
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

09. 02.

5-6

1935.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 5-6 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kolonel K. Trakman: Sõjakriminaalõiguse reform</i>	101	<i>Colonel K. Trakman: La réforme du droit pénal militaire</i>	101
<i>N. Rg.: Väliõppustest talvel</i>	107	<i>N. Rg.: Exercices de service de campagne en hiver</i>	107
<i>Major V. Post: Märkmeid 1934. a. nov. Pariisis korraldatud rahvusvahelise lennuasjanduse näituse puhul</i>	112	<i>Commandant V. Post: A propos de l'Exposition internationale d'Aviation, Paris, novembre 1934</i>	112
<i>A. K-sar: Jalgade hõõrdumisest ja selle profülaktikast kaitseväs</i>	121	<i>A. K-sar.: Ecorchures de pieds et leur prophylaxie dans l'armée</i>	121
TAGAVARAVÄE OHVITSERIDE ELUST: — Pärnumaa tagavaraväeohvitseride päev	123	VIE DES OFFICIERS DE RESERVE: — Réunion des officiers de réserve du district de Pärnu	123
BIBLIOGRAAFIA: — Jalaväesuurtüki proov 1933. — Konstruktsioonid ja lasketehnika küsimused. („Militär Teknisk Tiedskrift“ nr. 1/2 — 1934)	124	BIBLIOGRAPHIE: — Essais d'un canon d'infanterie en 1933. Problèmes de construction et de la technique du tir. (Militär Teknisk Tiedskrift“ No 1/2 — 1934)	124
— Soomusautode ja tankide organisatsioonist ja taktikalisest kasutamisest. („Przeglad Wojskowo Techniczny“ — jaanuar 1935)	128	— Organisation et emploi tactique des autos blindées et des chars de combat. („Przeglad Wojskowo Techniczny“ — janvier 1935.)	128
— Kuidas sõjaväed mehhaniseeruvad. („Army Ordnance“ — mai-juuni 1934.)	133	— Mécanisation des forces militaires. („Army Ordnance“ — mai-juin 1934)	133
— Poola: „Polska Zbrojna“ — oktooberdetsember 1934. a.	138	— Pologne: „Polska Zbrojna“ — octobre-decembre 1934	138
Ametlik osa	141	Partie officielle	141
Juriidilised küsimused	141	Questions juridiques	141
Sõdur rindelt jutustab:	142	Récit d'un soldat du front	142
Sport, male	144	Sports, echecs	144

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
Kodune kõnetraat Kaitseväe 372

Tegev toimetaja major **J. KÖRGE**

Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKAIK

Nr. 5-6

09. 02. 1935.

Sõjakriminaalõiguse reform.

Kolonel K. Trakman.

Kriminalseaduse reformimisel on Eestis töötatud juba vabariigi algpäevist peale. Raskus seisis selles, et sel alal osalise reformiga piirduda pole võimalik ja tuli uuedada kriminaalseadusi tervikuna.

1. veebruaril 1935. a. hakkasid maksma uued kriminaalseadused, muude seas ka vastavad kaitseväe kriminaalseadused.¹⁾ Nende ridade siht on anda ülevaade muudatustest, mis tekivad alates 1. veebruarist 1935. a. just kaitseväe kriminaalseadustiku, kaitseväekohtupidamise, otsuste täitmise ja otsuste täitjate (komandandid, väeosade ülemad) tegevuse aladel. Üldisi kriminaalseaduste alal 1. veebr. maksmahakkavaid muudatusi siinkohas puudutan vaid niivõrd, kuivõrd nemad otseselt mõjutavad kaitseväe kohtupidamist, kuritegude jälitamist kaitseväes ja karistusi.

Reforme, mis võivad huvitada mittejuristi ja tähtsad olla kaitseväelastele, on eeskätt karistuste alal, karistuste määrade alal ja muudatusi mõnede süütegude koosseisus, nagu teenistusala ne käsk, muudatusi kohtupidamise alal, nagu rügemendikohtu otsuste kinnitamise ärajäämine, apellatsioonioigus selle kohtu otsustele jne.

Tähtsamaid reforme üldpõhimõtete alal.

Karistustena tunneb uus KvKrS vaid surmanuhtlust, sunnitööd, vangimaja (kodanlist), kaitseväelist vangistust, aresti garnisoni arestimajas ja distsiplinaarkaristusi. Ära jäävad senini maksvusel olnud: 1. ohvitseride karistustest kindlus, teenistusest

väljaheimine ja tagandamine, 2. sõdurite karistustest distsiplinaarkompani ja pikaajaline arest veel ja leival. Sisuliselt uus karistus on kaitseväeline vangistus, mis määratakse kolmest kuust kuni ühe aastani ja viiakse täide ohvitseride ja üleajateenijate kohta erikambrites Tallinna garnisoni arestimajas, ajateenijate suhtes eriti sissesetatud kaitseväe vangimajas, mis samuti allub Tallinna komandandile. Kaitseväelise vangistuse täideviimine on määrustatud eriseadluses (RT 8 — 1935). Ohvitseridele, ametnikkudele ja allohvitseridele on veel ette nähtud ametlikohalt tagandamine ja reameheks alandamine kui asekaristus.

Ohvitserile kaitseväelist vangistust üle 6 kuu võib asendada reameheks alandamisega. Ametlikohalt tagandamine asendab aresti garnisoni arestimajas ohvitseridele, ametnikkudele ja üleajateenijatele fakultatiivselt, väeosa ülematele aga obligatoorselt, kui arest on määratud üle ühe kuu (KvKrS § 67—69). Sõduritele aga aresti garnisoni arestimajas ei määrata, vaid asendatakse kaitseväelise vangistusega või kartseriarestiga vastavalt vähendatud lähtajaks (KvKrS § 58).

Karistuste määra alal esineb reformina nii kodanlikes Kriminaalseadustikus (KrS) kui ka KvKrS, et seadus näeb ette vaid karistuste ülemmäärasid ja kohus võib karistust pehmenada kuni seadusliku selle karistusliigi alammäärani, ilma seda pehmen-dust eriti motiveerimata, kuna pehmen-damist üle seadusliku alammäära juba peab motiveeritama (KvKrS § 50).

Õiguste kitsendused, mis kaasas käivad mõnede karistustega, on normitud üldise Kriminaalseadustiku §§ 18—21. KvKrS erireegleid õiguste kitsenduste kohta ei sisalda

¹⁾ Uus kaitseväe kriminaalseadustik (edaspidi KvKrS) on avaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 82 — 1934). Maksmapanemise seadused RT. 8 — 1935.

ja sõjakohtud, määrates karistusi ka KvKrS järele süütegude eest, kus on ette nähtud vangimaja üle ühe aasta, määravad õiguste kitsendust vastavalt KrS § 20 järele. Seda tuleb eriti pidada silmas väeosadekohtute esimeestel ja ka kohtuasjaajajatel, sest uue seaduse järele võivad ka väeosade kohtud samuti kui ka kodanlikud jaoskonnakohtunikud (end. rahukohtunikud) teha otsusi, millega seoses õigused kitsendatakse. Kui võrd need süüteod alluvad väeosakohtule, niivõrd määrab ka väeosakohus õiguste kitsendusi. Selle juures on selline õiguste kaotus ette nähtud fakultatiivselt, s. o. oleneb kohtu äranägemisest, kas kitsendada õigusi või mitte.

Süütegude koosseisude alal tuleb märkida, et uues kriminaalõiguse süsteemis on süüteod liigitatud kaitseväelisteks, üldteenistuslikkudeks ja üldsüütegudeks ja see liigitus on läbi viidud nii KvKrS kui ka vastavas kohtupidamist reformeerivas seadustikus.

Süüteod KvKrS-es on paigutatud niisuguse süsteemi järele, et eeskätt tulevad süüteod distsipliini vastu, mis korda saadatud alluvate poolt alistuskorra vastu ülema suhtes, siis süüteod distsipliini vastu, mis korda saadatud ülemate poolt oma teenistusalase võimu kuritarvitamisega alluvate suhtes. Siis järgnevad süüteod kaitseväe-teenistuskohuse vastu (omavoliline lahkumine, väejooks), süüteod garnisoni teenituse alal, heakorra rikkumised, süüteod riigivaranduse alal ja mõned kaitseametkonna erilistel teenistusaladel (varustus, sanitaarala, kohtud) ettetulevad süüteod. Eripeatükkidesse on koondatud süüteod, mis ette tulevad vaid mereväes, ja erisüüteod sõjaajal. Sellise järjestusega on saavutatud muuseas teatud ülevaatlikkus ja süsteem, mis puudus seni maksvas SNS. Oli ju viimane osalt ajalooliselt tekkinud Vene riigis ja nagu pikema aja jooksul kogunud kogemuste kokkuvõte, oli SNS iseenesest küll omaaja jaoks õige täielik, kuid süsteemiga ei hiilganud.

Siinkohas ei saa kõiki muudatusi loetleda süütegude koosseisude alal. Märgin vaid tähtsamaid momente. Eeskätt tuleb uue seadustiku käsitlemisel pidada silmas, et nii KrS kui ka KvKrS panevad rõhku mitte niivõrd kuriteo läbi saavutatud tagajärjele kui kurjategija suhtumisele seadusega kaitsitud hüvele (olgu see isik, teenistuskohus või teise isiku õigused). Tähtis on seega — kui võrd sihilikult, teadlikult, hoolimatult või tähelepanematult toomis süüdlane. Sellekohane üldine juhtnõr ei leidu mitte

KvKrS-es, vaid KrS § 48 ja maksab ka KvKrS kohta. KrS § 48. see hingeline suhtumine on kokku võetud ühelt poolt kui tahtlus, teiselt poolt kui ettevaatamatus ja mõlemad liigid jälle jagunevad kahte allliiki (mõlemas KrS § 48 osas on kaks lauset).

Kuriteo läbi saavutatud tagajärje suurus või kahju tähtsus on uue seadustiku järele tähtis peamiselt karistuse erinevuse tõttu vastavalt kahju suurusele. Sellega on muuseas lahku mindud ülmodernsetest kriminaalteooriatest, mis soovivad tagajärje tähtsust üldse mitte arvestada seaduse tektis; kuid need teooriad ei ole veel kuskil muutunud seaduseks ja mõnel pool nende kohaselt koostatud eelnõud (Itaalia ja Saksamaa — mõlemas enne riigipööret) pole ka muutunud seadusteks. Tundub ju ka liiga kabinetlik see seisukoht, et karistus määratakse vastavalt süüdlase tahtele surmata või haavata, rippumata teo tagajärgedest, olgugi et süüteo tagajärg võib olla juhuslik.

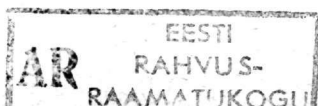
Tähtsamaid reforme kaitseväeliste süütegude alal.

Üksikute süütegude alal on tähtsam uudis KvKrS § 73—76, millede järele ülema käsu või korralduse täitmatajätmine on karistatav vaid sel juhul, kui see käsk või korraldus oli teenistusalane. Senimakssev SNS § 104—105 ei teinud vahet, kas käsk oli teenistusalane või mitte ja Sisemäärustik § 13, 16, 17 ja 18 käsu teenistusalase iseloomu ei määritle. Sisemäärustik tuleb võtta selles osas revideerimisele.

Teenistusalaseks tuleb tunnistada iga käsk, mis antakse ülema poolt ühenduses ülema või käsualuse teenistuskohuste täitmisega. Väljaspool teenistuskohuste täitmist, s. o. kui nii ülem kui käsualune ei ole teenistuskohuste täitmisel, on teenistusalane iga käsk, mille täitmine on ühenduses käsualuse teenistuskohustega või mis puutub teenistusalaseid vahetekordi.

Asjale ligemalseisjad teavad, et ka senini maksis meie kaitseväes vaade, et käsud antakse teenistushuvides ja mitte isikliku kasu või soovi pärast ja kaitseväe juhid on sellest põhimõttest alati kinni pidanud. Juhud, kus keegi ülem käsualuse õigust on kasutanud isiklikkude huvide rahuldamiseks, on olnud erandid, mida loeti üleastumisteks. Seadus on siin vaid fikseerinud põhimõtte, mis tegelikult elus juba läbi löönud meie kaitseväes.

Täpsemalt kui seni on uues seaduses fikseeritud distsipliini rikkumised käsualuse ja noorema poolt ülema ja vanema vastu isikliku haavamise, laimu või muul teel,

samuti teenistuselase võimu kuritarvituse ülema või vanema poolt käsualuse või noorema vastu. KvKrS näeb ette vaid neid teenistuselase võimu kuritarvituse juhte, mis puutuvad distsipliini vahetõrjega. Üldine teenistuselane võimuliialdus ja võimutegevusetus teenistuskohuste täitmisel pole KvKrS eraldi ette nähtud ja kaitsevaelane vastutab selliste süütegude eest samadel alustel nagu teisedki ametisikud üldise Kriminaalseadustiku järgi, kus need süüteod on ette nähtud väga üksikasjalikult (KrS § 598—612). Alla tuleks kriipsutada KvKrS § 100, mis karistab mõnesuguseid „nõõkimise“ või „šikaani“ juhuseid ülemuse poolt. Senimaksvas seaduses sellist paragrahvi ei olnud.

Garnisoni teenistusse puutuvates paragrahvides esineb vast uudisena tunnimehe poolt valvatud eseme rikkumise puhul selle rikkumise tähtsuse järele karistuse määramine (KvKrS § 131), mida senimaksev seadus ei tunnud. Karistus oli sama, rippumata sellest, kas selline rikkumine oli tähtis või vähetähtis. Muus osas garnisoniteenistust puutuvad paragrahvid, mis on küll rohkearvulised (KvKrS § 115—131), põhimõttelisi uuendusi ei sisalda, võrreldes senimaksva seadusega; on ju neile paragrahvidele korrespondeeriv Garnisoni määrustik oma põhimõtetes igivana. Juba vanad Rooma seadused tundsid peagu kõiki põhipanevaid vahiteenistuse aluseid kui ka sel alal toimuvaid süütegusid.

Süüteod kätteusaldatud riigivaranduse alal on ette nähtud KvKrS § 138—143 peamiselt isiklikuks tarvitamiseks antud kraamivarustuse esemete ja relvade võõrandamise, rikkumise ja mahajätmise mõttes (mis senini seadus nimetas pillamiseks) ja ettevaatamatuse ning hooletuse juhud. Kõik muud süüteod kätteusaldatud riigivaranduse alal on uue süsteemi järele ette nähtud üldises KrS § 545 ja t. ja KvKrS ei kordu, nagu see oli senini.

Erilistel teenistuseladel teenivate ametisikute süüteod, nagu majandus-, sanitaar-, sõjakohtualal, on ette nähtud mõne erandiga samad, mis olid senini maksvad, ja erinevad ainult redaktsiooniliselt. Uudisena tuleb siin alla kriipsutada vaid § 145, 149 ja § 152. Esimene § näeb ette süütegusid, mida toime panevad revidendid ja korrespondeerib vastavalt Väeosa majapidamise seadluse § 840 ja 841. § 152 näeb ette sõjakohtu liikmete poolt kohtunõupidamise saladuse rikkumisi. Kohtusaladuse rikkumine oli seni küll keelatud (SKpS § 905), kuid puudus sanktsioon. Samuti ei olnud

seni maksvas seaduses revidentide vastutus ligemalt määritletud, arvatud välja üldlause Sisemäär. § 259 lõpus (XX raam. § 17).

Täiesti uuena esineb KvKrS § 149, mis näeb ette igasuguste kohuste rikkumist ettevaatamatuse tõttu lennuki juhtimise või lennuki tehnilise korrashoiu või lennuteenistuse julgestuse alal. Ettevaatamatuse alla kuulub igasugune tähelepanematus kui ka hooletus. Mis puutub lennuki juhtimisse, siis sel alal praktikas on süütegude toimepanek loomulikult erand. On ju igasugune ettevaatamatus siin seotud hädaohuga ettevaatamatule lendurile endale.

Sellevastu aga tehniline korrashoid ja lennuteenistuse julgestus on alad, millel teotseb hulk isikuid, kes ise üldse hädaohtu ei satu oma hooletuse läbi. Ja tegelik elu on näidanud juba rida juhtumeid, kus selline ettevaatamatus (hooletus) on aset leidnud lennuteenistuse tähtsamatel aladel. Kuid kohtuliku sanktsiooni puudusel piirduti senini lihtdistsiplinaarkaristusega, nagu see sünnib näit. autode ja muudel sellistel aladel, kus samuti tehniline korrashoid ja sõiduriista tarvitamise julgestus võib olla mitte sõitja enda korraldada. Kuid on vaks vahet, kas mõni kruvi jääb kinni keeramata peale õlitamist ja puhastamist autol või lennukil. Seetõttu oli vajadus kriminaalparagrahvi järele, mis karistab sellist lohakust mitte ainult distsiplinaarselt, vaid ka kohtulikult määratavate karistustega (lenduri või kõrvalise isiku surma või raske vigastuse puhul sellise hooletuse tagajärjel on KvKrS § 149 järele karistuse ülemäär kuni 3 aastat vangimaja). Selle § 149 järgi on karistatav ainult niisugune ettevaatamata toiming, mille tagajärjel tekkis hädaoht või õnnetus lennuki liikumise või mootori töötamise ajal.

Lennuteenistus on uus ala ja venest päritulevates seadustes loomulikult puudusid sanktsioonid sel alal. Selles mõttes oli merevägi paremas seisukorras. Navigatsiooni alal ettetulevad süüteod olid juba suurima üksikasjalikkusega ette nähtud. Mereseadluste XVI raamatu § 236—268. Need paragrahvid on KvKrS-usse üle võetud (§ 153 kuni 178) mõnesuguste redaktsiooniliste muudatustega.

Eripeatüki moodustavad süüteod sõjaajal. Siia on koondatud kõik need süüteod, mis võivad tulla ette ainult sõjaajal. Muud süüteod, mis esinevad nii rahu- kui ka sõjaajal ja kus sõjaajal toimepanemine on vaid karistust raskendavaks momendiks, on paigutatud vastavatesse peatükkidesse ja „sõjaajal“ kordasaatmine on vaid süüteod

koosseisu eritunnus. Sõjajaegsete süütegude liiki kuuluvad KvKrS süsteemi järgi süüteod lahingu ajal, lahingu juhtimise alal, läbikäimine vaenlasega ja sõjasaladuste paljastamine ning rahvusvahelise õiguse nõuete rikkumised (süüteod Punase Risti vastu, parlamentaärade vastu, priisi võtmisel mereväes ning süüteod sõidu ajal konvois). Siia kuuluvad ka sõjavangide süüteod vaenlase abistamise mõttes ja karistusnorm vaenlase salakuulajatele (§ 210).

Seadustiku lõpu moodustab 11. peatükk, mis kõneleb süütegudest kaitseseisukorra ajal ja näeb ette kõrgendatud karistusi riiklikkude süütegude puhul, riigikaitse tegevuse takistamist, üldtarvitavate liikumise ja sideabinõude rikkumist ja igasuguste ametisikutele sõjariistus kallaletungimist ja neile vastuhakkamist. Selle peatüki § 213 ja 214 põhjal sõjakohtud määravad karistuseks kuni surmanuhtluseni kaitseseisukorra maksvuse ajal ja maksvuse piirkonnas kordasaadetud tapmist, röövimiste ja süütamiste eest.

Tähtsamaid uuendusi sõjakohtu alal.

Kriminaalseaduste reform sisaldab mitte ainult ülemineku uuele kriminaalseadustikule, vaid ka uue kriminaalkohtupidamise seadusele (RT 89 — 1934).

Kuna senimaksivad Kriminaalkohtupidamise seadustik ja Sõjakohtupidamise seadus olid kooskõlastatud, siis tekkis tarvidus kas koostada uus Sõjakohtupidamise seadus või kooskõlastada Sõjakohtupidamise seadus uue Kriminaalkohtupidamise seadustikuga, ühtlasi läbi viies mõningaid reforme, mis sõjakohtupidamise alal olid saanud küpseks. Siia kuulub eeskätt apellatsioonikorra maksmapanek väeosade või rügemendikohtutes. Peale selle veel mitmesugused muudatused sõjakohtupidamise korras, mis olenevad üldisest kriminaalkohtupidamise reformist.

Sõjakohtupidamise seadus oma olulistes osades jääb maksuma ja RT 8—1935 avaldatud Sõjakohtupidamise seaduse ja Kriminaalkohtupidamise seadustiku ühtlustamise seadusega (Ühtl. s.) muudetakse vaid osa paragrahve. See Ühtl. s. on mõeldud ajulise seadusena, kuni uue Sõjakohtupidamise seaduse koostamiseni. Siin kohas kirjeldan tähtsamaid muudatusi.

I. Organisaatsiooni alal. Muudetakse senini seaduses ettenähtud rügemendikohtu (polgukohtu) nimi „väeosakohtuks“. See muudatus on rohkem redaktsiooniline ja tegelikus elus selle või teise väeosa juures

asuva kohtu nimetus jääb samaks, mis ta seni oli (1. jal.-rügemendi-kohus, Ühend. õppeasutuste kohus jne.). Sõjaringkonnakohtu nimi jääb samaks, olgugi et meil nüüd on tekkinud „kaitseväe ringkond“, mille piirkond ei vasta sõjaringkonnakohtu piirkonnale. Viimase piirkond on vabariik tervikus. Üldine nimi kõigile kaitseväekohtutele on „sõjakohus“. Selle üldmõiste alla kuuluvad ka väljakohtud ja erilised kohtud, mis on ette nähtud mereväes sõjaajal ja kaugesõidul.

Kohtuliikmed määratakse ka edaspidi nelja kuu peale, kuid uuesti võib sama ohvitseri määrata kohtuliikmeks peale kuue kuu möödumist (senini kaks aastat).

Kaitsjateks võivad uue süsteemi järele põhimõttelikult olla ainult vann. advokaadid, nende abid ja eraadvokaadid. Väeosa kohtus võivad veel olla kaitsjaks kõrgema õigusteadliku haridusega ohvifserid (eriluba ülemuselt) ja Sõjaringkonnakohtus — selle kohtu kandidaadid (Ühtl. s. § 595¹ ja 737).

II. Kohtule alluvuse alal. Sõjakohtule alluvad kõik kaitseväelaste poolt toimepandud süüteod, kusjuures siia kuuluvad ka kaitseväe-ametnikud, kes senini allusid sõjakohtule vaid kaitseväelistes ja teenistuslaste süütegude eest, kuna üldkuritegude toimepaneku puhul kv. ametnikud allusid senini kodanlikule kohtule.

Kui kuritegu oli pandud toime mitme isiku poolt, kelledest mõned olid kaitseväelased, siis alluvad kõik osalised sõjakohtule, kui oli toime pandud kaitseväeline või teenistuslane süütegu (sisuliselt on see sama reegel, mis maksis seni — kui kuritegu sisaldas distsipliini või kaitseväetenistuse kohuste rikkumist). Kui selline kaitseväelaste ja eraisikute poolt toimepandud süütegu aga oli üldkuritegu (mis teenistusse ei puutu), siis allus asi senini kõikide osaliste suhtes kodanlikule kohtule. Uue seaduse järele selline asi allub sõjakohtule, kui osalistest enamus kuriteo vahetuist kordasaatjast või selle kordasaatmisest osavõtjast olid kaitseväelased (Ühtlust. sead. § 260 p. 4, 1261). See on, kui osalistest on sama palju kaitseväelasi kui eraisikuid või kaitseväelasi on vähem, siis allub asi kõikide üldsüüteo kordasaatjate suhtes kodanlikule kohtule. Samuti tuleb pidada silmas, et selle vahekorra kindlaksmääramisel ei võeta arvesse neid osalisi, kes esinesid vaid kihutajatena või kaasaaitajatena. Muud sõjakohtule alluvuse allused on jäänud endisteks.

Suuremad muudatused on aga läbi viidud küsimuses, kas sõjakohtule alluv asi

allub väeosakohtule või sõjaringkonnakohtule. Jääb jõusse üldine põhimõte, et väeosakohtule alluvad sõdurite ja allohvitseride vähemad süüteod, aga ohvitseride ja kv.-ametnikkude süüteod, samuti süüteod, millistes osalisena esineb kodanlik isik, alluvad sõjaringkonnakohtule. Kuid sõdurite ja allohvitseride asjade väeosakohtule alluvuse ulatuse alal on teostunud põhimõttelik muudatus. Seni väeosakohtule allusid vaid need süüteod, kus polnud ette nähtud õiguste kitsendus. See põhimõte ei ole enam kohaldatav ja alluvus väeosakohtule sõdurite ja allohvitseride asjus on määritletud nende KrS ja KvKrS paragrahvide loeteluga, mis väeosakohtule alluvad (Ühtl. sead. § 252).

Muuseas alluvad väeosakohtule ka mõned süüteod, kus on ette nähtud õiguste kitsendus, eriti vargus. Ka senini lihtvargus allus väeosakohtule ja meie seadusandluse (ja ka vene oma enne 1917. a.) iseärasus, kui teda võrrelda välismaiste seadustega, seisib enim selles, et varguse eest määratud karistus ei olnud seotud õiguste kaotusega. Venes see põhjenes ajaloolisel seaduse arengul, mille jälgimine ei kuulu selle kirjutuse piiridesse. Vargus esines meil senini privilegieritud süüteona, kusjuures eesti seadused olid seda seisukorda veel süvendanud. Karistus oli varguse eest äärmiselt pehme ja ei toonud vargale mingisuguseid kodaniku õiguste kitsendusi, kui nad ei olnud just eriti ette nähtud eriseadustes (nagu valimisseaduses ja kaitseväeteenistuse seaduse § 217).

Tulevikus asi muutub — lihtvarguse eest on karistus tõstetud kuni 1 aastani (seni 6 kuud) ja karistus on seotud õiguste kaotusega. Loomulikult tuli siis ka väeosakohtule (nagu jaoskonnakohtunikule ehk rahuakohtunikule) anda õigus oma otsusega kitsendada varga kodanikuõigusi. Sama lugu nagu vargusega on kelmusega ja võõra vara omastamisega. Ka siin on karistuse ülemmäär tõstetud ning ette nähtud õiguste kaotus ja need asjad jäävad alluvaiks väeosakohtule.

III. Väeosakohtu otsuste peale edasikaebuse õiguse alal. Senimaksva seaduse järele pidi väeosakohtu otsus, et seaduse jõusse astuda, kinnitatama väeosäulema poolt. Kaebalusel iseseisvalt edasikaebamise õigust ei olnud ja asja võis esitada Sõjaringkonnakohtule vaid väeosäulem ise, ühtlasi otsuse jättes kinnitamata. See vene vahekordadest päritolev reegel tekitas Eestis alati nurinat, ühelt poolt sellepärast, et väeosäulem ei esine meil nii pii-

ramata õigustega isevalitsejana omas väeosas nagu see Venemaal oli välja kujunenud tegelikus elus, ja teiselt poolt meie sõdurid ei ole nii arenemata, et nemad ei suudaks tarbekorral otsustada, kas on mõtet edasi kaevata kohtuotsuse peale või mitte, ja on ka kõik kirjaoskajad.

Uue seaduse järele langeb ära väeosäulema poolt otsuse kinnitamine ja väeosakohtu otsus astub seaduse jõusse, kui tema peale pole edasi kaevatud seitsme päeva jooksul peale lõppotsuse valmimist (ka lõppotsuse kuulutamine jääb ära). Seejuures ei saa kaevata otsuste peale, millistes määratud vaid distsiplinaarkaristus, arest garnisoni arestimajas kuni kahe kuuni ajateenijale või kuni kahe nädalani üleajateenijale, kodanlik arest kuni ühe nädalani, rahatrahv või kahjutasu kuni 25-kroonini (Ühtl. s. § 688). Teiste otsuste peale võib kaebalune kaevata ja asi tuleb apellatsioonikorras arutusele Sõjaringkonnakohtus (Ühtl. s. § 689 ja t.).

Arvatud välja otsuste kinnitamine, jääb väeosäulema võim kohtuasjus muutmatuks nii kohtunikkude määramise, juurdluste juhtimise, kohtu alla andmise ja otsuste täitmise suhtes. Nagu senini jääb väeosäulemale üldine järelevalve väeosakohtu tegevuse järele.

Väeosakohtu ja ka Sõjaringkonnakohtu hääletamise korda on muudetud. Seni tehti otsused hääaltenamusega ja kui häälte enamust ei saavutatud, otsustas esimehe hääle. Tulevikus, kui hääled lähevad lahku ja on esitatud rohkem kui kaks arvamist, näit. karistuse määra kohta, siis tuleb kaebalusele vähem soodus otsus ühendada enamsoodsaga, kuni saavutatakse enamust (näit. 1 kohtunik määrab 1 aasta, teine 2 aastat, kolmas 6 kuud. Tuleb 2 a. ettepannud kohtuniku hääle lugeda antuks 1 aasta määratud kohtuniku ettepaneku kasuks).

IV. Juurdluste toimetamise alal esineb uuendusena, et tulevikus nii ohvitseri kui ka politsei poolt juurdluse korras kogutud andmed loetakse põhimõttelikult kohtulikuks tõendusmaterjaliks. Juurdluse protokollid kuuluvad avaldamisele kohtus (Ühtl. sead. § 798). Senini oli juurdlus vaid sel puhul eeluurimise materjaliga võrdne, kui ohvitser-juurdleja toimis sõjakohtu-uurija asetäitjana SKpS § 342 korras. Kui teiselt poolt peab juurdlustegija Ühtlust. sead. § 325 järele toimetama süüteod ja süütegija kui ka süüteo riigile kaitseväge alal tekkinud kahju selgitamist — 1. tunnistajate ülekuulamise ja 2. asitõendite ko-

gumise ning hoidmise teel, kusjuures, ja see on peaasi, juurdleja toimib eeluurimise eeskirjade järgi.

See tähendab, et tema tunnistajaid enne ülekuulamist hoiatab, et neil tuleb oma seltsi korrata kohtus vande all ja tuletab meelde kohust tõtt rääkida, ning peale harilikkude küsimuste ülekuulatavaile nende nime, isanime, perekonnanime, sündimise aja ja koha kohta, küsib veel ülekuulatavaid tunnistajaid nende vahekorra kaebealusega ja kahjusajaga (kas on sugulane, hõimlane jne.). Muus osas toimub ka uue seaduse järele tunnistaja ülekuulamine juurdleja poolt senini väljakujunenud reeglite järele. Juurdleja koostab ülekuulamise protokolliga laseb teda alla kirjutada ülekuulataval peale protokollis sisuga tutvumist.

Asitõendite kogumine ja hoidmine toob kaasa tarvidust toimida läbiotsimisi asitõendite leidmiseks ja ülevaatusi asjadele või kohtadele, kus leiduvad süüteo jäljed. Senini toimetas juurdleja läbiotsimisi vaid eriettekirjutise põhjal juurdlust määranud ülema poolt. Uue seaduse järele võib juurdleja läbiotsimist toime panna ka oma algatusel, kuid loomulikult ainult kaitseväge ülemale alluvates kohtades (kasarmud, asutiste ruumid). Väljaspool kaitsevägeülemade võimkonda kuuluvates kohtades toimetab juurdleja läbiotsimist *politsei kaudu (erisikute juures, erakorterites)*. Ülevaatusi toimetab juurdlustegija ka senini, olgugi vaid praktika põhjal; sellega pole sel alal uudist. Ülevaatus tuleb teha vähemalt kahe manuka juuresolekul. Selleks kohaseid esemeid juurdleja lisab juurdluste juure. Teiste asitõendite suhtes võtab abinõud nende alalhoidmiseks.

Juurdluste läbivaatamine ja neile edaspidise käigu andmine sünnib üldjoontes samas korras nagu senini väeosauülemate otsusel (seda tegevust normiv § 334 on ainult redaktsiooniliselt muudetud).

V. Kohtualuse vaimuhaiguse puhul. Kodanlikus kriminaalkohtupidamise seaduse reformitud senimaksnud kord küsimuse hindamisel, kas kaebealuse süüteo kordasaatmisel oli vaimselt terve. Senini seda küsimust sõjakohtud rahuajal üldse ei lahendanud, vaid kahtluse puhul kaebealuse vaimsete võimete juures kutsuti arst, kelle otsusega kooskõlas, kui arst tunnistab kaebealuse terveks, arutati asi edasi, — kui arst teda aga tunnistab vaimselt haigeks või selles mõttes kahtlaseks, katkestati asja arutamine ja väeosakohus kandis kogu sündmuse ette väeosauülemale, kes juba asja saatis kodanlikule kri-

minaalkohtule (Rahukogule) kaebealuse vaimsete võimete kindlakstegemiseks. Rahukogu talitas KrKpS § 355 põhjal. Uue seadusega on aga ära muudetud kodanliku kriminaalkohtu eritoiming kaebealuste vaimsete võimete kindlakstegemise asjus ja on ette nähtud, et iga kriminaalkohus, kes asja arutab, peab ka ise kindlaks tegema tema arutusel oleva süüteo süüdistatava isiku vaimsed võimed sel puhul, kui kohus teda mõistab süüdi temale inkrimineeritud süüteo. Õigeksmõistmise puhul langeb nüüd hoopis ära kohtualuse vaimse seisukorra hindamine. Senini toimetati vaimse seisukorra hindamist enne otsustamist, kas isik on üldse süüdi. Sellist vaimsete võimete kindlakstegemist toimetab tulevikus ka jaoskonnakohtunik (rahukohtunik) temale alluvates asjades (KKS § 800). Selle reformi tõttu ka sõjakohtud peavad tulevikus tegelema selle küsimusega. Seni Sõjaringkonnakohus ainult sõjaajal ise lahendas kaebealuste vaimsete võimete küsimust. Rahuajal see ei olnud ette nähtud, vaid ka Sõjaringkonnakohus pöördus rahukogu poole.

Vastavalt uuele seisukorrale tuleb tulevikus ka väeosakohtul (Ühtl. sead §§ 659^a ja 659^b) iseseisvalt otsustada küsimus, kas kohtualune on vaimselt terve või mitte, toetades seda otsust muidugi väeosaarsti otsusele.

Loetletud muudatused sõjakriminaalõiguse alal on tähtsamad ja seda liiki, et neist võib olla huvitatud iga väeosa ohvitser, kes võtab osa väeosakohtu tegevusest või asjade juurdlemisest. Muid muudatusi (näit. tsiviilnõudmise alal) uurida viiks siinkohal kaugele ja on need muudatused osalt redaktsioonilised, osalt sellised, et nendega tuleb tegeleda vaid spetsialistidel. Neil tuleb juba üksikasjalikult uute seaduste teksti süveneda.

Ülemineku kohta vanalt seaduselt uuele tuleks märkida järgmist:

1. Kui süütegu on korda saadetud vana seaduse maksvuse ajal, kohtus aga arutusele ja otsustamisele tuleb uue seaduse maksvuse ajal — siis KrS § 11 järgi määratakse karistus igal juhul uue seaduse järele. Kui uus karistus on raskem, siis kohus kergendab karistust vastavalt (karistuse määr vana järele, kuid § uus).

2. Kui karistus — arest veel ja leiaval on määratud vana seaduse ajal ja on asutud tema täitmisele, siis täidetakse karistus lõpuni, olgu et karistuse lõpu tähtaeg on peale 1. veebruari 1935. a., kus seda karistust enam ei ole. Ei ole aga asutud karistuse täitmisele, tuleb täitval asutusel (rügül, komen-

dant, sõjaprokurör jne.) karistus asendada karistusega uue seaduse järele.

3. Distsiplinaarkompani karistus täide-
takse kaitseväge vangimajas, kui on määratud
1 aasta, kui rohkem, siis kodanlikus vangimajas,
arvatud välja need, kel on küll rohkem määratud,
kuid on 1. II. 35. a. jäänud kanda 1 aasta või vähem.

4. Asjad, mis endise alluvuseeskirja jär-
gi on üle antud väeosakohtule, kui neis as-
jus pole veel tehtud süüdi- või õigeksmõist-

vat otsust, tulevad anda üle uue alluvusees-
kirja kohaselt. On aga otsus tehtud, siis
tuleb väeosakohtul asi viia lõpuni.

5. Väeosäulem kinnitab endises korras
otsusi, millistes lühike otsus on tehtud enne
1. veebr. 1935. Kui lühike otsus aga tehti
peale 1. veebruari, siis ei kuulu otsus kinni-
tamisele, vaid apellatsioonikorrale. Samuti
ei ole siis otsuse lõppvormis kuulutamist,
vaid ainult teatatakse pooltele lõppotsuse
valmimise tähtaega.

Väliõppustest talvel.

Ida-Euroopa riikides maksva arvamuse järgi võib talvist aega kasutada kõige aktiivsemaks sõjategevuseks. Seejuures omavalt erilise tähtsuse sõjaliste ettevõtete põhjalik ettevalmistamine, mis ei seisvat mitte ükski varustusküsimuste lahendamises, vaid ka vägede karastamises ja ettevalmistamises talviseks tegevuseks.

Tähtsamaid tegureid, mis mõjutavad vägede tegevust talvel, on: päeva lühidus, veetõkete külmumine ja rasked atmosfäärilised tingimused.

Pikki talve öid (kuni 16 tundi) võib kasutada rännakuteks, ümbergrupeerimiseks, koondamiseks ja mitmesugusteks teisteks nii lahing- kui tagalaliikumisteks. Seetõttu kõik keerukad ja rasked moondumise võtted varjamiseks vastase õhustvaatluse eest kaovad ära ja operatsiooni võib valmistada ette täies saladuses — saavutada ootamatust. Peale selle pikad ööd soodustavad igasugust öösist tegevust, mis baseerub ootamatusel, nagu näiteks pealetung, mis valmistatud ette pimedas ja alustatud varavalgel jne.

Päeva lühidus soodustab kaitsetegevust. Tihti vastane aja puudusel ei saa kasutada ära saavutatud edu. Öö võimaldab tuua juurde abijõude või kiskuda lahti vastasest. Seega on kergendatud viivituslahingu pidamine. Teisest küljest päeva lühidus võimaldab võtta ette julgeid ja riskantseid operatsioone, kuna peatse pimeduse tuleku tõttu on võimalik vältida lüüasaamist ebaedu puhul.

Veetõkete ja soode külmumine kõrvaldab forsseerimise tarviduse.

See on kahjuks kaitsjale. Seepärast, eriti kui on vähe lund, kaitsja peab minema üle liikuvale kaitsele. Ainult sügava lume juures võib jääda püsivale kaitsele.

Külm ja lumi on tegurid, millel otsustav mõju. Külma tõttu külmub jahutusvesi rk, mille vältimiseks tuleb veele lisada juurde õli või piiritust. Õige madala temperatuuri (-30° C) juures külmuvad igasugused määrded, mida tarvitatakse käsirelvade, automaat-tulirelvade ja suurtükide juures. N.-Vene andmetel püssiõli ja määrded külmuvad -20° R juures. Halvalt mõjub külm ka keerukamatele tehnilistele võitlusvahenditele, nagu tankid, soomusautod, lennukid, telefoniaparaadid, raadio jne. N.-Vene andmetel telefoniaparaadid elementide külmumise tõttu ei tööta -25° R juures. Inimeste hoidumiseks külmumise eest tuleb neid varustada eririidetusega. Poolas toimetatud katsete tagajärjel olevat selgunud, et poola sõduri saapad on täiesti kõlblikud talviseks tegevuseks, kui neid tublisti määrada rasvaga. Ka harilik poola sõduri riieus olevat kõlblik talviseks tarvitamiseks, kui sõdurid varustada sooja pesuga. Peale selle olevat tarvis kõrvasoojendajad, kõhusoojendajad ja labakindad. Palitu, eriti aga vene palitu olevat väga hea. Poola müts ei kõlbavat. Sõduri jõu alalhoidmiseks on tarvis küllaldane ja õigeaegne soe söök, eriti aga rasvaaineid sisaldav toit ja suhkur.

Sügav lumi takistab liikumist ja kurnab ka üksikult liikuvat inimest. Poolakate andmetel jalaväge liikumiskiirus sügava lumega kaetud maastikul ei tõuse üle 1,5—2 km tunnis, kusjuures pikem rännak kurnab inimesi sedavõrd, et nad muutuvad

lahinguvõimetuks. Seepärast jalavägi peab hoiduma enneaegselt hargnemisest ja pidama kinni teedest viimase võimaluseni. Liikumise raskus tingib suuskade tarvitusele võtmist. Poola instruksiooni järgi võivad liikumiskiirus suuskadel tõusta kuni 10 km tunnis.

N.-Venes toimetatud katsetel on selgunud, et suurtükid ja rk vankrid üle 15 sm sügavuses lumes kaotavad normaal-liikumisvõime.

Liikumise alal hoidmiseks varustatakse suuskadega terved üksused, salgad, luuremeeskonnad, sidemeeskonnad, juhtimisrühmad jne. Rk, kk, laskemoona, sanitaar- ja pionervarustuse veoks kasutatakse suuski, erijuhtudel kelke. Poolas kasutatakse kelkude vedamiseks ka koeri.

Kogemused oleval näidanud, et valged mantlid moondavad küllalt hästi nii õhust kui maavaatluse eest vähemaid üksusi — luurpiilureid, vahiposte jne., isegi lähedatel distantsidel, kuid suuremate üksuste moondamiseks mantlid ei andvat tagajärgi.

Suurtükiväe liikumisvõime tõstmiseks kasutatavat Poolas kolme suurtükki vedamise viisi:

1. Suurtükk lahutatakse ja veetakse osade kaupa regedel. Seda viisi oleval kasutanud venelased juba 1915. a. Karpaatides ja see osutuvat ebapraktiliseks.

2. Suurtükk võetakse ratastelt ja asetatakse erisaanile, millel ta liigub ja tulistab. Ka see viis ei oleval hea.

3. Suurtüki rataste alla asetatakse jalasid ja kinnitatakse. See viis oleval parem eelmistest ja seda viisi peamiselt kasutatavat Poola sõjavägi.

Peale liikumise on talveoludes suurtükiväel raskusi ka tulepositsiooni ja VP leidmise alal. Raskendatud on ka suurtükiväe luure.

Poola sõjaväes pandavat erilist rõhku suusatamisele, eesmärgiga, moodustada hea ettevalmistusega suuskurüksusi, millised oleksid suutelised teotsema igas lahinguolukorras, igasugustes ilmastiku ja maastiku tingimustes nii iseseisvalt kui ka koos teiste väeliikidega.

Suuskurüksuste õppekava koosnevad neljast osast: 1) suusatamisabinõudega tutvumine, 2) suusatamise äraõppimine, 3) riviõppused jao, rühma ja kompani eželonis koond- ja lahkrivis, 4) üksikvõitleja, jao, rühma ja kompani taktikaline ettevalmistamine.

Poola sõjaväe suuskurkursused jagunevad: a) tehnilisteks — kus õpetatakse suusatama mitmesugusel maastikul, mägestikus ja lausmaal, b) taktikalisteks — kus käsitletakse suuskurite ja suuskurosade taktikalise kasutamisse puutuvaid küsimusi, c) instruktorilisteks — kus valmistatakse suusaasjanduse instruktoreid.

Suuskurosi, mis moodustatakse harilikult jalaväe osadest, võib edukalt kasutada luureks, julgestuseks, sideteenistuseks, koostööks teiste väeliikidega ja vähemateks lahinguülesannete täitmiseks rühmade, kompanide ja mõnikord ka pataljoni koosseisus.

Poolakate ajutine suuskurosade õppeorganisatsioon oli 1932/33. a. koostatud järgmiselt. Suuskurosade põhiüksuseks on kompani, mis koosneb juhtimise rühmast, kolmest laskurirühmast ja rk rühmast. Juhtimise rühma kuuluvad kk tagavara-toimkond, sidejagu, sanitaarjagu, sidevaatlejate jagu ja voor, mis on kohaldatud liikumiseks lund mööda ja nii korraldatud, et seda võib jaotada rühmade vahel.

Erijuhtudel moodustatakse suuremad suuskurüksused kuni pataljonini. Sel juhul pataljon koosneb kolmest suuskurkompanist, saatesuurtükki rühmast, sideosadest jne.

Teistes väeliikides peale jalaväe varustatakse suuskadega üksikud taktikalised organid ja komandod. Näiteks sideväeosades varustatakse suuskadega üksikud jaod — töökonnad ja rühmad, suurtükiväes luurajad, vaatlejad, telefonistid.

Põhiülesanded, mida pannakse suuskurüksustele, on: lühem ja kaugem luure, julgestus, side, lahingutegevus eeskätt vastase tiibadel ja tagalas ja vastase suuskurüksuste vastu, partisanitegevus, vägede abistamine varustamise ja evakuatsiooni alal.

Suuskurüksustele antakse kas iseseisvad suuremad ülesanded või nad teotsevad väekoondise või salga koosseisus. Normaalselt suuskurid teotsevad jao, rühma ja kompani koosseisus. Suuskurosade keskmine liikumiskiirus on 6—10 km tunnis. Päevase teekonna pikkus 35—50 km. Kompani rännakolonni sügavus on 300 m, kolonnis kahe kaupa 600 m.

Talviste õppuste korraldamisel arvestatakse tõsiselt seda, et väeosad saaksid treeneritud nendes ülesannetes, milliseid neil tuleb täita sõja korral. Teisest küljest aga püütakse hoida inimesi ja loomi halba-de ja raskete talvetingimuste eest.

Talvistel õppustel harilikult võetakse läbi järgmised teemad:

1. matk- ja lahingrännakud päeval ja öösi. Rännakute sooritamisele Poola sõjaväes pööratakse väga tõsist tähelepanu ja rännakõppusi korraldatakse süstemaatilise järjekindlusega kogu sõduri teenistusaaja kestel alaliselt suurendades rännakute pikkust ja koormatuse raskust¹⁾.
2. Luureosade tegevus.
3. Julgestusosade tegevus rännakul.
4. Kohtamislahing.
5. Lahing aja võitmiseks, mis viiakse läbi piiratud eesmärgiga pealetungiga.
6. Taandumine.
7. Pealetung kaitsesele asunud vastasele.
8. Julgestusosade tegevus kaitsel, ainult sel juhul, kui on võimalik paigutada julgestusosad elamute lähedusse.

Üldiselt püütakse kogu õppetegevus nii korraldada, et üksused oleksid alaliselt liikvel. Sellele vastavad kõige rohkem garnisonidevahelised kahepoolsed õppused. Juhul kui need kestavad kaks päeva, siis soovitatakse lähtealused määrata umbes 30—40 km üksteisest — kolmepäevalistel õppustel 50—60 km.

Ühes poola jalaväe rügemendis olevat koostatud erinstruktsioon talisteks õppusteks, millest kinnipidamine olevat toonud eriti suurt kasu. Rügemendilt olevat täide-

¹⁾ Üks poola autoriteetidest soovitab järgmist treenerimise meetodit:

Õppeperiood	Teenistuskuud	Rännakute arv	Rännaku tee pikkus km	Liikumiskiirus km/t	Koormatus
I	1	1 kord nädalas	10	4	Rakmeteta
	2	"	"	"	Püss, g-torbik, padrunitask, katlake.
	3	"	15	"	Seesama.
	4	"	20	"	Seesama. Peale seljakott ja tekk.
	5	2 korda kuus	25	5	Seesama.
II	6—7	"	25	"	Seesama. Peale selle 1 paar pesu, kahvel, nuga, lusikas, pesemis- ja saapapuhastusabinõud, 120 padrunit.
	8—10	1 kord kuus	35	"	Seesama.

Seega 10 kuuga 25 rännakõppust. Alates 11 kuust kuni 18 kuuni korraldatakse iga kuu üks rännakõppus liiklemiskiirusega 5 km/t. Rännakute pikkust järjest suurendatakse. Suvise õppeaja lõpul korraldatakse rännikvõistlused: kahe päeva jooksul teha 70 km — esimesel päeval 40 km — aeg piiramata, teisel päeval 30 km 6 tunniga. Rännaku lõppedes on lahinglaskmised ja arstlik järelevaatus.

tud rida väliõppusi talvel temperatuuri juures -12°C ja tugeva tuulega, kusjuures pole tulnud ette ühtegi inimese ega hobuse haigestumist.

Instruktsioon sisaldavat järgmisi näpunäiteid:

1. Rännakliikumisteks ja taktikalisteks õppusteks talvel peavad sõdurid olema eriliselt ette valmistatud külma ärakandmiseks ja raskuste ning takistuste ületamiseks maastikul.

2. Ülem peab valvama, et:

— üksus oleks hästi ette valmistatud väliõppusteks,

— meeskond teaks, kuidas talitada õppustel külma ilmaga,

— silmas peetakse kõik reeglid, mis puutuvad riitumisse ja toitmisel talvel.

3. Enne rännakut.

a) Enne rännakut või õppust külma tuleb inimestele anda aega väljapuhkamiseks. Seepärast enne intensiivseid väliõppusi talvel ei tule korraldada mingisuguseid ülearuseid häireid, väga varajasi ülestõusmisi, kogumisi jne.

b) Enne väljaastumist tuleb pesta jalad, rasvaga nad sisse määrada ja tõmmata jalga puhtad sokid või jalarätid. Saapad peavad olema terved, kuid mitte uued, hästi passitud — mitte suured, kuid eriti aga mitte kitsad.

c) Köögid peavad valmistama küllaldase hulga kohvi või teed veepudelite täitmiseks. Toore vee joomine on keelatud.

d) Üksused ei tohi astuda välja tühja kõhuga.

e) Päev enne väljaastumist tuleb põhjalikult järele vaadata riietus ja teha kindlaks, kas sõduritel on kindad, kõrvasoojendajad, kehasoojendajad jne. ja kas jalanõud on korras ning hästi passitud.

g) Soovitatakse anda välja kaks paari ihupesu, sest kaks õhukest särki soojendavat rohkem kui sviiter.

4. R ä n n a k u l.

a) Põsed, kõrvad ja käed peavad olema kaetud.

b) Liikumise algusest peale tuleb lubada käia vaba sammu.

c) Suure külma käes ja liikumisel vastu tuult ei tohi laulda.

d) Võib lubada liikuda palituta, kuid peatustel peavad kõik end palituga katma.

e) Peatusi rännakutel tuleb lühendada. Näiteks, peale väljaastumist esimene 15-minutiline peatus lühendada 5—3 minutit. Sama käib ka iga tunnis teostatava peatuse kohta. Peatusteks tuleb valida vaiksed kohad puude varjus, metsas või orgudes. Kõige otstarbekam on korraldada peatusi asulates. Istuda või lamada märjal või külmal maapinnal on keelatud.

g) Rännakkiirust suurendatakse.

h) Liikumine teostub koondrivistustes.

i) Liikumisel kinnituisanud teedel vahetatakse iga tunni järgi eesliikuv osa. Sama praktiseeritakse tugeva vastutuule juures.

j) Aegajalt tuleb hõõruda põski, kõrvasid, nina ja käsi. Selleks tuleb anda erikorraldusi.

k) Inimesed peavad alaliselt jälgima üksteise kõrvasid, põski ja nina; külmumise korral (valged täpid punetaval näol) hõõruda külmunud näoosa lumega.

l) Tuleb eriliselt silmas pidada, et ratsanikud ja hobusemehed liiguksid aegajalt jala.

m) Söök peab olema küllaldane ja tuline. Võimaluse korral suurendatakse rasvainete ja suhkru normi.

n) Külmumise esimestel tundemärkidel (väsimus, lihaste lõtvus, suur tung puhata) tuleb sundida inimesi liikuma edasi, tuleb keelata neil jääda maha või kolonni sappa või istuda teeveerde või veokeile. Tõsisemate külmumise tundemärkide ilmsikstulekul (minestus) tuleb transporteerida inimene elamusse ja esikus — külmas kohas hõõruda keha lumega; alles peale selle viia külmanu sooja ruumi ja võimaluse korral kutsuda sanitarabi.

o) Korterid peavad olema valmis vaadatud ja jaotatud juba varemalt; väeosa päralejõudmist tuleb korraldada nii, et ta saaks asuda korteritesse enne pimedatulekut.

p) Pärast rännakut tuleb pesta jalad ja nende külmumise, hõõrdumise või muude vigastuste puhul pöörduda sanitari poole.

Lisaks öeldule ei ole ülearune tuua ka N.-Vene ajakirjanduses avaldatud mõtteid eriti suuskurüksuste rännakuks ettevalmistamise ja rännaku kohta.

Ettevalmistus rännakuks.

1. Varvaste hõõrumise ärahoidmiseks tuleb nad määrada vaseliiniga ja siis kuiva sidemega iga varvas eraldi ümber mässida.

Suusarihm ei tohi ulatuda varvasteni kuni $\frac{1}{2}$ sm, s. o. ta peab asetsema varvaste ees saapa ülemisel äärel.

2. Käte ja näo külmumise vastu määrada nad vaseliiniga või mõne muu rasvaine.

3. Saapad peavad olema avarad, et oleks võimalik kasutada jämedaid villaseid sokke ja nende peal veel jalarätte. N.-Vene armees kasutatav suusasaabas (soome) ei olevat kohane. Õige sõjaväe suusasaabas pidavat olema tugeva tallaga, mis ei vetti; saapa nina võivad olla samasugune kui soome saapal, kuid lai. Konsata ja tallata soome saabas ei kõlbavat, kuna nahk läheb vees pehmeks ja annab järgi suusarihma survele, mille tõttu hõõrduvad suuskuri varbad.

4. Suusad peavad olema hästi tõrvatud ja enne rännakut määratud vastavalt ilmastikule; tõrvamist tuleb kontrollida iga 4—5 päeva tagant.

5. Suusataja riietus peab koosnema poolpalitust, vateeritud pükstest, sviiterist, plusist, ihu- ja soojast pesust. Peale selle seljakotis peavad olema vahetus ihupesud ja tekk.

6. Rakmed ja relvad ning nende passimine on ülema suuremaks hooleks enne väljaastumist. Suuskuri rakmed peavad koosnema seljapaunast, telgist, 2 padrunitaskust, katlakesest ja kruusist. Varustus tuleb ühtlaselt jagada suuskuri esi- ja tagaküljele, s. o. seljas seljapaun ühes teki-ga, telgiga ja 1 päeva toidutagavaraga, ja rihmal ees 2 padrunitaskut, tagavara padrunikotikesed, kirves või puulabidakene ja kott vähese toidutagavaraga.

R ä n n a k.

1. Ülem peab hästi tundma üksuse suusatamisvõimet ja võimalikult ka iga üksiku suusataja individuaalvõimeid.

2. Päevateekonna pikkuse üksusele määrab kõige tugevama ja nõrgema suuskuri suusatamisvõime, s. o. liikumise kiiruse ja vastupidavuse keskmine. Peale selle rännaku pikkus oleneb: lumest, ilmastikust, treeningust jne. Keskmiselt ettevalmistatud üksuse päevateekonna pikkus on 35—40 km (poolakatel kuni 50 km).

4. Juhul, kui üldine tõusmine on 2 tundi enne rännakut, siis suuskurid peavad tõusma üks tund varem, kuna neil kulub suuskade ettevalmistamiseks vähemalt 30 min. ja suuskade, riietuse ja rakmete pakkimise kontrollimiseks enne väljaastu-

IN MEMORIAM.

Möödunud aasta lõpupäevadel valitsetud karedad kodumaa tuuled tõid kaasa raske haiguse, mis riisus tõsise töömehe Autotanki rügemendi ohvitseride ridadest. Leitnant Arved Deklau pidi kõikvõimsa Saatusetahtel minema sinna, kust pole tagasipööramist. . .

Kadunu oli rügemendi kaadriperest see vaikne tagasihoidliku iseloomuga tankist, kes oma heasüdamluse ja sõbralikkuse poolest oli ülemuse, kaasteenijate ja alluvate poolt lugupeetud ning armastatud. Tema töö katkestati parimais eluaastais.

Kaarli kog. kalmistule kerkis värske mullaküngas. Selle all puhkab igavest und varalahnunud kaasvõitleja, kelle mälestus ei kustu iial.

Olgu temale kodumaa muld kerge!

*

Leitnant Arved Deklau sündis 29. mail 1902. aastal Läänemaal Vaikna vallas. Õppis Tartu Aleksandri gümnaasiumis ja Vabariigi Sv. Tehnikakoolis. Viimase lõpetamisel, 27. juulil 1923. a. ülendati nooremleitnandiks. Vabadussõjast võttis osa Tallinna kooliõpilaste pataljonis ja m/r. „Lennukil“. Omab Vabadussõja mälestusmärgi.

Kadunu oli agar sporditegelane. Teda tunti kui tublit tööjõudu spordi alal. Oli pikemat aega rügemendi spordikomisjonis, kus ta liikmena

Leitnant Arved Deklau †
30. 12. 34.

töötas kuni varajase surmani. Raskekujuline kopsupõletik kustutas tema eluküünlä. Leinama jäid abikaasa ja arvukas kaasteenijate pere.

mist 30 min. Kontrollimisel tuleb erilist rõhku panna sellele, et kõik istuks hästi kindlalt — ei ripneks.

5. Peatused tulevad korraldada tuultest varjatud kohtades arvestusega, et oleks puid lõkke tegemiseks ja vee keetmiseks.

6. Suuskurite jaotamisel kolonnis tuleb lähtuda iga üksiku suuskuri ettevalmistusest ja vastupidavusest. Kolonni peas peavad liikuma tugevamad suuskurid teerajajatena, keskel nõrgemad ja lõpus jällegi tugevamad. Juhul, kui liikumisel jääb keegi maha, siis ei tohi ta tempot suurendades järele jõuda, parem on selleks peatada kolonn. Mahajääjatele, kes ei suuda liikuda koos kolonniga, peab abiks andma igale ühe tugeva suuskuri, vastasel korral mahajääjad võivad külmuda.

7. Suuskur-jao ülema koht on kolonni keskel, mitte aga kolonni peas, sest seal ta väsiks kiirelt. Ühtlasi kergendab asukoht

keskel korraldada suuskurite vahetamist liikumisel.

8. Rühma on kõige parem viia kolonnis kahena, mis kergendab liikumist. Rühmil peab asuma kahe üksteisele järgneva jao vahel. Rühma kolonni laius on 5—8 m ja sügavus 80—100 m.

9. Distsantsid ja intervallid suuskurite vahel muutuvad vastavalt maastiku iseloomule. Igal juhul peab valvama, et suuskurid liiguksid võimalikult koondatult.

10. Väikesed peatused korraldatakse iga 50 min. järgi. Esimene peatus korraldatakse pärast 20—30 min.

11. Suur peatus korraldatakse pärast rohkem kui poole teekonna lõppu, kestusega 1½—2½ tundi, vastavalt üksuse väsimusele ja sellele, mida kavatsetakse kohapeal teha (suuskade määrimine, lõkketuled jne.). Lõkete tegemisel tuleb arvestada, et iga 5—6 mehe peale tuleks

1 lõke. Otstarbekohane, kui lõkkegrupid on juba varakult jaotatud ühes kohuste jaotamisega (puudetoimine, veetoimine, lõketegegmine, puhkekoha puhastamine ja tegemine jne.). See lühendab peatust.

Poola sõjaväes olevat aastast aastasse korraldatud tõsiseid ja ulatuslikke taliõppusi. Enne suuremaulatuslikke taktikalisi õppusi on harilikult korraldatud sõjalise iseloomuga suusavõistlusi laskuri, rk, side jne. üksuste vahel ühes mitmesuguste lahinguülesannete täitmise ja lahinglaskmistega.

Sageli on korraldatud enne talimanöövreid suusakursused ka juhtidele ja staapidele. Muuseas tuli 1931. a. enne manöövreid korraldatud suusavõistlustel 19. diviisi ülem esimesele kohale. Manöövril liikus selle diviisi staap kogu aeg suuskadel. Sa-

madel 1931. a. korraldatud manöövritel olevat katsetatud suuskurosade ja ratsaväe koostöö võimalusi teotsemisel laiadel rinnetel. Suuskurosade kuulipildujad veeti kelkudel ja suuskadel eriveotrengide abil 2—4 suuskurilt. Ratsavägi vedas kuulipildujaid osalt sadulas ja osalt kelkudel. Suurtükid olid jalastel ja veeti kahe paariga. Laskemoona veoks olid erikastid, mis olid monteeritud regedele. Lennukid olid varustatud jalastega, mis võimaldas neil maanduda väljadel lumes.

1932./33. a. talvel olevat korraldatud viiepäevalisi garnisonidevahelisi õppusi ja 10-päevalisi suuskurosade koondõppusi.

1931./32. a. korraldatud 3-päevalist taliõppustel olevat väeosad kogu aeg viibinud väljaspool elamuid, kasutades elamiseks telke ja osme.

N. Rg.

Märkmeid 1934. a. nov. Pariisis korraldatud rahvusvahelise lennuasjanduse näituse puhul.

Major V. Post.

Euroopas Prantsusmaa on lennuasjanduse alal üks mõõduandvamaid riike. Sel põhjusel kõikide maade lennuasjanduse mitmekesiste alade eriteadlased, kes on huvitatud lennuasjanduse arengust kas kaitsevälisest, kaubanduslikust, tööstuslikust või tehnilisest seisukohast, koonduvad Pariisi prantsuse lennutööstuselt iga kahe aasta järgi organiseeritud rahvusvahelisele lennuasjanduse näitusele.

Vaadeldes näituse ajal valitsenud üldist olukorda näeme, et desarmeermise konverentside püüded saavutada kokkuleppeid õhurelvade arvu ja nende kasutamise piiramiseks, seni ei ole andnud oodatud tagajärgi.

Saksamaa üldine uuestirelvastumine — muu hulgas ka õhusõjaks, Inglismaa ja Prantsusmaa poolt on tunnustatud osalt juba teostatuks ja praegu veel kiires korras teostamisel olevaks tõsiasjaks, millise olemasolu ei saa salata ja millise edaspidise arenemise pidurdamiseks ei näi olevat võimalusi. Asjast huvitatuile on teada, et saksa relvateostuses, muu hulgas ka lennutööstuses teotsetakse sõjaaegse intensiivsusega.

Saksa lahingulennukite praegust arvu (milline suureneb iga päevaga) inglased ja

prantslased hindavad mitte vähem kui 600—1000 peale. Lisaks neile peame arvestama saksa võimsaid kaubanduslennukeid, millised kõik kas täielikult või osaliselt on kasutatavad sõjalisteks ülesanneteks. Samuti öeldakse olevat kindlaid andmeid rohkearvuliste moodsate pommikindlate maaaluste angaaridega lennuväljade ehitamise kohta Saksamaal.

Neid asjaolusid arvestades Prantsusmaal on käimas lennuväe täielik ümbervarustamine moodsa ja senisest märksa lõõgivõimsama materjalosaga.

Inglismaa viimaste aastate kestel on juba varustanud ümber uute lennukitega pea-aegu kogu emamaa kaitseks määratud lennuväe. Ühtlasi möödunud aastal on otsustatud suurendada lahingulennukite arvu 300 võrra. Uutele väeosadele ehitatakse aerodrome. Asutatakse uusi lennukoole isikliku koosseisu arvu kiireks tõstmiseks.

Itaalia lennuväe ülesehitamine Mussolini isiklikul juhtimisel areneb jõudsasti ja on leidnud väärikat tähelepanu ja tunnustamist kõikidelt riikidelt.

Jaapanit, N. Venet ja P.-A. Ühendriike häirib Kauge-Ida järjest teravnev probleem. Hiljuti sai teatavaks P.-A. Ühendriikide

otsus suurendada oma lennuväge 600 lahingulennuki võrra.

Jaapani lennuväe suurendamise kohta arvulised andmed puuduvad. On vaid teada, et juba enne Washingtoni merekonventsiooni ülesõllemise küsimuse kerkimist päevakorda seal alustati mitme uue lennuki emalaeva ehitamist.

Nõukogude-Vene domineeriv tähelepanu lennuasjandusele on üldiselt tuntud. Teistes suurriikides juba tunnustatakse sealse lennutööstuse jõudsaid edusamme — arvulisi ja ka tehnilisi. Märgitakse, et üks Moskva tehaseid laseb iga päev välja ühe suure neljamootorilise pommituslennuki. Seda tüüpi lennukitega venelased möödunud aastal kahes grupis sooritasid edukalt lennu Moskvast Pariisi ja Rooma ning tagasi.

Toodud asjaolud on vaid mõningad näited valitsevatest meeleoludest suurriikides. Üldist olukorda arvestades keskmised ja väikesed riigid on sunnitud toimima suurriikide eeskujul. On ju selge, et enda arvestamist ja vajaduse korral abistamist võivad loota ainult need riigid, kes üldises jõudude vahetõrjades kujunemises on suutelisid midagi pakkuma teistele — kas või ainult isenda territooriumi eduka kaitsmisega abistamiseks vajalise aja kestel.

On loomulik, et eespoolkirjeldatud olukorras lennutööstuste selgrooks praegu kõigjal on eeskätt riiklikud (kaitsevälised) tellimised. Sel põhjusel näemegi, et 1934. a. novembris Pariisis peetud lennuasjanduse näitus, samuti kui kõik eelmised, on peamiselt sõjaväelisteks ülesanneteks määratud lennukite demonstratsioon.

Näituse sisulise külje vaatlemisel jätan kõrvale väiksemad üksikasjad. Püüan valgustada ainult niisuguseid olulise tähtsusega tehnilisi küsimusi, millised võiksid huvitada neid, kes tegelevad lennuvälisel erialal, kuid ka neid, kes üldiste sõjaväeliste probleemide raamides paratamatult puutuvad kokku ka lennuväliste küsimustega.

Kõigepealt püüame leida vastust küsimusele, kas väljapanekute hulgas leidub uusi senitundmatuid, põhjaneva tähtsusega konstruktiivtehnilisi uudusi lennukite ja lennuki mootorite ehitamise alal, millised need uudised on ja kuidas on nad mõjutanud lennukite omadusi.

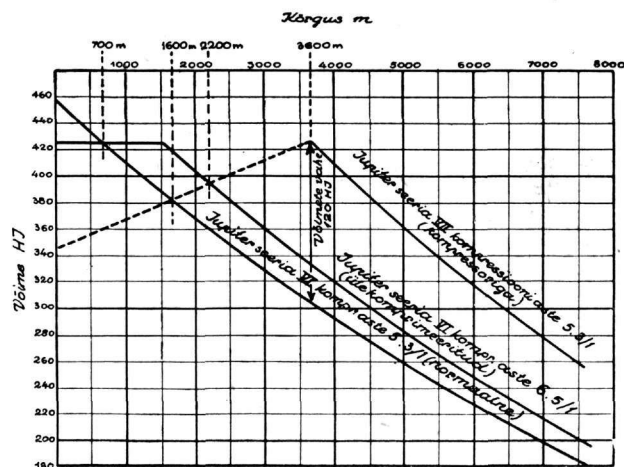
Näituse väljapanekute selgub, et viimaste aastate suurimaks konstruktiivtehniliseks saavutiseks lennuasjanduse alal on jäänud lennukite mootorite varustamine kompressoritega.

Niisuguste mootorite kasutamine algas umbes 6 aastat tagasi ja on tänapäev kaitsevälise lennukitel kujunenud domineerivaks.

Kompressori kasutamise põhimõte on üldjoontes järgmine:

500 HJ mootor, selle võimega töötamiseks vajab umbes 500 gm. õhku sekundis. Kui sisselaske torustik on korraldatud nii, et sellise hulga õhku mootor saab töötades maa läheduses, kus õhk on tihe ($1 \text{ m}^3 = 1230 \text{ gm}$) siis 6000 m kõrgusel, kus õhk on 50% hõredam ($1 \text{ m}^3 = 605 \text{ gm}$) sama mootor suudaks imeda sisse ainult 250 gm õhku. Kuna bensiini juurevool jääb ligikaudselt endiseks, siis poole võrra vähema õhuhulgaga (õhus sisalduva hapnikuga) mootor ei suuda põletada ära kõiki bensiini ja võime langeb 500 HJ-lt umbes 250 HJ peale (tegelikult rohkem, sest võime langeb kiiremini kui õhu tihedus). Mootori võime vähenemine tingib loomulikult ka lennuki horisontaal- ja vertikaal kiiruste tunduva languse suurtel kõrgustel — see on just seal, kus kaitsevälise lennukid vajavad neid omadusi sõjaliste ülesannete täitmiseks suurim määral.

Kui aga võtame tsentrofugaal õhupumba ehk kompressori, ühendame mootoriga ja

Joon. 1.

Normaalse, ülekomprimeeritud ja kompressoriga mootorite võimete erinevused.

1. Startimisel kasutatav võime normaalsel mootoril on suurem ülekomprimeeritud ja kompressoriga mootorite võimest.

2. Alates 700 m kõrguselt ülekomprimeeritud mootor kõikidel järgnevatel kõrgustel on normaalsest mootorist võimsam.

3. Alates 1600 m kõrguselt kompressoriga mootor kõikidel järgnevatel kõrgustel on normaalsest mootorist võimsam. Alates 2200 m kõrguselt kompressoriga mootor on võimsam ülekomprimeeritud mootorist.

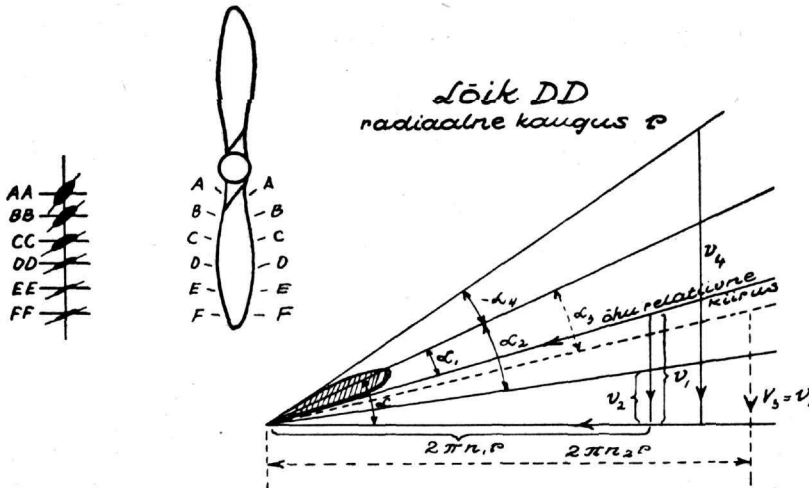
pumpame selle abil mootorisse 6000 m kõrgusel endiselt 500 gm õhku, siis, kui kompressori käivitamiseks kulutame 50 HJ, võidaksime sellel kõrgusel puhtal kujul 200 HJ ja endise 250 HJ asemel lennuki edasiviimiseks kasutatav mootorivõime 6000 m. kõrgusel oleks 450 HJ. On loomulik, et võimesellises suure kasvuga käib kaasas lennuki horisontaal- ja vertikaalkiiruste ning manöövervõime tähelepanuvääriv paranemine. Vaatamata sellele, et lennuki osade takistus on proportsionaalne kiiruse ruudule, soodustab kiiruse kasvu suurtel kõrgustel hõre õhk, millises lennuki osade takistus võrdse kiiruse juures on väiksem kui maalähedases tihedas õhus (Joon. 1).

Mootorite võime suurendamisest, kuid peamiselt mootorite suurendatud võime alahoidmisest lahingkõrgustel kompressorite abil on tingitud asjaolu, et näitusel esinenud ühe- ja kahekojaliste võitlennukite (hävitajate) kiirused lahingkõrgustel on tõusnud 380—416 km/t, luurelennukite ja kergete pommitajate kiirustena lahingkõr-

gustel märgitakse 320—340 km/t ning keskmiste pommitajate ehk mitmekoaliste võitlennukite kiirustena 300—320 km/t. Sellest näeme, et iga sõjaväelise lennuki tüübi kiirused võrdeliselt sama või analoogilise tüübi kiirustega Maailmasõja viimasel aastal on kasvanud keskmiselt kahekordseks.

Teiseks tähtsamaks konstruktiivtehnikaseks uudiseks on muudetava sammuga propellerid.

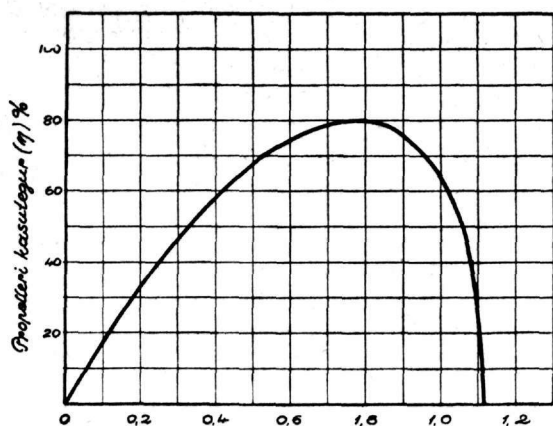
Mootor ja propeller lennuki energia allikana on üks tervik, sest propeller on energiaallika see osa, millise abil mootori võime muudetakse tõmbeks, mis on tarviline lennuki edasivedamiseks õhus ja tõstmiseks ülesannete täitmiseks vajalistele kõrgustele. Mootori ja propelleri koostöö kombinatsioonist oleneb, millises olukorras ja kui suur % mootorivõimest suudetakse muuta tõmbeks. Tuleb pidada silmas, et iga harilik üldise arusaamise järgi n. n. konstantse sammuga propeller tegelikult on muutuva sammuga. Seda asjaolu selgitab juuresolev joon. nr. 2, kust nähtub, et propelleri töötav samm oleneb lennuki edasiliikumise ja propelleri tiirlemise kiiruste suhtest —

Joon. 2.

1. Lõigu DD geomeetiline samm $= \nabla v$.
2. Lennuki kiiruse juures V , m/sek. propelleri tiirlemisel kiirusega n , tiiru sekundis lõigu DD töötav samm on α , ($\alpha < \alpha_3$).
3. Lennuki edasiliikumise või propelleri tiirlemise muutumisel muutub ka lõigu DD töötav samm kui $V_2 < V$, siis $\alpha_2 > \alpha$, kui $n_2 > n$, siis $\alpha_3 > \alpha$.
4. Suurtel pikeerimise kiirustel (V_4) lõigu DD töötamiskurk muutub negatiivseks. Propeller enam ei vea edasi, vaid töötab tuuleveski tiivana ja suurendab lennuki osade takistust (seismajäänud propelleri käivitamise võimalus pikeerimisega väiksemavõimeliste mootoritega lennukitel).

seega muutub lennukis vahetpidamata lennuki kiiruse või propelleri tiirlemise režiim igal väiksemalgi muutumisel. Harilik propeller muudab tõmbeks maksimaalse hulga mootori energiast ainult ühel lennuki edasiliikumise kiiruse ja propelleri tiirlemise režiimi suhte väärtusel (joon. nr. 3). Sel juhul propelleri samm peab olema niisugune, mis võimaldab mootorile ettenähtud maksimaalse võime arendamise (maks. tiirud) ja propellerile enesele mootori võime suurima hulga muutmise tõmbeks, — see tähendab töötamise maksimaalse kasuteguriga, milline harilikult on 75—80%. Kõikidel teistel lennuki edasiliikumise kiirustel ja propelleri lubatud tiirlemise režiimidel viimase kasutegur või mootori võime, või mõlemad on väiksemad. Seega harilik propelleriga on

Joon. 3.

Propelleri kasutegur (n) oleneb lennuki edasi liikumise (V) ja propelleri tiirlemise ($2\pi nr$) kiiruste suhtest ($\frac{V}{nD}$).

Propelleri kasutegur on suurim siis kui $\frac{V}{nD} = 0.8$.

Propelleri töötades maapeal lennuki paigal seistes kasutegur on 0, sest $\frac{V}{nD} = 0$.

Lennuki pikeerides niisuguse kiirusega, et propelleri tõmbe muutub 0-ks, s.o. siis kui $\frac{V}{nD} = 1.11$ kasutegur on jälle 0.

Harilikku propelleriga $\frac{V}{nD}$ väärtuse määramiseks lendur võib kasutada ainult mootori režiimi muutmist. Muudetava sammuga propeller võimaldab märksa paremat propelleri ja mootori töö kooskõlastamist propelleri sammu ja mootori režiimi reguleerimisega.

võimalik lennuki ainult ühe omaduse maksimaalne kasutamine. Kui soovime saavutada maksimaalset horisontaalkiirust, siis peame leppima kaotustega vertikaalkiiruses, s. o. tõusuajast ja ka startidel pikkuses. Kui aga vajame lühemat starti ja suurimat tõusukiirust, siis kaotus horisontaalkiiruses on paratamatu. Neid asjaolusid põhjustab suurel määral see, et harilikku propelleri samm muutub lennust just vastupidiselt vajadusele, s. o. lennuki horisontaalkiiruse suurenedes propelleri töötav samm väheneb ja horisontaalkiiruse kahanedes samm suureneb (vaata joon. 2).

Kasutades muudetava sammuga propellerit võiksime lennuki aeglasemal edasilikumisel (start ja tõus) sammu nii vähendada, et mootori tiirud, s. t. võime ei langetaks. Olgugi, et selle juures ohverdaksime väikese osa propelleri kasuteguri väärtusest, võidaksime tunduvalt mootorivõimes nii, et lõpptulemusena lennuki starditee pikkus lüheneks umbes 30% võrra ja 25% paraneks ka vertikaalkiirus ehk tõusuaeg. Propelleri

sammu järgneva suurendamisega meile ühtlasi jääks võimalus saavutada lahingkõrgusel parimat maksimaalkiirust.

Lühike starditee, hea tõusuaeg ja parim maksimaalkiirus lahingkõrgusel on peamised hüved, mida kaitseväge lennukile võimaldab muudetava sammuga propeller. Väiksematest hüvedest võiksime märkida järgmisi:

- lennuki maksimaalse ulatuse suurendamine 8–10% võrra reguleerides mootori tiirusid mitte gaasipidemega, vaid propelleri sammu muutmisega. Sel teel lennust saavutatakse kasulikum küteteine kulu iga HJ kohta;
- kiiruste suurendamine pikeerimisel iga nurga all. Kiiruse suurendamine pikeerimisel saavutatakse sel teel, et lendur ei tarvitse hoida mootori tiirusid lubatud maksimumi piirides gaasipideme osalise või täieliku sulgemisega, vaid suurendab propelleri sammu niivõrd, et võib kasutada mootori täit võimet pikeerimistel kõikide nurkade all.

Kahjuks peab aga märkima, et praegune tsentrofugaalne kompressor, mis mootorivõlliga on ühendatud konstantse ülekandega (umbes 1/10) ei võimalda kasutada täiel määral kõiki muudetava sammuga propelleri omadusi. See osutub võimalikuks siis, kui kompressor ühendatakse mootorivõlliga käigukasti abil, mis võimaldaks muuta suurtes piirides mootori ja kompressori tiirlemise kiiruste vaherkorda vastavalt kõrgusele, millisel lennatakse. Niisuguse konstruktsiooni juures kompressori kasutamine toimuks järgmiselt: maapeal, stardi ajal, propellerisammu vähendamisega mootorile võimaldatakse maksimaalsed tiirud, kuid kompressor tiirleks minimaalse kiirusega. Kõrguse kasvades mootor hoitakse endiselt maksimaalsel režiimil, kuid kompressori tiirud vastavalt õhu hõrenemisele järjest suureneksid, jõudes maksimumini konstruktsioonilt ettenähtud lahingkõrgusel.

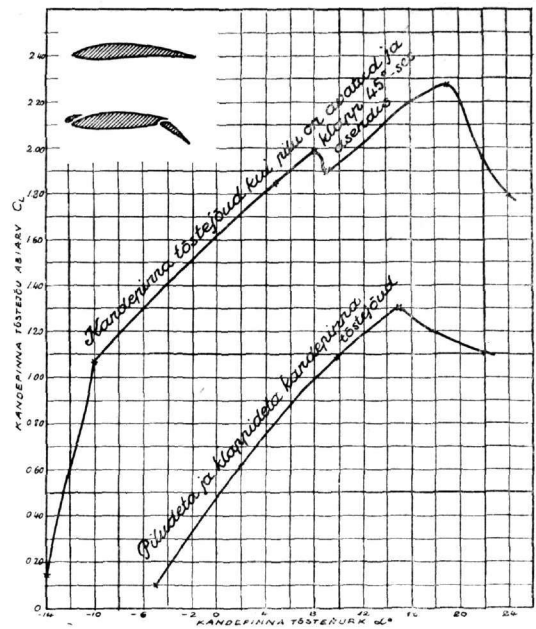
Lennuki kere juures tähtsaimaks saavutiseks on lennust sissetõmmatav tellik. Telliku kõrvaldamine lennust võimaldab vähendada lennuki üldist takistust, mille tõttu maksimaalne kiirus kasvab 10–15% võrra. Sissetõmmatavad tellikud põlvenevad ja on praegu laialdaselt kasutamisel P. A. Ühendriikides. Näitusel näeme sissetõmmatavaid tellikuid saksa kaubanduslennukite ja prantsuse suuremate lahingulennukite juures, kuna kõik ühe- ja kahekojalised sõjaväge lennukid on varustatud tüübilt vanane-

nud, lennus täies pikkuses väljaulatuvate tellikutega.

Kandepindade juures aerodünaamilise uudisena väärrib tähelepanu pilude ja klappide kasutamine. Kaitseväe lennukite juures nende kasutamine on löönud läbi ainult Briti lennukite juures, kuid mitte kandepindade tõstejõu suurendamiseks, (kas lennuki maandumiskiiruse vähendamiseks või pindade vähendamise kaudu maksimaalkiiruse suurendamiseks), vaid preventiivabinõuna lennuõnnetuste vastu pöörisesse mineku ohu vältimisega väikestel lennukiirustel. Ei saa öelda, et pilude niisugune kasutamine oleks vähendanud lennuõnnetusi lahingulennukitel. Küll toovad nad aga harilikku tellikuga lahingulennuki konstruktsiooni ilmaeegseid komplikatsioone ja automaatpiludena kasutatuna võivad muutuda tülikaks hooldamisel ja segavaiks ning kandepindu asjatult koormavaiks manööverdämisel õhulahingus.

Eespooltoodu ei tähenda aga põhimõtteliselt eitava suhtumist pilude kasutamisse. Pilud ja klappid on kõigiti otstarbekad õigesti kasutatuna. Õige kasutamine eeldab aga nii kõrget tellikut, et kandepindade nurk maandamisel oleks vähemalt 18–20°. Väga suure takistuse tõttu niisugune tellik lennus peab olema sissetõmmatav. Sellise tellikuga lennuki juures pilud ja klappid võimaldaksid järgmisi kombinatsioone:

- jättes kandepindade pindala endiseks, saaksime 25% võrra väiksema maandumiskiiruse ja 3% väiksema maks.-kiiruse;
- 25% vähendatud kandepindadega

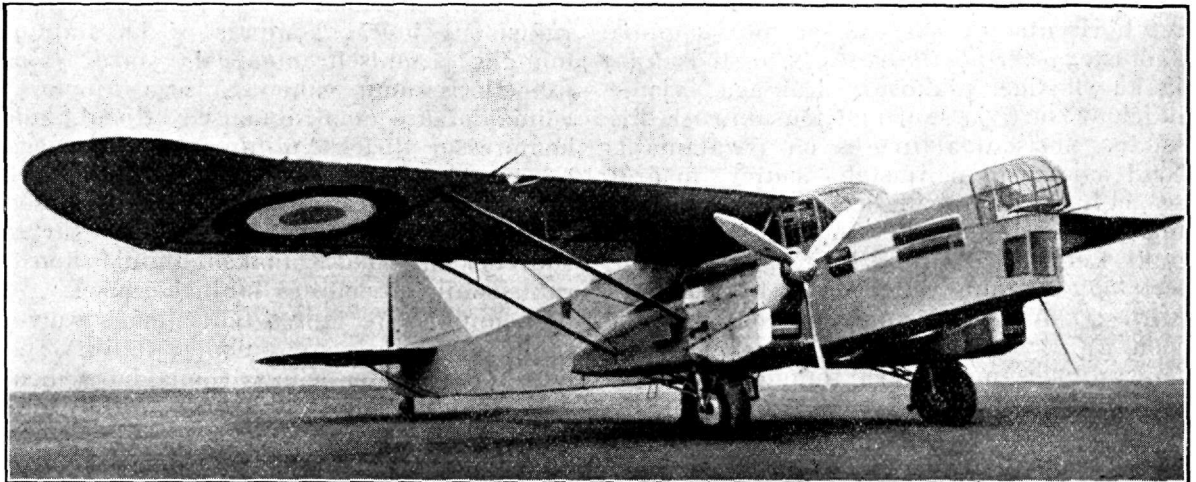
Joon. nr. 4.

Pilude ja klappide mõju lennuki kandepinnale.

maks.-kiirus jääks endiseks, kuid maandumiskiirus väheneks 15% võrra;

- 50% võrra vähendatud kandepindadega maandumiskiirus jääks endiseks, kuid maksimaalkiirus suureneks 3% võrra (joon nr. 4).

Järgnevalt vaatame, kas näitusel leidis uutest sõjaväelistest ülesannetest või endiste ülesannete muutunud täitmise viisidest ku-

Joon. 5.

Prantsuse mitmekohaline võitluslennuk ja keskmine pommitaja „Potez 54“, kahe 650 HJ kompressoriga, mootoriga Hispano-Suiza. Kiirus 4000 m kõrgusel 320 km/t. Tõuseb 4000 m kõrgusele 10 min. 30 sek. Lagikõrgus 10000 m. Maksimaalne ulatus kiirusega 270 km/t. 1000 km. Pommitajana võtab kaasa 1000 kg pomme. Tellik lennus sissetõmmatav.

junenud uusi lennukite tüüpe moodsama varustusega ja võimsamate relvadega.

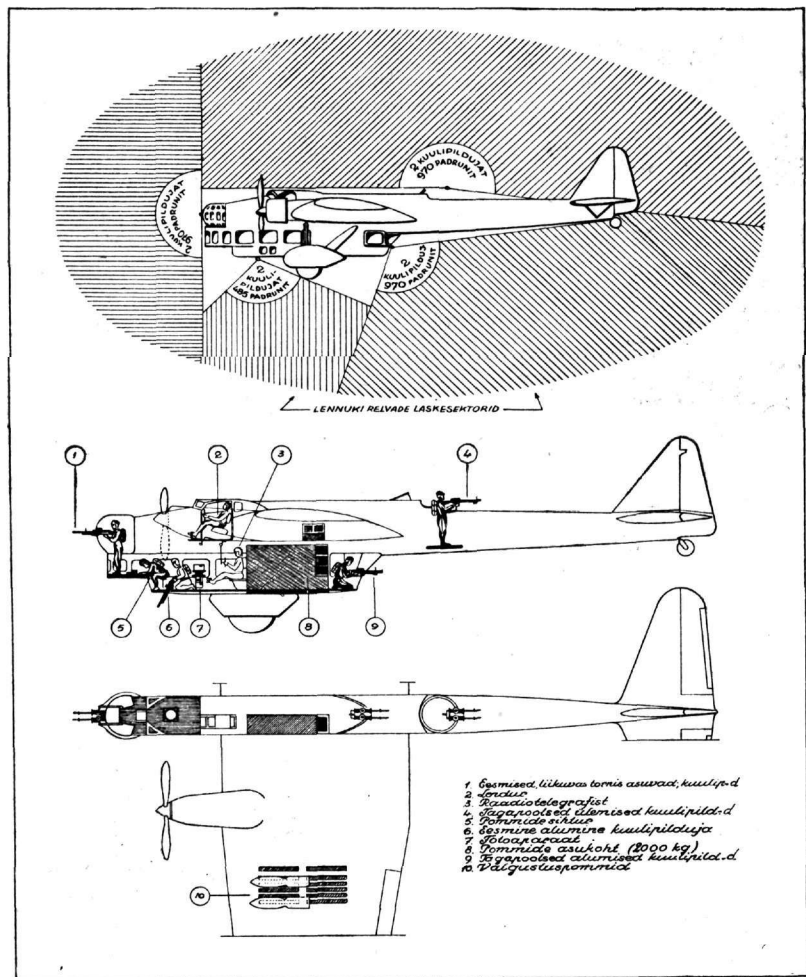
Prantsuse sõjaväelennukite hulgas tõmbasid enesele näitusel üldise lähelepanu mitmekohalised võitlusalennukid, prantsuse terminoloogia järgi „Multiplace de Combat“. Puhtal kujul võitlusalennukitena nende ülesandeks on saata ja kaitsta vaenlase lennukite rünnakute vastu oma suurte pommituslennukite koondeid. Pommitidega varustatult niisugused lennukid peavad suutma täita iseseisvalt keskmiste pommitajate ülesandeid (joon. nr. 5). Arvurikas kogu mitmekohaliste võitlusalennukite tüüpe Prantsusmaal on Itaalia kindrali Douhet poolt paar aastat tagasi lanseeritud ideede maksvusele pääsmise praktiline tulemus. Kestvalt domineeriva seisukoha saavutamiseks õhus Douhet loeb otstarbekaks ainult mitmekohaliste võitlusalennukite ja pommitajate massilist kasutamist. Douhet väidab, et õhulahingus edu lootmine ülekaalukast kiirusest on tühine lootus, sest kiirus võimaldab ainult lahingulise kontakti loomise, sellest hoidumise või lahingu katkestamise vastavalt olukorra nõuetele. Võidu lahingus otsustab aga tuli. Võimsa tule omavad ainult tugevasti relvastatud suured võitlusalennukid, millised aeglasema kiiruse tõttu ei valitse küll lahingulise kontakti üle nõrgemate relvadega kiirema vastase suhtes, kuid selle eest iga nõrgemini relvastatud ühe- või kahekohaline lennuk peab paratamatult hävinema suuremate võitlusalennukite üksuste rohkearvuliste relvade koondatud tule piirkondades (joon. 6).

Tugevate jõududega õhus ülekaalu pärast võitleva suurriigi seisukohast väljudes Douhet väited võivad olla õiged. Kus kestvalt jätkub jõudu murdmiseks, seal pole vaja otsida tagajärgi kiirusele baseeruva manöövriga.

Meie ja teiste väiksemate riikide olukorras niisugune põhimõte tuleks aga lugeda täiesti vastuvõtmatuks.

Väikesel arvul ükskõik kui tugevasti relvastatud aeglastel mitmekohalistel võitlusalennukitel lahingus suures arvulises ülekaalus võrdsetega või isegi veidi nõrgemate lennukitega ei jääks üle muud kui kangelaslik hävinemine.

Vastasest märksa suurema kiirusega väiksemate lennukite omamine võimaldaks aga paljude ülesannete täitmist vaenlase arvulise ülekaalule vaatamata, see tähendab, et õhus valitsemist ei võimalda ainult suur arv ja relvade võimsus, vaid osaliselt ka kiirus.

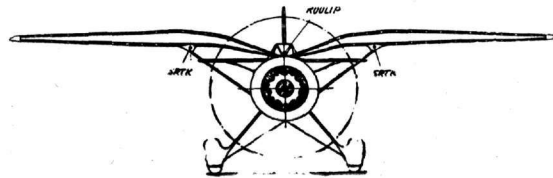
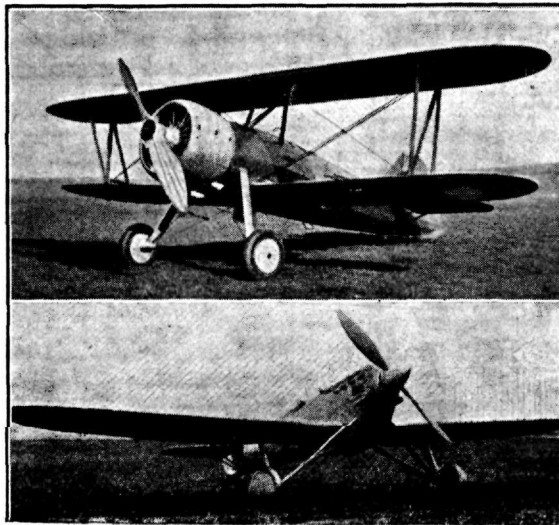

Joon. 6.

Prantsuse mitmekohaline võitlusalennuk ja keskmine pommitaja „Amiot SECM 143 M“, kahe 800 HJ kompressoriga, mootoriga Guome-Rhone 14 Kdrs. Kiirus 4000 m kõrgusel 311 km/j. Pommitajana võib võtta kaasa 2000 kg pomme. Maksimaalne ulatus kiirusega 250 km/j. 2000 km.

Kiirus võimaldab lahingu vaba alustamist soodsates tingimustes, või sellest loobumist, kui olukord on muutumas raskeks. Neil põhjusil arvult väikeste kaitsejõudude lennuvägedes otstarbekalt relvastatud ja suure kiirusega väiksemad lenukid on alati märksa sobivamad kui mitmekesiste relvadega ülekujutatud aeglasemad suured võitlusalennukid.

Teiseks tähtsamaks tüübiks sõjaväelennukite peres olid näitusel ühekohalised võitlusalennukid. Nende arvurikka esinemise peamiseks põhjuseks tuleb lugeda endisest

Joon. 7, 8 ja 9.

Ülal: Tšehhi ühekohaline võitlusalennuk „Šmolik 231“, 900 HJ kompressoriga, mootoriga Gnome-Rhone Mistral-Major. Kiirus 4800 m kõrgusel 415 km/t. Tõusuaeg 5000 m kõrgusele 6 min. Lagikõrgus 10400 m. Relvad — 4 kuulipildujat.

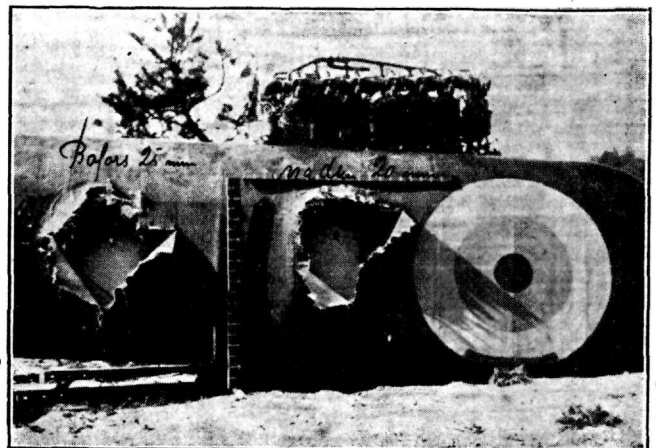
Keskel: Prantsuse ühekohaline võitlusalennuk „Devoitine 500“. 650 HJ kompressoriga, mootoriga Hispano-Suiza. Kiirus 4000 m kõrgusel 372 km/t. Tõusuaeg 4000 m kõrgusele 5 min. 10 sek. Lagikõrgus 11000 m.

All: Poola ühekohaline võitlusalennuk P. Z. L. P. 24 kompressoriga 900 HJ, mootoriga Gnome-Rhone Mistral-Major. Kiirus 4800 m kõrgusel 416 km/t. Tõusuaeg 5000 m kõrgusele 5 min. 30 sek. Relvadeks kaks suurtükki ja üks kuulipilduja. (Joonisel näidatud suurtükkide kinnitamine kandepindade külge suure tagasilöögi jõu tõttu relvade kasutamisel ei ole otstarbekas.)

märksa tugevamat relvastust. Näitusel esinenud lennukest kõik olid varustatud mitte vähem kui 4 kuulipildujaga või kahe kuulipildujaga ja ühe 20—25 mm automaatsuurtükiga (joon. 7, 8 ja 9).

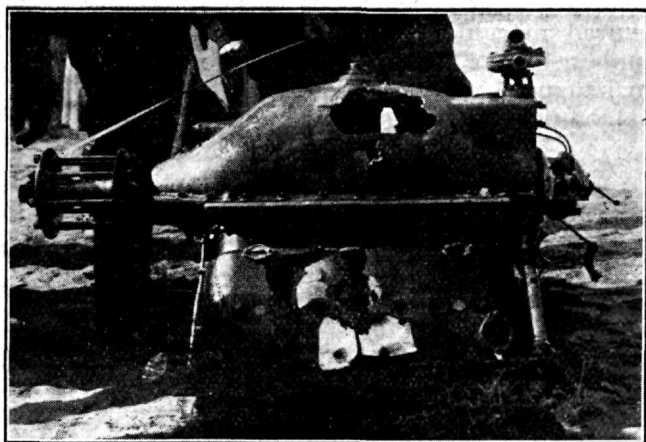
Maailmasõjast kuni möödunud aastani kuulipildujad olid lennukite peamiseks kaitse ja pealetungi relvadeks. Möödunud aastast alates leiame aga, et väikesekaliibrilise suurtükiga varustatud võitlusalennukite ehitamine Prantsusmaal, Itaalias, Inglismaal ja Poolas on otsustatud tõsiasj, millise esimesi praktilisi tulemusi leiame juba näitusel.

Võrreldes kuulipildujat ja väikesekaliibrilist suurtükki kui lennuki relvi, paistab esimese peamise puudusena silma kuulide väike mõju lennuki osadele. Teiseks puuduseks on kuuli võrdlemisi kõver lendjoo (väike algkiirus), milline asjaolu täpsaks laskmiseks nõuab tulistamist väikestelt kaugustelt (lennukile monteeritud kuulipildujate tabavtule ulatus ei ole suurem kui 100 m — 200 m). Tulemuseks on vastase ründamise võimalus ainult läheda maa pealt, mis tunduvalt soodustab kaitset ja muudab ründaja seisukorra väga ohtlikuks. Kuulipilduja positiivseteks omadusteks on kerge kaal ja väikesed mõõdud, mis kergendavad monteerimist lennukile ja võimaldavad käsitamist liikuv alusel ka võrdlemisi suurtel lennukiirustel, ning suur tule kiirus, mis kuulide vihu tihedusega osaliselt tasakaalustab kuulide väikese mõju tabamisel.

Joon. nr. 10.

20 mm ja 25 mm suurtükkide mürskude tabamused lennuki kandepinnas. Nüüsguste tabamuste tõenäoliseks tulemuseks oleks lennuki rivist väljalangemine või isegi hävinemine. Rüüdest kate käriseks järjest rohkem maha ja õhuspüsimine muutuks võimatuks.

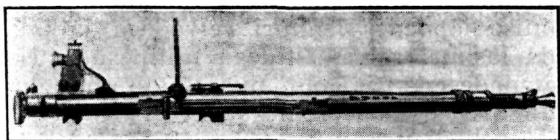

Joon. nr. 11.

20 mm „Madsen“ automaatsuurtüki mürsu tabamused lennuki mootoris. Tabamuste tulemuseks oleks lennuki kindel rivist väljalangemine või isegi põlemasüttimine.

Kuulipildujate asemele näeme nüüd astumas väikesekaliibrilisi automaatsuurtükke, mis tulistavad brisantmürskudega, milliste üks kuni kaks tabamust ükskõik millisesse lennuki ossa viiksid selle rivist välja (joon. 10 ja 11). Suurema algkiiruse tõttu suurtüki mürsu lendjoon on lamedam — seega mõjuvule kaugus suurem. See mõjuvule distantis ei ole aga kaugeltki 1000 m — 1500 m, nii kui arvavad mõned suured entusiastid. Parimal juhul on see kaugus ainult 500 m — 600 m, sest suurtüki kasutamisele võtmisega kiirelt liikuvalt lennukilt teise kiirelt liikuva lennuki tulistamise raskused ei kao, vaid suurenevad. Automaatsuurtüki liikuvate osade ja mürsu suurema kaalu tõttu tule kiirus on aga väiksem kui kuulipildujal. Parimatest lennuki automaatsuurtükkidest võiksime nimetada järgmisi:

- Oerlikon, kaliiber 20 mm. Mürsu algkiirus 900 m/sek. Tule kiirus 400 lasku min. Mürsu kaal 300 gm. Ühes magasinis 30 padrunit. Suurtüki kaal koos alusega 65 kg. (joon. 12).
- Vickers-Armstrong kaliiber 37 mm. Mürsu algkiirus 600 m/sek. Tule kiirus 100 lasku min. Mürsu kaal 1225 gm.

Joon. nr. 12.

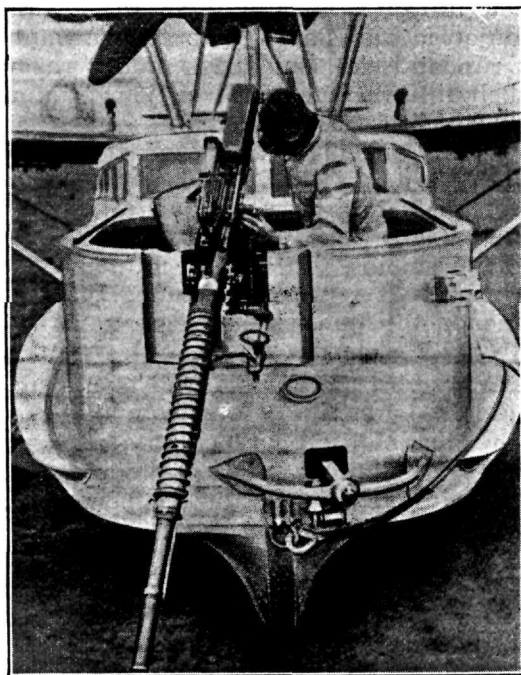
20 mm lennuki automaatsuurtükk „Oerlikon“.

Ühes magasinis 5 padrunit. Suurtüki kaal 140 kg. (joon. nr. 13).

Vaadeldes suurtükkide monteerimise viise, näeme järgmist:

- käsitamiseks lendurile ühe- ja kahekohalistel võitluslennukitel kere küljes mootoriga sünkroniseeritult, laskmiseks läbi propelleri tiirlemise pinna ja mootori küljes tulistamisega läbi propelleri võlli (ülekandega mootor);
- käsitamiseks laskurile kahe- ja mitmekohalistel võitluslennukitel liikuv alusel teotsemiseks samal põhimõttel kui kuulipildujaga.

Kahel esimesel juhul suurtükk on lennukile kinnitatud liikumatult, tulistamise võimalusega ainult lennuki pikitelje suunas. Sellisel monteerimisel tule täpsus on

Joon. nr. 13.

37 mm. Vickers-Armstrong automaatsuurtükk monteeritult merelennukile.

eeskätt lenduri oskusest lennuki manöövervõime kasutamisel. Parimaks lahenduseks on siin suurtüki kinnitamine mootori küljes, millise suur mass soodustab relva tagasilöögi jõu vastuvõtmist.

Suurtüki monteerimisel liikuvale alusele satume konstruktiivsetele raskustele tagasilöögi jõu vastuvõtmise lahendamisel, veel rohkem aga kaalult raske relva liikuvuse korraldamisel.

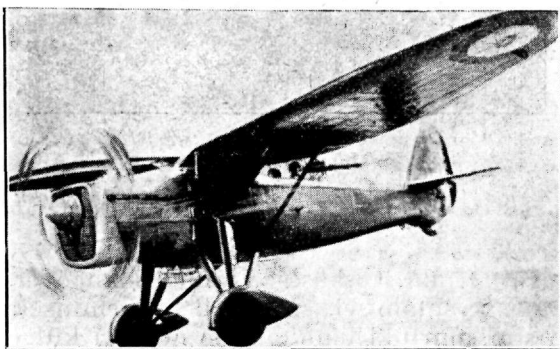
Vaatamata sellele, et suurtükk kaitseks tuule vastu paigutatakse läbipaistva kattega torni ja liikumist korraldatakse elektrilise hüdraulilise või pneumaatilise seadeldisega, võime kindlasti öelda, et liikuvale alusele monteeritud suurtüki tule suunamine õhulahingus on märksa vaevalisem ja aeglasem kui sama, kuid liikumatult monteeritud suurtüki suunamine väleda ning manöövervõimsa ühe- või kahekohalise väikese võitluslennukiga.

Viimases asjaolus peitubki põhjus, miks väiksematele lennukitele võitlusvahendina suurte vastu viimasel ajal jälle on hakatud pühendama tõsist tähelepanu.

Suurtükiga varustatud väike võitluslennuk ründab suuremat tulega 400—600 m distantsilt, s. o. kauguselt millisel viimase klp-te tuli on vähemõjuv. Ka ainult kuulipildujatega varustatult jääb temale võimalus ründamiseks suunadest, kuhu vastane raskelt liikuvat suurtükki ei jõua suunata vajalise kiirusega.

On aga mõlemad varustatud ainult kuulipildujatega, siis väiksema lootus edule baseerub manöövri kiirusele ja relvade ülekaalust (4—6 klp.) tingitud tule tihedusele rünnaku suunas, sest kõik mitmekohalise võitluslennuki relvi ei ole kunagi võimalik koondada tulistamiseks ühes ja samas suunas (vaata joon. 6).

Väikese brisantmürsuga tulistavate suurtükkide paigutamine võitluslennukitele mõjutab väga oluliselt ka pommitajate kasutamist koondatud rivides. Sellised rivid oleksid keskmistele ja suurtele pommitajatele eriti ohtlikud, sest iga rivi tervikuna,

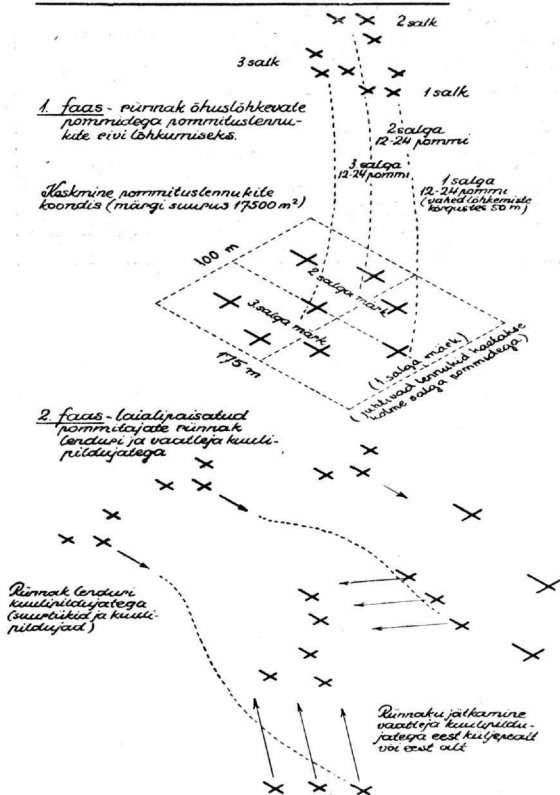

Joon. 14.

Prantsuse kahekohaline võitluslennuk „Mureaux 180 C2“, kompressoriga 650 HJ, mootoriga Hispano-Suiza. Kiirus 5000 m kõrgusel 380 km/t. Tõusuaeg 5000 m kõrgusele 6 min. 27 sek. Maksimaalne ulatus 810 km.

samuti iga üksik lennuk rivis on võrdlemisi suured märgid (keskmine pommituslennuk umbes 100 m²), milliste tabamine 400—600 m kauguselt ei ole väga raske (arvestatakse 1 tabamusega 10 lasust). Tabamuste tule-

Kahekohaliste võitluslennukite rünnak

Joon. 15.

mused, nagu nägime eespool, on aga võrdlemisi rasked (1—2 pihtamist lennuki rivist väljavõimiseks).

Kahekohalistest võitluslennukitest esines näitusel ainult üks prantsuse lennuk Mureaux 180 C. 2, millise lennuomadused on väga lähedased ühekohalistele (joon. 14). Kahekohalise võitluslennuki peamiseks paremuseks on laskuri olemasolu, mis võimaldab kaitsevahingu pidamist taandumisel lennusuuna muutmata — väga väärtuslik omadus, milline puudub täielikult ühekohalistel. Rünnakul laskuri olemasolu võimaldab ründamise lõppedes lenduri relvadega jätkata seda laskuri relvade tulega mitmesugustest suundadest — asjaolu, mis tõstab rünnaku mõjukust ja raskendab kaitset.

Varustatult liikumatult monteeritud suurtükiga ja kuulipildujatega ning niisuguse mõjuva võitlusvahendiga

kui distantssüütajatega õhuslõhkevad pommid, kahekohalised kiired võitluskid on arvult väikestele kaitsejõududele kahtlematult parimaks aktiivseks kaitsevahendiks võitluses vastase pommitus- ja teiste lennukitega (joon. 15).

Niisugune lennuk peaks täitma ka luureülesandeid, milliste eduka täitmise aluseks oleks väga kiirete lennukite kasutamine üksikult.

Vaadeldes näitusel olnud ühe- ja kahekohaliste võitluskidude ehitust peab lähendama, et nende konstruktiivses idees puuduvad peaaegu kõik praeguse lennuasjanduse tehnika tähtsamad uudsused nii kui lennussissetõmmatav tellik, kontrollitavad pilud ja klapid, tugevdatud ja trossideta vabaltkandvad kandepinnad, kinnine kabiinlendurile ja kinnine kuid tahapoole avatav kabiinlaskurile. Nende lennukite lennuomaduste lõstmisel praegusele kõrgusele

peamiseks teguriks on olnud tugevavõimeline kompressoriga mootor. Ehitatult uemate ideede kohaselt sama klassi lennukite kiirused võrdsete mootoritega 380—400 km/t asemel peaksid ulatuma õige lähedale 500 km/t.

Niisuguste sõjaväelennukite konstruktsioonide olemasolu kohta leidub juba tagasihoidlikke vihjeid mitmetes välismaa ajakirjades.

Kokkuvõttena võiks märkida, et möödunud aasta novembris Pariisis peetud lennuasjanduse näitus konstruktiivsetelt uudistelt sõjaväelennukite alal oli endistest näitustest ennem vaesem kui rikkam. Peamiseks uudiseks on lennukitele võimsamate relvade otsimise mõtte väljendus, — asjaolu, millise edaspidine arenemine võib tunduvalt mõjutada mõningaid praegusi üldiselt tunnustatud ehitustehnilisi tõekspidamisi ja taktikalisi vorme.

Jalgade hõõrdumusest ja selle profülaktikast kaitseväes.

Kaitseväge väljaõppe ja rännakliiklemise edukuse tagamisel rahu- ja iseäranis sõjaajal väeüksuste lahingvõimsuse arendamisel omavad hõõrdunud jalad väga negatiivse tähtsuse. Kogemused möödunud sõdades näitasid, et üksikuil juhtudel hõõrdunud jalgade põhjusil osutus vahest lahingvõimetuks kuni 50% väeüksuste koostisest.

Jälgides jalgade hõõrdumust meie kaitseväes selgub, et see näitab vähest tõusu, arvestades aasta keskmisi arve. Alates 1929. aastast tuli 1000 sõduri kohta keskmiselt 254,6, 1930. a. 272,9, 1931. a. 313,0, 1932. a. — 263,5, ja 1933. a. 304,5 juhtu. Need arvud ei ole küll rohked, kuid siiski lähelepanuväärivad, et analüüsida selle põhjusi ja juhtida sellele lähelepanu, kuna need heal tahtmisel, vastavil korraldusil ja profülaktiliste abinõude käsitlemisel on täielikult välditavad, kuna aga muide see pahe tavalisel kujul võib areneda edasi, mõjutades negatiivselt nii mitmeid asjaolusid kaitseväes.

Vaatlustest ja kõnelustest on selgunud, et iga pikemadistantsiline rännak tekitab kaunis suure protsendi jalgade hõõrdumusi, kuid puuduvad kahjuks vastavad statistilised andmed, selle küsimuse täielikuks selgitamiseks ja ülevaate esitamiseks. Tulevi-

kus võiks igas väeosas peale pikemaid rännakmatku toimetada sõdurite jalgade järelvaatusi, ja registreerida jalgade hõõrdumusi, millega avaneks võimalus jalgade hõõrdumise põhjuste selgitamiseks ning profülaktiliste abinõude leiutamiseks.

Vastavil empiirilistel teadmistel võib väita, et jalgade hõõrdumist põhjustavad järgmised asjaolud: 1) saabaste konstruktiivsed puudused, 2) naha halb kvaliteet, 3) alaväärtuslik jalarättide materjal, 4) jalarätistamise oskamatus, 5) mitteküllaldane jalarättide ja sokkide puhtus, 6) saabaste mittekorralik ja asjatundmatu passimine nende väljaandmisel noorsõdureile, 7) jalgade liigne higistamine. Nagu loetletuist nähtub, on need põhjused vastavil korraldusil enamalt jaolt kõik kõrvaldatavad.

Sõduri riidevarustusest on jalatsid kõige tähtsamad varustusesemed, iseäranis meie ilmastikoludes. Kui jalatsid on korralikud ja jalale hästi sobivad, siis on sõduri teguvõimsus hoopis intensiivsem ja tagajärjekam, ning haigestusjuhte palju vähem. Sellest vaatepunktist saabaste konstruktiivsed omadused peavad võimaldama sobivat passivust igale jalale. Sõduri saabas peab

jalgu kaitsma külma, niiskuse, pori ja põrutuste eest; mitte vajutama ega pigistama käimisel jalga, peab olema kergesti jalastatav ja jalastvõetav, tugev, kuid siiski painduv ja mitte raske.

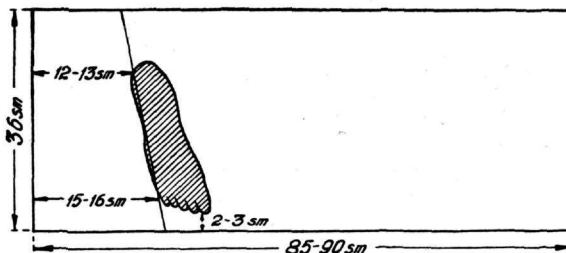
Nagu teada, on meil praegu jalaväes tarvitusel poolsaapad säärmähistega, mis pole aga sobivad meie kliima suhtes. Ka säärmähised, oskamatult mähitud, võivad raskendada vereringet ja säärelihaste tööd. Kuuldavasti on Var. Val. see küsimus juba lahendusel ning asutud vastavate säärsaabastüüpide valmistusile ja katsetusile. Loodame, et see küsimus teostub selles suhtes positiivselt ja õnnestub valmistada konstruktiivselt ja kvaliteedilt (rännakkõndide katsetusil) sellist säärsaabaste kompleksi, mis võimaldab vastavat passivust ja sobivust erinevaile jalavormele, vältides seega jalgade hõõrdumusi miinimumini.

Järgnevalt vaatleme jalarätte, sest jalarättide materjalist oleneb paljude jalgade heaolu. Jalarätt peab: 1) vähendama mehaanilisi tõukeid ja põrutusi jalale kõnnil ja jooksul, 2) peab hoidma soojust külmal ilmastikul, 3) peab olema hästi poorne ja imbutusvõimeline-hygroskoopne. Praegu meil tarvitusel olev jalarättide materjal on selles suhtes enam-vähem rahuldav, kui need hoitakse puhtad. Samuti ka suurus 36×71 sm vastab poolsaapa kandmise nõudeile, kuid säärsaabaste kandmisel peaks rätik olema natuke pikem, umbes $36 \times 85-90$ sd, et rätiku ots ulatuks mässida ümber sääre vähemalt kordki.

Jalgade hõõrdumise vähendamiseks on suur tähtsus jalarätistamise oskusel. Noorte õpetajad ja sanitaarpersonaal peavad selles omama vastavaid kogemusi, et näidata noorsõdureile praktiliselt ja selgitada teoreetiliselt jalarätistamist. Praegu panakse sellele aga vähe rõhku. Muide küsitlesin hiljuti selles suhtes üht intelligent sõdurit, kes oli lõpetanud äsja noorte kursuse X garnisonis. Ta lausus, et jalarätistamismoodust pole üldse näidatud ega seletatud ja pole ka iseäranis kontrollitud jalatsite korrallikkust ja puhtust, ainult hommi-kuti olevat vaadatud, kas saabaste kontsad on naelutatud. Muidugi võivad tekkida sellises olukorras antihügieenilised nähud, sest iga sõdur ei hoolitse vastava korraldusega küllalt korrallikult oma jalgade puhtuse eest.

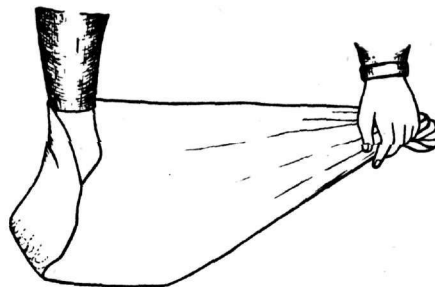
Hästi rätistatud jalga peab rätik ümbritsema ühtlaselt siledalt (kortsudeta) ja parajal pingel, ning ei tohi libiseda paigalt saabastamisest. Otstarbeline ja lihtne rätistamismoodus oleks järgmine: a) paremjala

rätistamisel asetada jalg rāti parempoolsele äärele, nii et labajalg asuks rättil põigiti $15-20^\circ$ nurga all, suurvarvas asetuks rāti ülemisest äärest 2-3 sm, kannapoolne välimkülgäär rāti parempoolsest otsaäärest 12-13 sm ja varvastepoolne 15-16 sm kaugusel (joon. 1).

Joon. nr. 1.

b) Järgnevalt keerata parema käega rāti parempoolne äär üle labajala vasakule poole ja asetada rāti nurkots talle alla suurevarva päka kohalt, kinnitades niiviisi seda pealelitsumisega (joon. 2).

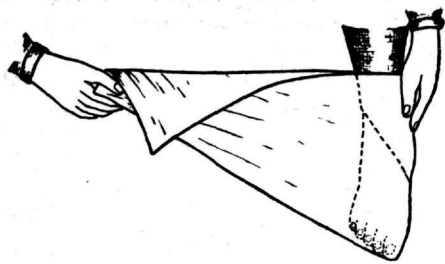

Joon. nr. 2.

c) vasaku käega rāti vasakut poolt hoides viia see paremale poole üle labajala, kus rätik haarata parema käega ja mässida see vasakule poole ümber talle, ning kannale, kust seda omakord jälle vasak käsi haarab edasimässimiseks (joon. 3, 4, 5), kuna vaba käsi järjekindlalt aitab kaasa siluda ja korraldada rätti nii, et see ümbritseks jalga ühtlaselt, tihedalt ja kortsudeta.

d) rāti ots mässitakse ümber sääre alumise osa, kinnitada seda eriliselt pole vajadust, sest saapa sääre kinnitab seda isegi; ainult saabastamisest tuleb hoida algul vähe vasaku käega. Vasakjalga rätistada analoogiliselt, asetades labajalg rāti vasakpoolsele otsale. Rättide kasutamisel tuleb panna tähele seda, et rāti otsad oleksid tarvitatud vahelduvalt jala laba mässimiseks.

Väeosades tuleb hoolitseda iseäranis jalatsite kuivatamise eest ning korraldada

Joon. nr. 3.

Joon. nr. 4.

Joon. nr. 5.

selleks võimalusi igas elamus, sest niisked saapad ja eriti jalarätid-sokid põhjustavad jalgade hõõrdumist, ning on üldse kahjulikud jalgadele tervishoiuliselt. Jalatsite asetamist või hoidmist öösel magamisruumis on kasarmu oludes lubamatu, sest jalgade higistavusel rätidesse või sokkidesse imbunud higi spetsiifiline hais rikub vastikult ruumi õhku. Jalatsite kuivatamiseks peab olema tingimata igas väeüksuses eriruum või selleks eriti konstrueeritud kuivatiskapid, nagu see juba olemas meil enamais väeosis.

Noorsõdurite väeosas ilmumisel peavad lähemad ülemad kontrollima neid õhtuti magamaheitmise algul ja avastama neid, kellel jalad higistavad, ning kohustama neid pesema jalgu igal õhtul, selleks otstarbeks

tuleb muretseda igal väeüksusel tarviline arv jalavanne. Selline jalgade puhashoidmise kord peab sõdureile kasvama sisse, sest jalgade higistavus ei mõju halvasti ainult isikule enesele ja ümbrusele, vaid ta hävitab ka jalatseid, soodustades nende kiiremat lagunemist.

Jalgade higistamisel võib kasutada heade tagajärgedega järgmist ravimkoostist: salitsiilhapet 3,0, boorhapet 10,0, viinakivi-hapet 10,0, tsinkoksüüdi 25,0 ja talki 50,0. Selle ravimiga tuleb puuderdada jalad peale puhtakspesemist.

Inglise sõjaväes tarvitatakse ka hea edu-ga umbes samasugust ravimissegu: 3,0 salitsiilhapet, 10,0 boorhapet ja 87,0 talki. Neid ravimeid on võimalik valmistada igas väeosas ambulantsi apteegis.

A. K—sar.

Tagavaraväe-ohvitseride elust.

Pärnumaa tagavaraväe-ohvitseride päev.

6. jaan. k. a. korraldas Pärnu garnisoni ohv. kogu tagavaraväe ohv. sektsioon „Pärnumaa tagavaraväe-ohvitseride päeva“.

Päeva eesmärgiks oli luua võimalus Pärnumaal asuvate tagavaraväeohvitseride suuremal arvul kokkutulekuks ja üksteisega tutvumiseks, elustades seega ühtlasi sektsiooni tegevust. Päev õnnestus hästi nii sisuliselt kui osavõtjate arvult: kokku oli tulnud 51 reservohvitseri ja 34 tegevväe ohvitseri.

Päeval esines sektsiooni esimees res. kol.-lt. P. Kolts referaadiga „Tagavaraväe-ohvitseride kohustest ja õigustest“, puudutades selles kokkuvõtlikult aktuaalsemaid küsimusi tagavara juhtide probleemid. Eriti kriipsutas referent alla tag.-väe juhi suuri kohuseid riigi ja rahva vastu, mis õigusta-

vad nõude, et igale tagavaraväe juhile oleks kindlustatud tema kõrgele ja vastutusrikkale väejuhi kutsele väärne äraelamise võimalus töö ja teenistuse leidmise kaudu. Siis ei tarvitseks kellelgi kahelda vajaliku idealismi, vääramat riigi- ja rahvusmeelsuse olemasolus tagavaraväe juhtkonna ridades.

Märkides ära, mis on sel alal juba tehtud, leidis referent, et teha on veel palju. On vaja, et teenistuse võimaldamiseks tagav.-ohvitseridele, peale riigi- ja omavalitsusasutuste, aitaksid kaasa ka eraasutused ja isikud. Selleks on vaja res. ohvitseri kui tagavaraväe juhi väarikust ja autoriteeti tõsta laiemate rahvahulkade silmis. On vaja, et süveneks ühiskonnas mõte, et ka

ühiskonnal on kohustusi tagavaraväe juhtkonna vastu rahuaja oludes.

Siin tuleb tagavaraväe juhtkonnal endal energilisemalt käed külge panna, koondudes sektsiooni ümber, et sektsioon oleks jõuline ja väärikas.

Teisena refereeris san. kapt. Tomingas teemil: „Võitlus sõjagaaside vastu“, märkides neid iseäraldusi sanitaarala teenistuses tuleviku sõjas, mis tingitud gaasi, kui sõjarelva, tarvitusele võtmisest. Lõpuks kapt. Elendt tutvustas päevast osavõtjaid gaasi-

kaitse olulisemate küsimustega, demonstree-rides ühtlasi meil olemasolevaid kaitsevahendeid.

Päeva ametlikule osale järgnes meeleolurikas koosviibimine ühises lõunalauas, kus kohalik garnisoni ülem kol.-lt. Lõhmus konstateeris päeva head kordaminekut, leides, et sellega on astunud suur samm edasi tagavaraväeohvitseride koondamisel ja liitmisel ühiseks ja üksmeelseks pereks alalise kaitseväe ohvitseridega.

Bibliograafia.

Jalaväesuurtüki proov 1933.

Konstruktiooni- ja lasketehnika küsimusi.

Kpt. O. S. F. Odenrick.

„Militär-Teknisk Tiedskrift“ nr. 1—2 1934.

Proovisuurtüki ajalugu ja üldine konstruktsioon.

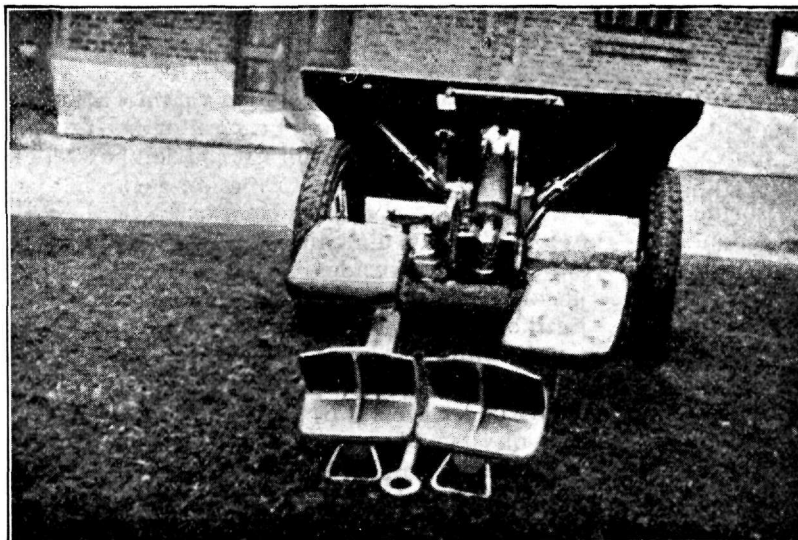
Jalaväe inspektor 1928. a. palus, et sõjaväe administratsiooni suurtükiväedepartement asuks sobiva jalaväesuurtüki väljatöötamisele. Ühtlasi esitati, et jalaväel puudub relv liikuva soomustatud märgi vastu. Proovimiste lähtealusena anti üles Bofors'ilt konstrueeritud 47- ja 75 mm suurtükk, kaaluga 310, resp. 375 kg. Eeltoodu alusel suurtükiväedepartement palus Ku-

ningl. Majesteedit nõusolekut 80.000 krooni määramiseks jalaväesuurtüki proovide teostamiseks. Kuningl. Majesteet kandis, 1929., 1930. ja 1931. a. asja ette riigipäevadele, kus hiljem ka ettepanek heaks kiideti.

Pärast küsimuse lähemat uurimist välismaal ja mõnede vähemate ettevalmistavate proovide teostamist esitati konstruktsiooni kava, mis, 1931. a. leidis nii jalaväe inspektori kui kindralstaabiülema pooldamist. 1932. a. telliti Boforsi proovisuurtükk ja sama aasta lõpul alustati katsetega.

Suurtükil on 37 mm kaliiber ja $\frac{1}{4}$ automaattegevusega lukk (kiilmehhanismiga), mis end pärast laadimist automaatselt sulgeb. Käsitlus sünnib mehhanismide abil, mis asuvad rauast vasakul pool. Üks mehhanismidest on ühenduses lasu päästmiseeadeldisega, mille kaudu sihtija teostab päästmist ise, ilma sihtimiseadeldist käest laskmata.

Lafett on varustatud hark-sabaga ja mootorsükli-
ratastega, või ta-

Boforsi proovisuurtükk.

valiste suurtükiväe tüüpi puuratastega. Ratta tapid on parallelogrammide abil ühendatud alumise lafetiga. Mingisuguseid erilisi kaitseseadiseid — peale kummirataste ja teatud määral kaitstud kodarate — lafeti juures ei leidu.

Transporteerimisel (kandes või ratsa) — suurtükki võib lahutada osadeks:

Raud	kaal	43,0 kg
Luku osa	„	37,7 „
Kelk	„	15,8 „
Häll	„	30,5 „
Lafeti ülemine osa	„	15,8 „
Lafeti alumine osa	„	34,3 „
Lafeti parempoolne haru	„	34,4 „
Lafeti vasakpoolne haru	„	35,3 „
Kilp, parempoolne	„	27,2 „
Kilp, vasakpoolne	„	28,5 „
Rattad, 2 tükki	„	28,0 „

Suurtükikaal kokku 330,5 kg.

Üldise konstruktsiooni ja ballistiliste omaduste seisukohalt võib tuua ära järgmist:

Vertikaalne laskeväli	+25°, —10°
Horizontaalne laskeväli	=51°, 7
Tulejoone kõrgus	540 mm
Rataste laius	1050 mm
Raua relatiivne pikkus	45 kaliibrit
Mürsu kaal	0,7 kg
Algkiirus	800 m/sek.
Ligik. tagasijooksu jõud	400 kgm
Keskm. tagasijooksu pikkus	0,5 m
Keskm. raua vastupanu	800 kg.

Sihik koosneb lahtivõetavast binoklist. Binokliit nõutava suure vaatevälja tõttu (vähemalt 200 jaotust) — on binokli suurusvõime ainult kahekordne.

Suurtüki laskemoonana tarvitatakse soomus-, lõhke- ja õppegranaate. Soomusgranaadid on konstrueeritud võrdlemisi lühikese peaga, mis üldiselt soodustab läbitungi; peale selle need on varustatud süütajaga, mis annab lühikese viivituse. Lõhkegranaadid omavad õhusurve vähendamise mõttes terava kuju, olles samuti varustatud süütajaga lühikese viivituse saamiseks.

1933. a. katsed teostati kahes perioodis:
1. periood: 2. maist kuni 23. juunini ja
2. periood: 21. augustist kuni 14. oktoobriini. Katsete eesmärgiks oli:

a) luua kohaseid harjutus- ja laske tingimusi;

b) katsetada materjali konstruktsiooni detaile ja sellele kuuluva laskemoonana mõju;

d) näidata ära küsimuses oleva suurtüki materjalosa jaoks sobivamaid transporteerimisviise ja organisatsiooni.

Enne katsete juurde asumist tuleks siiski selgitada lähemalt, miks just 37 mm kaliiber leiti kohaseks.

K a l i i b r i k ü s i m u s .

Teoreetiliselt võrdsetest elavjõududest lähtudes saadakse tunduvalt suurem läbilöögivõime väikese kui just suure kaliibri juures, mida põhjustab läbistatava (pinna) avause suuruse kasvamine vastavalt kaliibri ruudule.

Relva juures, mille peaesmärk on läbistada soomus, püütakse hoida seepärast kaliiber nii väike, nagu seda praktika lubab. Läbistamiseks ju jätkub väiksemast võimalikust elavjõust, millele järgneb väiksem suudmeenergia väiksema suurtüki kaalu juures.

Alljärgneval tabelil tuuakse ära arvatav pihtamiskiirus ja elavjõud 20 kuni 75 mm kaliibr. mürskude juures, mis 60° pihtamiskurga all, läbistavad 30 mm paksuse, õige vastupidava soomusplaadi. Sealjuures on jäetud arvestamata lõhkelaengu mõju.

Mürsu		Pihtamiskiirus m/sek.	Elavjõud tnm
kaliiber mm	kaal kg		
20	0,14	885	5,58
37	0,7	618	13,61
47	1,5	505	19,48
75	6,3	458	41,12

Suure pihtamiskiiruse saavutamine, nagu seda nõutakse 20 mm kaliibri juures, suuremale laskekaugusele nõuaks nii suurt algkiirust, et käesoleval silmapilgul praktiliselt oleks väga raske konstrueerida rauda, mis ühel ajal suure laskekiiruse juures suudaks vastu panna. Purustus soomusmasinas 20 mm mürsuga läbistamisel ei oleks kahtlemata küllaldane. Sellepärast käesoleval ajal 37 mm kaliiber on kõige väiksem soomus masinatega võitleva suurtüki jaoks, mida võib arvestada.

Boforsi järgi võiks 350 kg-lise suurtüki kaalu juures arvestada allolevas tabelis toodud kaliibri, mürsu ja algkiirusega:

Kaliiber mm	Mürsu kaal kg	Algekiirus m/sek.
37	0,7	800
47	1,5	560
75	4,5	310
75	6,5	260

Teoreetiline uurimus tavalisest soomusest läbistamisvõimest 90° pihtamisnurga juures, 500 m kauguselt — näitab, et 37 mm suurtükk 0,7 kg-lise mürsuga läbistab 47 mm, 47 mm suurtükk 1,5 kg-lise mürsuga läbistab 39 mm, 75 mm suurtükk 4,5 kg-lise mürsuga läbistab 24 mm, 75 mm suurtükk 6,5 kg-lise mürsuga läbistab 26 mm.

Toodud andmed, mis küll ei tugene praktikale, näitavad siiski suhteid mitmesuguste suurtükkide läbilöögivõimete vahel.

Sellele lisaks tuleb ka oma lõhkelaengu mõju, mis on tugevam suurema kaliibri juures. 30 mm soomuse jaoks ei võiks lõhkelaeng 75 mm mürskudes siiski tunduvalt suurendada läbilöögivõimet.

Välismaail näib tankitõrje relvade suhtes üldiselt maksvat nõue, et need läbistaksid 30 mm soomuse 600 m kauguselt, 60° pihtamisnurga all. Teoreetiliselt vaadates vastab sellele nõudele hästi 37 mm, halvemini 47 mm ja tõenäoliselt hoopis mitte 75 mm suurtükk.

Ülaltoodust selgub, et 350 kg suurtüki kaalu juures 37 mm suurtükk mõjult on tugevaim, ja sellejärgi 47 mm suurtükk.

Kaliibriküsimuse lahendamisel ei aita kinkida üksi tähelepanu läbilöögivõimele. On ilma pikemata selge, et võimalus tabada liikuvat märki on seda suurem, mida lähem on lennuaeg, mida lamedam on lendjoon ja mida suurem on laskekiirus.

Lennuajad ja tabatavamad alad 1 m märgikõrguse ja 500 m laskekauguse juures selguvad allolevas:

Kal. mm	Mürsu kaal kg	Lennuaeg sek.	Tabatav maa- ala märgi ees 1 m märgi kõrguse juures
37	0,7	0,7	Kogu lennutee
47	1,5	1,0	Üle 100 m
75	4,5	1,7	35 m
75	6,5	1,9	25 m

Ülaltoodu kohaselt tuleks loovutada kõik eelistused väikesele kaliibrile. Sel on lisaks see paremus, et ta, samase kaliibri juures, nagu oli nähtud ette lahingumasinate varustamiseks, võimaldab suuremat laskude arvu.

37 mm kaliibri eelistamine toob seega kaasa võimaluse ühtluse teostuseks lahingumasinate ja välisuurtükkide laksemoona juures.

Väikese kaliibri puuduseks on see, et mürsu purustusvõime jääb võrdlemisi väikeseks ja väiksemaks, kui suuremate kaliibritega suurtükkide juures. Kui sel põhjusel 47 ja 37 mm kaliibreid kaaluti, võeti ette katselaskmisi, et näha, kas purustusvõime vahe on suur. Laskmised näitasid, et ühede ja samade tingimuste juures mingisugust suuremat vahet mürsu võimes ei ole.

Kui 37 mm kaliiber seega purustusvõime suhtes ei anna oluliselt alla 47-le, ja kui see, nagu ülal selgus, pakkus lisaks suuremaid paremusi, valitigi nimetatud kaliiber proovisuurtüki jaoks.

Suurtüki tabamisvõimed.

Tähelepanavamaks eesmärgiks laskmistel oli katsetada suurtüki tabamisvõimalusi mitmesugustes olukordades.

Laskmistel 1. perioodil leiti kohasemaks teostada võimalikult täpseid mõõtmisi, kuigi laskmise aeg selletõttu pikenes. Seeria teostus järgmiselt: tulejuht andis märgi, mille järgi kaugusemõõtja teatas kauguse. Märgi suuna ja kiiruse mõõtmist toimetatakse selleks määratud mees, kes pärast kauguse kindlaksmääramist märkis ära suuna ja kiiruse mõõduvarda abil. Kuna selle kindlaksmääramine põhjeneb muuseumärgi näilisel edasilikumisel teatud aja jooksul pärast mõõtmise teostamist, siis, — määrata ära suunda ja kiirust ei saa enne 8—15 sek. Kui tulejuht on seega saanud mõõteandmed, muudab ta selle ümber sihtimis-seadeks, et kasutada seda siis koos laskeandmetega. Tulejuht seega ei või asuda laskeandmete lahendamisele ise, enne kui ta pole saanud mõõtjalt mõõtetulemused.

Juba alguses oli tähelepandav, et aeg, mis möödub märgi andmise algusest, kuni 1. lasu päästmiseni, n. n. „surnud aeg“, on kaunis pikk.

Ometi, käesoleva katse seisukohalt siiski see ei või olla väga tähtis. Tähtsaim sel juhtumil on saavutada võimalikult parem tabavus laskeandmete õige kindlaksmääramise teel.

Muuseumärgi teostati tuleüleviimist seisvalt märgilt liikuvale märgile, või vastuoksa, või ühelt liikuvalt lahingumasinalt teisele. Resultaadid, üldjoontes, ilmnevad kõrvalolevas tabelis:

Kaugus m	Suund ja liiku mis- kiirus	Tabanud laskude arv	Surnud aja keskm. sek.	Keskm. kiirus lask. min.	Surnud aeg + aeg		Keskm. aeg tule ülevii- miseks mürgile sek.	Tabanud laskude arv mürgis
					1. tabavuse saamiseks sek.	2. tabavuse saamiseks sek.		
400—860	Suuna- nurk 90°	1,5	29,7	7	42,6	55,5	25	2,2
900—1150	4—15 km/t	2	27,5	6,3	46,5	65,5	30	5
1175—1400	—	3,9	23	6,1	61,4	99,8	25	3

Tabelist selgub, kuidas tabavus kauguse suurenemisega langeb. Et suuremal laskekaugusel „surnud aeg“ paranes, seda põhjustas meeskonna parem drill, kuna väikesemal laskekaugusel, seeria alguses, oli drill loomulikult nõrgem.

Laskmise tulemused lubavad teha järgmisi otsuseid:

a) 1100 m kaugusel suurtüki tabamisvõimalused on head.

b) Ligikaudselt üle 1100 meetri tabamisvõimalused tunduvalt vähenevad. Suurtüki edukam tegevuspiirkond käesoleva laskemoona juures on seega umbes 1100 m.

d) Surnud aeg osutus liiga pikaks, milletõttu tuleb leida meetodeid selle parandamiseks.

Ülaltoodud tabelis leidub ka lahter, mis

Laskmisel drilliti meeskonda liikuva märgi kiiruse, suuna ja ka laskeandmete kindlaksmääramises. Lõppkatsetel kiiruse määramisest võttis osa 9 meest. Märgi kiirus vaheldus 10 ja 50 km/t. vahel. Sealjuures saadud tõenäoliku viga kindlaksmääramistes seisis 0,7 kuni 2,7 km/t. vahel. Tulemus, millele puuduliku statistika tõttu ei saa kinkida suuremat tähelepanu, osutus siiski imestamisväärsest soodsaks.

Et tulejuhil poleks võimalust asuda liig vara märgi laskmisele, siis talle liikuva märgi lähteseisukohale asumisel seoti silmad kinni, mis vabastati alles siis, kui anti luba laskmiseks.

Surnud aega, samuti laskekiirust, mõõdeti t e r s u u r i g a. Lasketulemused selguvad allolevast tabelist:

Kaugus	Märgi suund ja kiirus	Tabanud laskude arv	„Surnud aeg“ keskm. sek.	Keskm. laskekiirus min.	Surnud aeg + aeg	
					1. tabavuse saamiseks sek.	2. tabavuse saamiseks sek.
400—500	Suunanurk paremp. (vasakp)	1,22	17,5	8,8	25,8	34,1
600—900	60°—90°	1,81	14,2	8,8	26,5	38,8
400—900	kiirus	1,56	15,4	8,8	26,0	36,6
(400—860) *)	10—20 km/t. (5—15) km/t.	(1,5)	(29,7)	(7)	(42,6)	(55,5)

*) Numbrid klambrites osutavad laskmistele Marmas, 1. perioodil.

näitab „surnud aja“ ja aja summat, mis kulub üheks, resp. kaheks tabavuseks, s. o. kui kaua aega kulub ära, et teha lahingumasin võitlusvõimetuks.

Kui niiviisi 1. perioodi kestel prooviti täpsaid laskeviise, leiti teise perioodi kestel tarvilikuks katsetada meeskonna tööjaotust, et saavutada „surnud aja“ lühenemist.

Väikesel kaugusel — (umbes 800 m) — leiti nimelt võimalikuks, et tulejuht, märgi kiiruse ja suuna kindlaksmääramist ära ootamata määras selle ära ise, millejärele ta siis tegi kindlaks s i h i k u s e a d e.

Võrdlusele Marmas *) saadud resultaati-dega ilmneb:

- et surnud aeg tunduvalt lühenes,
- et laskekiirus minutis umbes 2 lasu võrra kasvas,
- et laskekiiruse kasvamisele vaatamata tabavusresultaat oli sama hea, kui esimesel perioodil.
- et tunduvalt lühema surnud aja ja suurema laskekiiruse tõttu tõenäo-

*) Koha nimi.

likult aeg ühe, resp. kahe tabavuse saavutamiseks oluliselt vähenes.

Toetudes sellele võib jõuda järgmistele ostustele:

1. Märgi suurem kiirus ei vähenda niimetamisväärselt tabavusvõimalusi.

2. Lihtsustatud laskmine võimaldab tulejuhile meeskonna paremat kasutamist.

3. Eelnimetatud lihtsustatud laskeviisi tõttu saavutatakse tõenäolikt lühemal laskekaugusel nõutavad tagajärjed lühema aja jooksul, kuna sealjuures laskemoona kulu ei suurene.

Toetudes nii Marmas kui Grislehamnis saavutatud resultaatile, võib kokkuvõttes öelda, et umbes 600 (1100) m kauguses, — missuguselt kauguselt nagu arvatakse, soomusgranaat lööb läbi 30 mm soomuse 60° pihitamisnurga juures, — üks suurtükk võib 3/4 minutiga hävitada samasuguse soomusega varustatud lahingumasina.

Suurtüki mürsu tegevus.

1. perioodi kestel teostati laskmisi Marmas, et katsetada mürsu mõju teatud juhul.

Lõhkegranaatidega tulistati ülessestatud kuulipilduja kilpe, mille taha püstitatud 3—4 puust märklauda (1,5 toll. lauad). Alljärgnev tabel näitab sealjuures saadud tulemusi:

Kaugus m	Tabanud mürskude arv	Tabatud märklaudade protsent-arv
500	2	100
900	2	50
1475	2	50

Nagu tabelist selgub, võib teha järgmise lõppotsuse laskmistest: nimelt, et üks kuni kaks tabanud mürsku ettenähtud kuulipilduja kilbile on küllaldased, et muuta kilbi taga asetsev meeskond võitlusvõimetuks.

Soomusgranaatidega tulistati soomusplaate, et proovida vahet täitmata granaatide ja trotüül-lõhkekauguga täidetud granaatide vahel.

Kahjuks ei olnud katsetamiseks kohast soomusplaati saadaval, mistõttu see asendati 5 tükist („märkkilbist“) koosneva 20 kuni 30 mm paksuse kilbiga. Kilbi võrdlemisi pehme materjali tõttu ei sündinud mingisugust niimetamisväärselt purustust täitmata mürskudest. Viimastest andsid 5 mürsku ainult 14 killu tabamust kilbi taga püstitatud tahvlil, kuna neli trotüülga täi-

detud soomusgranaati ümmarguselt andsid 115 killu tabamust.

Laskmised, mis seega, märgi materjali kvaliteedi tõttu, ei võinud anda lõplikku vastust küsimusele mürsu purustusvõime kohta soomusest läbistamisel, näitasid, et trotüülsoomusgranaat oma väikesele lõhkekaengule vaatamata omab tähelepanetava purustusvõime.

Soomusautode ja tankide organisatsioonist ja taktikalisest kasutamisest.

„Przeglad Wojskovo Techniczny“ — jaanuar 1935. a.

Soomusautode ja tankide arvu küsimus rühmas ja kompanis, sama küsimus sidevahenditest ja voori masinatest on mitmesugustes armeedes lahendatud lahukuminevalt, isegi siis, kui küsimus puudutab väikese erinevusega tüüpe.

Lahingumasinate arv rühmas (kompanis) avaldab väga tundelikku mõju üksuse teotsemisele ja üksusele tarvilikkude abistamise (motoriseeritud voori) masinatele.

Abimasinate tüübid peavad olema erilises kooskõlas soomusmasinatega, milliste juurde need abimasinad antakse.

Soomusautod.

Soomusautode põhiüksuseks tuleb lugeda rühma. Soomusautode arv rühmas ole-

- neb:
- relvastusest — kui relvastus on nõrk, peab masinate arv olema suurem;
 - kiirusest — mida kiirema käiguga soomusautod, seda väiksem võib olla nende arv;
 - juhtimisseadeldistest — omades võrdse kiirusega otse- ja tagasijuh-timisseadeldise, võib soomusautode arv rühmas olla väiksem;
 - mõõtudest — mida suurema kerega soomusauto, seda väiksem olgu nende arv rühmas;
 - meeskonna võimetest — mida võimelisem meeskond, seda vähem olgu masinad;
 - soomustusest — mida paksem soomustus (tugevam vastupidavus kuulide mõjule), seda vähem peab olema soomusautosid rühmas;

- g) liiklemise iseloomust — võimalus kiiresti vahetada rattad lülikutega või üldine võime kergesti lahkuda teelt maastikule, lubab suurendada rühma soomusautode arvu.

Konkreetselt öeldud — soomusautorühm peab koosnema järgmistest soomusautode arvust:

- teede-raskesoomusautorühm (suurtüki ja r. klp.) — 2—3 soomusautot;
- teede-kergesoomusautorühm — 3 soomusautot;
- jälitamise-soomusautorühm (Peugeot'i tüüp või sellele sarnane — 4 soomusautot;
- teede - maastiku - soomusautorühm (Citroen Kegrresse või rataslüliku tüüp) 4—5 soomusautot.

Soomusautorühma abimasinad.

Põhimõtteliselt tuleb võtta — mida kiirema liiklemisvõimega soomusautod ja mida kaugemale neid saadetakse iseseisvalt teotsemiseks, seda rohkem peab nendele juurde andma mootorrattaid.

Juuresolevas tabelis I on toodud soomusautorühma, tabelis II soomusautokompani koosseis.

Rühmaülema soomusautol peale normaalse relvastuse peab olema veel saatevastuvõtu raadiojaam.

Teede-raskesoomusautokompani ülem kasutab jälitamisautot või mootorratast kerge kuulipildujaga.

Teede-kergesoomusauto kompülid ja jälitamis-soomusauto kompülid kasutavad samatüübilisi soomusautosid.

Tabel I.

Soomusauto liik.	Mootorrattad küljekorviga.	Solo-mootorrattad.	Veoautod.	Eriliiki masinad.	Märkusi.
Teede kergesoomusauto rühm (3 s/a).	1 varustatud k. klp.	1	1 koos bensiini järelvankriga.	1 pooleldi soomustatud auto.	Pooleldi soomustatud auto on abistusjao veoks (patrullid, pioneerid).
Jälitamise soomusautorühm rattastel (Peugeot'i või sellele sarnane tüüp) (4 s/a).	— do —	2	1 koos bensiini järelvankriga.	— do —	— do —
Lülük ja lülük ratastel soomusauto rühm (tüüp Citroen Kegrresse või sarnane sellele) (4—5 s/a).	— do —	1	1 koos bensiini järelvankriga.	2 maastiku autot pooleldi soomustatud.	1 auto varustuse ja remontmeeskonna veoks, teine varumeeskonna veoks.
Teede raskesoomusauto rühm. (2—3 s/a.).	— do —	—	2 üks nendest koos bensiini järelvankriga.	1 pooleldi soomustatud.	1 pooleldi soomustatud auto varumeeskonna veoks.

Tabel II

Soomusauto liik.	Rühmade arv.	Voori koosseis (varustus-töökoja rühm).	Küljekorvidega m/rataste arv.	Märkusi.
Teede raskesoomusauto kompani.	2	1 liikuvtöökoda, 1 tsistern, 2 laskemoona autot, 1 toitlusauto köögiga, 1 pagasi, 1 tehniline.	2 üks nendest k. klp-ga.	Köök järele haagitav õhukummidel; tehniline auto veab tehnilist varustust.
Teede kerkesoomusauto kompani.	2	1 liikuvtöökoda, 1 tsistern, 1 laskemoona auto, 1 bagaži, 1 tehniline, 1 keemilise varustuse pooleldi soomustatud.	— do —	Köök järele haagitav õhukummidel; keemilisel veetakse gaasipatrulli ja mürkaineid.
Teede jälitamise soomusauto kompani (tüüp Peugeot või sellele sarnane).	2	1 liikuvtöökoda, 1 tsistern, 1 laskemoona, 1 toiduainete ja köögiga, 1 keemiline, 1 tehniline.	— do —	Köök järele haagitav õhukummidel, tsisterni asemel võib olla 3 tk. järelvankreid.
Maastiku soomusauto kompani (tüüp Citroen Kegrresse või rataslülük).	2	1 liikuvtöökoda, 1 tsistern, 1 laskemoona, 1 tehniline, 1 pagasi, 1 köögiauto lülükutel (maastikul liiklemiseks), 1 keemiline, 1 maajanduse.	— do —	

Maastiku (ratasküliliku) soomusauto komponendid kasutavad samatüübilist soomusautot.

Kompüli auto peab olema varustatud saate-vastuvõtu raadioaparaadiga.

Üldisi põhimõtteid soomusautode kasutamiseks lahingus.

Suurema osa ülesandeist täidab soomusautorühm.

Kompani tervikuna esineb lahingus harva, peamiselt eriülesannetel ja juhul, kui teede tingimused seda võimaldavad.

Distants, millisele üksikut soomusautorühma võib välja saata, oleneb:

1. masinate kiirusest,
2. kaasasolevate põlev-määrdeainete kvantumist,
3. teede seisukorrast,
4. rühma lahinguvõimest (relvastusest, laskemoona tagavarast, meeskonna võimeist).

Põhimõttelt — mida kiiremad masinad ja võimsam relvastus, seda kaugemale võib saata rühma.

Teede kerge- ja jälitamise-soomusautorühma ülesanded:

1. kaugel luure headel teedel;
2. kaugel ja kauakestev jälitamine headel teedel;
3. teede tõkestamine;
4. kohtamislahing (soovitud eesmärgiks soomusautodele on kohtamine ratsaväega hoburivis);
5. eriülesanded, nagu:
 - a) kitsuste ja ülekäikude vallutamine ja kinnipidamine teatud ajaks,
 - b) purustustööd,
 - c) maastiku mürgitamine,
 - d) lahing vastase soomusrelvadega,
 - e) sideloomine (pidamine) eriulukorras,
 - f) kolonni õhukaitse rännakul,
 - g) motoriseeritud kolonnide julgestamine.

Teede-raskesoomusautorühma ülesanded:

1. jälitamine,
2. tõkestamine.
3. kohtamislahing,
4. lahing vastase soomusrelvadega,
5. tänavavõitlused,
6. koostöö pealetungil (eriulukordadel).

Igal niisugusel juhtumil on teed domineeriva tähtsusega.

Maastiku-soomusautorühma ülesanded.

Ülesanded on samad, mis kergetel ja jälitamise soomusautodel. Neid soomusautosid (ratas-lülilik) võib kasutada kohtamislahingus maastikul pealetungiks kindlustamata positsioonile koos jala- ja ratsaväega.

Rühma teotsemine.

Kindla ülesande täitmiseks kasutatakse rühma terves koosseisus. Siin võib kompüli lahingumasinatele juurde anda abimasinaid, nende arv oleneb rühma ülesandest. Olenevalt nõudest kompüli käsutab kaasa veo- ja eriautod ja mootorrattad või jätab need väeosa juurde, kelle kasuks teotseb.

Eritüüpi soomusautodega teotsemisel tuleks rühma kohta panna maksma järgmised põhimõtted:

Teede-kergesoomusautorühm, koosnedes 3-st soomusautost, on jagamatu; üksikut soomusautot võib saata ette või küljele lähemale distantsile rühma vahetuks juulistuseks;

jälitamis-soomusautorühmast, mis koosneb 4-st soomusautost, võib eraldada lähemale distantsile soomusautosid 2 kaupa koos mootorrattaga samaks ülesandeks nagu eelmisi soomusautosid;

raskesoomusautorühma, koosseisuga — 2—3 soomusautot, ei tuleks jaotada, neid võiks juurde anda üksikult rännakolonni üksikute üksuste juurde rännakul või taandumisel;

maastiku-soomusautorühma (ratas-lülilik), koosseisus — 4—5 soomusautot, ei tule samuti jaotada; erijuhtumel võib saata välja 2 soomusautot koos lähemaks luureks; üle minnes lülilikele võib teotseda tulistades poole rühmaga (eriti takistamisel) või koos rünnata.

Soomusautokompani ülesanded.

1. rööbikjälitamine, kui olemas palju ristteid;
2. tõkestamine samadel tingimustel;
3. lahingud linnades (omades vastava soomustuse ja koos teotsedes jala-väega);
4. osavõtmine ratsaväe retkedest; osavõtmine moto-mehhaniseeritud gruppide matkadest strateegiliselt tähtsate objektide (teedesõlmed) kallale.

Tankid.

Soovitav tankirühma koosseis oleks nagu tabelis III näidatud.

saate-vastuvõtu raadiojaamad. Väikese kiirusega tankikompani pealetungi eel kasutab telefoni või teisi sidevahendeid. Kerged

Tabel III.

Tanki liik.	Tankide arv rühmas.	Mootorrattad küljekorviga.	Soolo mootorrattad.	Veo- ja eriautod.	Teised liiklemisvahendid.
Keskmised tankid . .	4	1	—	—	—
Kiired kerged tankid. (Tüüp Vickers või sarnased)	5	1	—	—	—
Kerged väikese kiirusega tankid. (Tüüp Renault)	5	—	—	—	1 jalgratas või 2 ratsahobu (seletus allpool).
Luure tankid	6*)	1	1	1 veoauto lülikutel, pooleldi soomustatud tagavara meeskonna ja bensiini veoks.	*) nendest üks tank laskemoona veoks ilma järelvankrita.

Rühmaülemate tankid peale hariliku relvastuse peavad omama saate-vastuvõtu raadiojaamad; see nõue ei puuduta väikese kiirusega tanke.

Juhtumil, kui väikese kiirusega tankikompani omab transportautod terve koosseisu tarvis, siis võib rühma sidevahendiks olla jalgratas. Kui kompani liikleb ainult lülitankidel, võib sideks kasutada ratsahobuseid või jalgrattaid.

Tabel IV näitab soovivat tankikompani koosseisu olenevalt tankide tüüpidest (vahendid, mis koosseisult kuuluvad rühma, pole tabelis ette nähtud).

Kompaniülemate tankid, välja arvatud väikese kiirusega tankid, peavad omama

tankid tsisternide asemel peavad tarvitama bensiini järelvankreid ratastel.

Üldisi põhimõtteid tankide varustamiseks lahingus.

Põhimõttelt varustusüksuseks on kompani. Mis puutub luuretankidesse, siis siin sageli teotseb iseseisvalt rühm koos ratsaja jalaväega või nendeta. Teotsemine võib sündida — luurel, jälitamisel, tõkestamisel ja eriliste ülesannete täitmisel.

Ülesanded mitmesuguste tankide liikidele. Keskmised tankid.

Keskmete tankide tüübiliseks ülesandeks on kindlustatud positsioonide ründä-

Tabel IV.

Tanki tüüp.	Rühmade arv kompanis.	Mootorrattad küljekorviga.	Kompani voo (töökoja-varustus-transporti rühm).	Märkust.
Keskmised.	2	2	1 liikvõtõkkoda, 1 tsistern, 4 tehnilise varustuse autot, 2 laskemoona autot, 1 majanduse auto, 1 pagasi auto, 1 köök lülikutel.	4 tehnilise varustuse autot à 3 tonni ehk 5 — à 2 tonni.
Kiired kerged tankid.	3	2	1 liikvõtõkkoda, 1 tsistern, 4 tehnilise varustuse autot, 2 laskemoona autot, 1 majanduse auto, 1 pagasi auto, 1 köök lülikutel.	Köök võib olla asetatult ratsalülilik alusele.
Väikese kiirusega kerged . .	3	2	1 liikvõtõkkoda, 1 tsistern, 3 tehnilise varustuse autot, 1 laskemoona auto, 1 majanduse auto, 1 pagasi auto, 16 transportautot, 1 köök lülikutel kiire.	Transportautode puudumisel 1 kergeveoauto tagavara meeskonnale ja telefoni patrullile; sel juhtumil olgu köök hobuse veoga.
Luure.	3	2	1 liikvõtõkkoda, 3 tehnilise varustuse autot bensiini järelvankritega ratastel, 1 laskemoona auto, 1 pagasi auto, 1 köök lülikutel, 10 transport autot, 1 keemilise varustuse auto.	Köök võib olla ratas-lülilik; transport autosid igale 2-le tankile üks auto.

mine. Nad täidavad rammi ülesandeid — teostavad jäbimurdeid vaenlase kaitsesüsteemis ja hävitavad ta tulekeskusi. Täiendavaks ülesandeks oleks võitlemine vaenlase soomusrelvade vastu.

Põhimõttelikult keskmised tankid peavad ründama koos töötades kerge- ja luure-tankidega või vähemalt ühedega nendest. Esimese löögi annavad keskmised tankid; nad tungivad isegi kuni suurtükkide ja järelväeni ülesandega need hävitada; nendele järgnevad kerged tankid; nende ülesandeks on hävitada vaenlase tulekeskused ja elav jõud ja ühtlasi ka tagasi lüüa vaenlase elava jõu ja soomusrelvade vastupealetung; kergetankide lõppsihiks on samuti suurtükivägi ja järelvägi.

Kerged tankid teostavad lühikest jälitamist.

Luuretankid on neil juhtumel jälitamise süvendajaiks ja luureks vaenlase tagala sügavusse (paanika tekitajateks tagalas). Enne rünnakut luuretankide grupid võivad teostada vaenlase positsiooni eelserva luuret, kui see tarvilik antud olukorras.

K e r g e d t a n k i d .

Keskliste tankide puudumisel peavad nende ülesande võtma endale tunduval ulatusel kerged tankid; võimalikult peavad nad teotsema koos luuretankidega. Peale selle võib tarvitada kiireid kergete tanke lühemaks jälitamiseks ja lühemaajaliseks takistamiseks.

Väikese kiirusega kergete tanke tarvitatakse ainult ründamiseks lühimaalisest lähtekohast.

L u u r e t a n k i d .

Luuretanke kasutatakse ründamiseks ainult kindlustamata positsioonidele; nad teotsevad terve kompanina koos töötades jala- ja ratsaväega.

Luuretankide peamiseks ülesandeks oleks:

- a) kaugemad luured iseseisvalt või koos ratsaväega;
- b) vaenlase positsiooni eelserva luuramine;
- c) osavõtmine ratsaväe retkedest ja moto-mehhaniseeritud koondiste retkedest;
- d) jälitamine, eriti koos ratsaväega;
- e) takistamine;
- f) koostöötamine ratsa- või jalaväega julgestamise rännakul (kohtamislahing);

g) eriülesanded: nagu kitsuste ja üle-
käikude vallutamine teatud ajaks, üle-
käikude hävitamine, maastiku mürgitamine keemiliselt, kolonnide õhukaitse rännakul, motoriseeritud kolonnide julgestamine soomusautode puudumisel.

Väga kasulik on luuretankide rühmal koos töötada teede-soomusautodega kohtamislahingus, jälitamisel, tõkestamisel ja luurel.

Üldmärkusi, mis puutuvad soomusautode ja tankide üksustesse.

R e i v a s t u s .

Soomusmasinate minimaalseks ja põhimõtteliseks relvastuseks peab olema:

- rasketel soomusautodel: üks 75 mm suurtükk ja 2 r. klp;
- kergetel soomu sautodel: üks 37 mm või 47 mm suurtükk kompressoriga ja 7,9 mm r. klp-ga või ühe soomusevastase r. klp-ga; peale selle lisaks 1 r. klp. või 1 k. klp.;
- jälitamise soomusautodel: 1 suurtükk kompressoriga ja 1 r. klp.;
- maastiku-soomusautodel: 1 suurtükk kompressoriga ja 1 r. klp.;
- keskmistel tankidel: 1 suurtükk (soovitav üle 47 mm) ja 2 r. klp-jat;
- kergetel tankidel: 1 suurtükk kompressoriga ja 1 r. klp.;
- luuretankidel: 1 r. klp.; peale selle üks rühma tankidest relvastatud ühe 37 mm suurtükiga ja k. klp-jaga.

M a s i n a t e e h i t u s .

Täisväärtuslikkudeks teede-soomusautodeks tuleb lugeda ainult niisuguseid, millistel võrdse kiirusega edasi-tagasi juhtimise seadeldised ja kiirus mitte alla 50 km tunnis. Väga kasulikuks osutub masin, kui esiots on varustatud tõkete kõrvaldamise sahadga.

Soolomootorrattad peavad olema kerged, kuid väga vastupidavad; need olgu varustatud kergesti kokkupandavate külgtugedega, missugused võimaldavad kiiret mootorratta toetamist teel ja maastikul.

Mootoratta küljekorv olgu valmistatud nõnda, et sõitja võiks mugavasti temas istuda (mitte lamada), lasta ning vaadelda. Mootorrattad olgu varustatud esmajärgulise sumbutajaga; mootori pöörin annab välja soomuskolonnide rännaku ja üldse

väeosade olemasolu; luurel või rännakul teeb see põrin võimatuks kuulda kaugemaid laske ja teistsuguseid lahinguvälja kõlasisid, sest kui mootorrattalsõitja tahab orienteeruda laskude kõla suhtes või millestki teatada, peab ta mootori jätma seisima.

Üldiselt soomusautode ja tankide sumbutajad omavad suure tähtsuse lahinguolukorras laskude kõla järele orienteerimises või meeskonna kokkuleppes jala- ja ratsaväega väljaspool masinat või vastupidi.

Lahingumasinade järelvankrid.

Järelvanker vähendab pukseerija masina kiirust, lõhub teda tunduvalt, raskendab pööramist (kitsal teel ja raskel maastikul). Seepärast tuleks loobuda järelvankrite kaasaandmisest rühmadele.

Luuretankide remontmeeskonna hädatarvilikkude masinaosade, teatud arvu laskemoona ja bensiini ning määrdeainete veoks võiks olla harilik tank veidi laiendatud ja kõrgendatud ja oma ülemises osas soomustatud.

Lahingus rühma saatvate remontmeeskonna ja varustuse veoks ehitatavate tankide ehitamisel tuleb pidada silmas seda, et niisugune tank peab suutma arendada niisamasuurt kiirust kui teisedki rühma (kompani) tankid; isegi oleks soovitav, et see tank suudaks arendada suuremat kiirust ja oleks tugevam kui rühma teised lahingutankid.

Tagavarameeskonnad.

Tankide ja soomusautode tagavarameeskonna küsimus omab eriti suure tähtsuse kahekohalisel soomusmasinal.

Teame, et lendur peale maandumist annab oma masina järelvaatuseks eriti selleks määratud meeskonnale. Võtame nüüd tanki või soomusauto meeskonna, kes töötab koidust ehani raskemates tingimustes. Peale teotsemist, öösel, peab ta mitu tundi puhastama ja korraldama tanki ja reivasust, et koiduga uuesti tegevusse astuda (rännak, luure). Seepärast on mõödapääsemata tarviduseks omada kvalifitseeritud abilisi, kes meeskonna puhkeajal puhastaksid ja korraldaksid lahingumasinaid. Tagavarameeskond, saanud vastava väljaõppe, võib täita ühtlasi ka saatameeskonna või soomusmasinate pioneriluure ülesandeid.

K. U.

Kuidas sõjaväed mehhaniseeruvad.

(Army Ordnance, may-june 1934. „How Armies are Mechanizing“. By Robert I. Icks)

Autor tähendab oma kirjutise sissejuhatuses, et alljärgnevas käsitletavat andmed on võetud mitme maa nii sõja- kui üldliteratuurist ja ei ole kõik kooskõlas ametlike andmetega, peamiselt just Rahvasteliidu sõjaväelise aastaraamatuga. Edasi lausub autor, et on raske saada tervikulist pilti teatud riigi relvastisest, sest isegi ametlikud andmed on sageli puudulikud. Kirjutis, mis käsitleb kaasaja motoriseerimise ja mehhaniseerimise küsimuse materjalosa, organisatsiooni ja väljavaateid tulevikku, on kokkuvõetult alljärgnevalt.

Kõigi riikide sõjaväed tegelevad kaasajal suuremal või vähemal määral motoriseerimise ja mehhaniseerimise küsimusega. Sel alal võib märkida mõningaid üldisi tõekspidamisi.

Esiteks tunnustavad kõik riigid, et hobustel ja masinail jääb kummalgi oma tegevuseala. Teiseks on ühine vaade, et mehaaniliste masinate taktikaline liikuvus on väiksem sellest, mis neilt loodeti, kuid siiski aga suurem kui jala- ja ratsaväe oma. Ja kolmandaks — kõik riigid on seni piirdunud vaid katsetamisega. On konstrueeritud oma võimelt väga mitmesuguseid erinevaid tüüpe soomusmasinaid, mis on teinud ka raskeks nende taktikalise kasutamise alal ühise kindla doktriini loomise.

Eranditult on kõik katsed teostatud pealetungilahingu põhimõtetel, hoolimata, et mehhaniseeritud väeosade kasutamine annab häid tulemusi ka kaitsel. Mis puutub tankitõrje relvadesse, siis on neid valmistatud paljudes riikides ja küllalt rahuldavaid tüüpe, kuna väljakujunemata on aga kindel tankitõrje doktriin.

Peab tähendama, et suurriikides on jõutud katsetamise alal lõpuperioodini; edaspidi on oodata nii lahing- kui ka transportmasinate valmistamist suuremal arvul.

Alljärgnevas on toodud praegusaja motoriseerimise ja mehhaniseerimise tasapind mitmes riigis ja võimalikud arenemissuunad tulevikus. Üksikud riigid on toodud sõjaväe mehhaniseerimise ulatuse järjekorras, kusjuures P.-Am. Ühendriigid on võrdluse mõttes jäetud viimasele kohale.

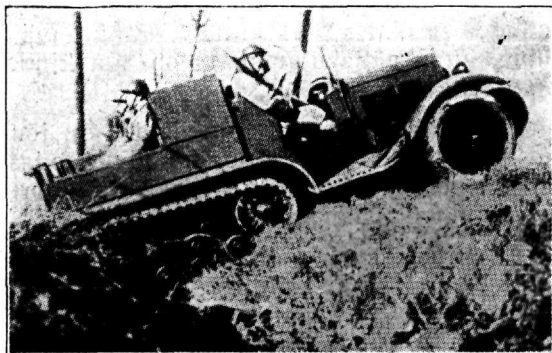
Prantsusmaa.

Prantslased vaatasid kuni viimaste aastateni tankile kui jalaväega tihedas kontaktis teotsevale puht saaterelvale. Viimasel ajal on sellel alal aga ilmsiks tulnud muutus. Tankidele on küll alles jäänud jalaväe toetamise ülesanne, eesmärgiga suurendada selle tule jõudu, kuid samal ajal on omistatud tankidele inglaste eeskujul iseseisvat tegevust, mis on leidnud väljendust viimaseil manöövrelil.

Motoriseeritud lahingumasinate taktikalist ja strateegilist liikuvust on laialt uuritud kõigil sõjaliste tegevuste aladel. Sõjaväe transport-sõidukeist on kõige laiemalt tarvitusel nii ratastel kui lülilikul liikuvad Citroen- ja Šneider-tüübilised masinad. Autotööstus on Prantsusmaal laialt arenenud, kusjuures sõjaväele ostmine võimaldab ka sõjalisteks otstarbeteks kohaste tüüpide valmistamist. Suur osa kasutusolevaid tanke ja soomusautosid moodustab sõjatagavara, mida vähehaaval moderniseeritakse. Saksa andmeil moderniseeritakse kõik Renault tankid 1935. a. lõpuks. Peale selle on olemas modernseid Renault ja Šneider tanke ja raskeid tanke, tüüp C ja D.

Suurtükivägi. 14 suurtükiväe rügementi on autoveoga; 13 rasket ja 33 kerget suurtükiv. rügementi on auto ja osaliselt traktorveoga. 5 õhuk.-suurtükiväe rügementi on varustatud autosuurtükkidega. Ülejäänud suurtükivägi on hobuveoga. Motoriseeritud on üle 40% kogu suurtükiväest.

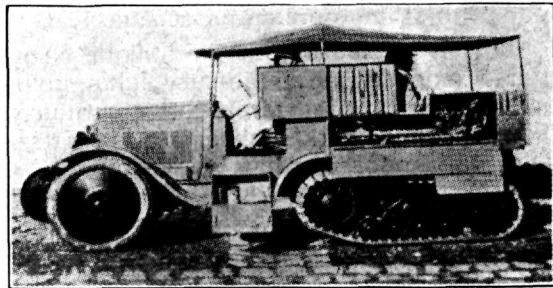
Ratsavägi. 6 ratsadiviisist on üks täieliselt motoriseeritud ja mehhaniseeritud, kuna peale selle on veel üks mehhaniseeritud ratsabrigaad. Viies ülejäänud diviisis on igas ühes kaks motoriseeritud kuulipil-

Joon. 1.

Citroen-Kegresse masin, prantsuse ratsaväes kasutusel kuulipilduja vedamiseks.

duja eskadroni. 1934. a. lõpuks on kuuest diviisist 4 täielikult motoriseeritud. Üldse on Prantsusmaal 12 motoriseeritud kuulipildureskadroni.

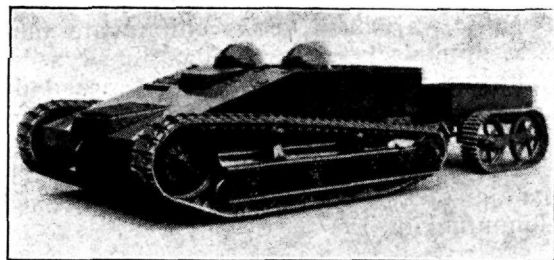
Joon. 2.

Citroen-Kegresse masin teisel kujul.

Soomusautod. 7 eskadroni à 12 autot.

Tankid. 10 kahepataljonilist kergetanki rügementi ja 1 pataljon raskeid tanke.

Jalavägi. 25 diviisist on 1 motomehhaniseeritud; on palju motoriseeritud kuulipildujarügemente.

Joon. 3.

Renault jalaväe traktor, tüüp UE.

Muud väeliigid. Suur hulk pontoon-, side-, pioneri- ja transportosi on motoriseeritud.

Koloniaalväed. 7 motoriseeritud kuulip. eskadroni; 13 soomusauto eskadroni à 12 autot; 4 kergetankipataljoni.

Prantslased kasutavad laialt mototsüklistide eskadroni koos motoriseeritud kuulipildujate üksustega ja luureks ja julgestuseks koos motoriseeritud, mehhaniseeritud või ratsa osadega. Harva kasutatakse mototsüklistide eskadroni üksikult. On katsetatud mitmeid kergeratsaväe ja motomehhaniseeritud diviisi organisatsioone, kusjuures on peatatud järgmisel: 2 mototsüklistide eskadroni, 2 soomusauto rühma, 1 motoriseeritud kuulipilduja rügement, 1 kergetanki pataljon, 1 motoris. kergesuurtüki rühm ja vajalikud spetsiaalosalad.

Hiljutised manöövrid näitasid raskusi laskemoonaga varustamise alal ja diviisi, milles suur arv sõidukeid, väikest liikuvust. Esimese puuduse kõrvaldamiseks on tarvitusele võetud kerge Renault-tüübiline jalaväe traktor, kuna teist puudust on püütud lahendada diviisi organisatsiooni muutmisega.

Segaratsaüksused, kus on kasutusel hobused ja masinad, on osutunud raskepärasteks. Seda pahet püütakse kõrvaldada kindlate auto-tüüpide arendamisega. Andes suurt tähtsust julgestusele, jäävad prantslased truuks segaorganisatsioonile.

Venemaa.

Venemaa arendab sõjamaterjali laiaulatuslikult. Selleks leiame tõendust suures arvus sõjakirjanduses ja perioodilises ajakirjus, mis valgustavad igat sõjaväe teenistusala ja sama hästi ka punaarmede kui tervikut. Üks neist perioodilistest ajakirjust on pühendatud ainuüksi mehhaniseerimise probleemile, kus teisi küsimusi käsitletakse ainult niivõrd, kui need on seotud mehhaniseerimise küsimusega.

Venelaste põhimõtte järele teotsevad moto-mehh.-osad täielises koostöös kõigi väeliikidega, sifa arvatud ka lennuvägi. Lahinguside on peamine doktriin, kusjuures mehhaniseerimine on jõudude koordineerimise üks vahend. Tankid jagunevad kolme liiki: 1) tankid suure tegevusraadiusega, 2) rasked tankid ja 3) jalaväe saatetankid, vastavas vahekorras 2:1:3. Igale nimetatud liigile on nähtud ette suurtükiväe toetus ja koostöötamine lennuväega.

Venelaste püüe on jalaväge täielikult motoriseerida, kusjuures jalaväge julgestavad soomusautodest, kergeist tankidest ja tanketidest koosnevad üksused. Kõiki nimetatud soomusmasinaid toetab suurtükivägi.

Suur osa soomusmasinaid, eriti soomusautosid, on vananenud, mis asendatakse kordkorralt uutega. Tankid on enamalt jaolt uued, kas kodu- või välismaa konstruktsiooniga, siia arvatud ka Venemaal valmistatud Christie tankid.

Suurtükivägi. 25 raskesuurtükiväerügementi, kogu õhuk.-suurtükivägi ja osa kergest suurtükiväge on motoriseeritud, kas traktorveoga või traktorile monteeritud suurtükidega. Kogu suurtükiväest on pea-aegu kolmandik motoriseeritud. Siinjuures peab märkima traktoritööstuse arendamist põllumajanduse otstarbeks; need traktorid

arendavad kiirust kuni 19 km tunnis ja on nähtud ette kasutada sõja korral.

Soomusautod. 15 eskadroni à 10 autot.

Tankid. 18 kergetankikompanit, 3 tanketti ja 9 rasketankikompanit.

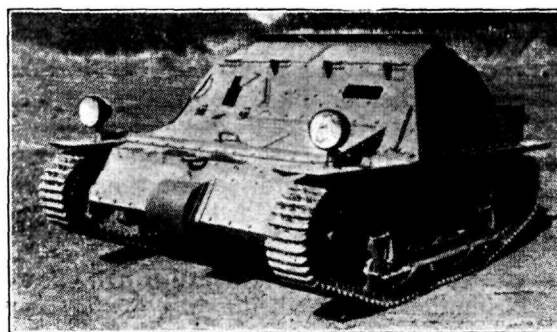
Jalavägi. Igas jalaväerügemendis on 2 saatesuurtükipatareid à kolm 76 mm suurtükki kummiratastel.

Venemaa on katsetanud iseseisvate mehhaniseeritud üksuste organisatsiooni. Kahe sellise üksuse koosseis on: 1) üks motoriseeritud jalaväepataljon, kergetankipataljon, kergepatarei autodel, üks motoriseeritud side- ja pionerikompani. 2) Üks motoriseeritud jalaväepataljon, kergetankikompani, 3 tanketikompanit, kuulipildurikompani mototsükliatel, 2 kergest patareid veoautodel, motoriseeritud side- ja pionerikompani, g-rühm ja 3 lennuväe rühma.

Inglismaa.

Inglise eeskirjad näevad ette tankide koostööd teiste väeliikidega, omistades peale selle tankidele ka veel laiaulatuslikku iseseisvat teotsemist. Inglise sõjaväes moodustavad tankid iseseisva väeliigi. Jalaväele või ratsaväele otseseks toetuseks määramise asemel teotsevad tankiväeosad iseseisvalt, kooskõlastades oma tegevuse eelmainitud väeliikidega. Kergete tankide kiire sissetungimine vaenlase asetusse esineb puht-taktikalise vajadusena, mis on tingitud inglise tanki nõrgast soomusest, võrreldes näiteks prantsuse tankidega, kus ka kergetanki soomus on palju tugevam.

Motoriseerimise peaelemendina esineb kuuerattaga veoauto. Lüliktraktorid on kasutusel reeglina suurtükiväes. Vanu keskmisi tanke asendatakse kordkorralt uute 16-tonnulistega ja Carden Loyd Mark VI tanke kergete tankidega Mark II. Üldine püüe on keskmise tanki asemele tarvitusele

Joon. 4.

Carden Loyd kerge tank Mark VI B, mis on kasutusel Poolas, Kanadas, Inglismaal j. m.

võtta kerge tank, mis on võimeline samu ülesandeid täitma kui eelminegi.

Inglased on peaaegu ainuke rahvas, kes kõige laiemalt uurivad mehhaniseerimise küsimust, kuna nende materjalosa ei jää maha ühegi teise riigi omast.

Suurtükiväest on peaaegu pool motoriseeritud. 1926. a. motoriseeriti 2 väljasuurtükiväerügementi, kuna 3 brigaadi oli juba varem motoriseeritud; suurem osa raskest suurtükiväest ja kogu õhuk.-suurtükivägi on motoriseeritud.

Ratsavägi: 20 ratsarügemendist on 2 soomusautorügementi, kuna teistes on staabid ja osa vööri motoriseeritud. Rügemeni staabis on 9 Baby Austin luuremasinad.

Soomusautosid on olemas 6 kompanit, mis muudetakse varsti ümber kergetankikompaniteks.

Tankid: 5 sega- ja 1 õppepataljon, 2 kergetankikompanit.

Jalavägi: on olemas üks motomehhaniseeritud brigaad; kuulipildujate üksusi transporteeritakse mitmesuguste veokitega, nagu veoautod lülik-ratastega, Garden-Loyd veoautod lülikutega ja spetsiaal 6 rattaga veoautod, mis mahutavad igaüks 2 kuulipildujat ühes meeskonnaga. Teisi väeeliike (pioneri, side jne.) on motoriseeritud puht katsetamise eesmärgil; peaaegu kogu transport on motoriseeritud. Motoriseerimise ja mehhaniseerimise küsimus on laialt arendatud ka Inglise asumaades.

Poola.

Nagu Prantsusmaa, nii arendab ka Poola laialdaselt mehhaniseerimist Inglismaa eeskujul. Peale olemasoleva vananenud materjalosa teeb Poola suuri jõupingutusi modernse varustuse soetamise alal, imporderides või valmistades seda kodumaal vastavate litsentside põhjal. On kasutusel prantsuse ja inglise modernseid tanke.

Suurtükivägi: 31 kerge-suurtükiväerügemendist on üks motoriseeritud katsetamise otstarbel; 11 raske suurtükiväerügementi, 1 mäe- ja 1 õhukaitse-suurtükiväerügement on motoriseeritud osalt Pavesi ja osalt Vickers Carden Loyd traktoritega.

Ratsavägi: 5 ratsarügemendis on tankirühmi; 15 ratsabrigaadis on igaühes 1 soomusautoeskadron.

Tankid: on olemas 5 kergetankirügementi muutuva koosseisuga, 1 rasketankipataljon ja 8 soomusautoeskadroni.

Jalavägi: on katsetatud motoriseeritud pataljone. Manöövril on katsetatud väga mitmeid üksusi, millest olgu nimetatud järgmised: 1. üks motoriseeritud jalaväepataljon, kergetankirühm, kergesuurtükirühm veoautodel, tankitõrjerühm, side-, pioneri- ja sanitaarkompani ja voo; 2. üks rühm tankette, soomusautokompani, kuulipildurirühm mototsükliatel, kergesuurtükiväepatarei veoautodel ja raadorühm.

Itaalias

on tunnustatud mehhaniseerimise tähtsus ja selle küsimuse arendamine on ära jagatud aastate peale. Itaalia masinad on väga head ja kasutatavad Itaalia igasugusel maastikul. Nii on annud rahuldavaid tulemusi uus 1-tonniline autocaretta, mille rattaste vahe on pikkuses 3 ja laiuses 4 jalga. Motoriseeritud jalaväes on üldiselt kasutusel kuue rattaga Fiat 604. Uued soomusautod on valmimas, kuna seni kasutusel on veel vanad. Tankidest on kasutusel Itaalias litsentsi põhjal valmistatud kerge ja raske Fiat ja Garden Loyd tankid.

Itaalia jälgib üldiselt mehhaniseerimise arenemist Prantsusmaal, püüdes aga mehhaniseerimise küsimuse arendamisega anda oma jalaväele suuremat liikuvust. 1933. a. manöövril katsetati kerget diviisi, mille koosseisus oli kolm ratsarügementi, 1 hobustega veetav suurtükiväerügement, 1 Bersaglieri moto-mehhaniseeritud rügement, 2 motoris. väljasuurtükiväebrigaadi, 1 kergetankikompani, 2 soomusautokompanit ja eriväeosad. Venelaste andmete järele olid nimetatud jõud julgestatud tema enda koosseisu kuuluvate mitmesuguste osadega, milleid kasutati ka sügavate ja kiirete retkede teostamiseks. Inglise põhimõtete kohased suured mehhaniseeritud koondised ei sobi Itaalia mägisel ja teedevaesel maastikul.

Suurtükiväge on motoriseeritud: 4 kerget, 66 rasket ja 48 väga rasket patarei, viimased Pavesi ratastraktoritega. On kavatsusel motoriseerida kogu raskesuurtükivägi.

Ratsaväes on rügemendist kõrgemates väeosades motoriseeritud kõik voo-rid.

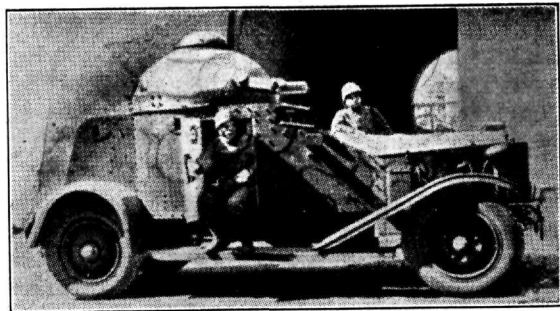
Tankid: on olemas 6 tankipataljoni ja 1 pataljon ja 7 üksikut kompanit soomusautosid.

Jalaväes kasutatakse Bersaglieri rügementides kuulipildujate vedamiseks vastavaid Garden Loyd veokeid ja mototsük-

leid. Kogu jalaväe motoriseerimise eesmärgiks on sellele suuremat strateegilist liikuvust anda.

Jaapanis

arendatakse mehhaniseerimise küsimust niivõrd, kui seda lubab majanduslik seisukord. Väeosi ja kaadrit õpetatakse välja motoriseerimise alal vastavate harjutustega maastikul ja kaardil. Senini on Jaapanis eriti arendatud tanke ja soomusautosid; viimasel ajal on kasutama hakatud ka autotransport-vahendeid. Üldiselt on kasutusel prantsuse, inglise ja jaapani tankid ja ameerika suurtükiväe traktorid. Suurt tähtsust antakse ka transpordi mehhaniseerimisele.

Joon. 5.

Jaapani soomusauto Rolls-Royce M 26.

Suurtükivägi: raskesuurtükivägi on osaliselt motoriseeritud traktoritega. Mandžuurias on kasutusel autodel veetav mäesuurtükivägi.

Ratsavägi: igas brigaadis on 2 soomusautode eskadroni à 10 autot ja 10 soomuskilpidega mototsükli, 1 staabirühm 8—12 mototsükliga ja 1 spetsiaal motoriseeritud õhuk.rühm; välivoor on motoriseerimisel.

Jalavägi on motoriseeritud välioludeks; igas diviisis on 6—8 tanki õppeots-tarbeks ja rügementides kuulipildujate vedamiseks mootorveokeid. Saksa allikail kavatakse määrata 1932. a. katsete põhjal iga jalaväediviisi koosseisu üks motoriseeritud tankitõrje- ja õhukaitsegrupp ja 1 mehhaniseeritud rügement, mille koosseis 1 tankikompani, 1 mototsükli kompani, 1 soomusautokompani, 1 motoriseeritud kergepatari, 1 motoriseeritud sidekompani, 1—2 motoriseeritud jalaväekompanit kuulipildujate ja 1 g-kompani.

Tšehhoslovakkia.

Suurtükiväes on motoriseeritud 36 kergest, 66 rasket patareid ja 4 õhukaitserügementi, mis moodustab ¼ kergest suurtükiväest ja kogu raskesuurtükiväe.

Ratsavägi: igas 4 brigaadis on 1 soomusautoeskadron.

Tankid: 12 pataljoni, nendest 1 igas jalaväediviisis, peale selle 1 õppepataljon; 6 üksikut soomusautokompanit, à 12 autot.

Viimaseil manöövrelil on katsetatud segaväekoondist, mille koosseis: 3 ratsarügementi, 1 tsüklistide pataljon, 1 motoriseeritud jalaväepataljon, 3 motoriseeritud väljapatariid ja 1 motoriseeritud haubitsapataljon, 1 soomusautokompani, motoriseeritud side- ja pionierikompani, motoriseeritud voor ja 1 rünnaku- ja pommituslennuväeeskadriil. Toodud väekoondise koosseis on tunnustatud ajutiselt ratsabrigaadi sõjaaegseks organisatsiooniks.

Belgia

on pidevalt jälginud mehhaniseerimise probleemi alates Maailmasõjast. 1928.—1932. a. on katsetamisi pidurdanud riigi eelarve. Käesoleval ajal hakatakse kasutama prantsuse pool-lülükveokeid ja inglise traktoreid.

Suurtükivägi: 6 kergest, 3 rasket patareid ja osa õhuk.-rügementid on motoriseeritud.

Ratsakorpuses on: 6 ratsarügementi, 2 tsükli rügementi, 2 suurtükiväerügementi hobuveoga, 2 soomusauto väeosa ja 2 pionieripataljoni tsükli tel.

Tankid: 3 kergetankikompanit.

Jalavägi: mõned rügementid on varustatud Garden Loyd Oerlikon tankitõrje üksustega; ühe jalaväebrigaadi mehhaniseerimine pidi teostuma 1934. a.

Saksamaa.

Sakslased tunnevad elavat huvi mitmes riigis tehtud katseist ja valmistuvad ette võitluseks soomusmasinatega kui ka nende kasutamiseks. Väeosade, varustuse ja laskemoona transpordi motoriseerimise alal on palju uuritud ja katsetatud, mistõttu ka transportüksused on enamalt jaolt motoriseeritud. Igas jalaväediviisis on juba nelja suurtükiline motoriseeritud patari. Sõja korras on ette nähtud igas jalaväerügementis 77 mm tankitõrjepatari.

Manöövrelil on kasutatud imiteeritud soomusautosid ja tanke. Sakslaste vaadete

järele on soomusautod ja mototsükliid rohkem kohased strateegiliseks kui taktikaliseks luureks. Mototsükliüksuste kasutamist sakslased eriti ei poolda nende sõidukite puudulikkuse tõttu. Mis puutub ratsaväesse, siis on sakslaste vaade vastupidine prantslaste omale. Ja nimelt väidavad sakslased, et segaüksused (mootor ja hobune) on vähe kohased luureteenistuseks.

Kasutusel olevate tankide iseloomustus.

Tüüp	Meeskond	Relvastis	Raskus tn.	Kiirus km/t.	Tegevusraadius km
Renault 26	2	37 mm või klp.	7	13
Renault 27 NC	2	37 mm või klp.	8,7	18	115
Renault 28	2	37 mm või klp.	6,5	22
Renault 31 NC	2	37 mm või klp.	8	20	115
Cardasevicz	2	37 mm või klp.	6,5	14
Russkij	2	37 mm ja klp.	7	11
Mk. I, II, III	2	37 mm ja klp.	7	16	115
6 tonni					
(Ameerika)	2	37 mm või klp.	7,25	9	48
Piat 3000	2	37 mm või 2 klp.	5,5	22	170
T3 Medium	2	37 mm ja klp.	10,5	48	270
Christie 32	2	37 mm	6	96
Vickers Med.	5	3-nael. ja 2-3 klp.	11,2-13,5	25	190
Vickers C	4	3-naelal. ja 4 klp.	11,9	30	230
16 tonni	4	3-naelal. ja 5 klp.	17,92	50
Osaka	4	6-naelal. ja 2 klp.	15,5
6 tonni					
Light MK II A	2	47 mm ja klp.	8	35	160
Carden Loyd	2	klp.	3	56	200
Amphibious	2	klp.	1,9-2,5	40-50	100
Patrol	2	klp.	3,1	64
Landskrona	4	klp.	2,2	48
KH 50-70	2-3	37 mm ja 2 klp.	11,57	40	150
M 21	4-5	35 mm või klp.	8,3	11	200
2 C	3	37 mm ja klp.	10,5	20	100
3 C	3	75 mm ja 4 klp.	7,5	16	100
1 D	15	155 mm, 75 mm ja 4 klp.	81,5	13
80 tonni	8	2-76 mm ja 4 klp.	101,4	18
Mark V	8	2-6-naelal. ja 4 klp.	88	10
Medium B	5	4 klp.	31,9	8
			20	13	100

POOLA.

„POLSKA ZBROJNA”. Okt.-dets. 1934. a.

Kol. dipl. Pragtovski. Kõrgema sõjalise haridusega ohvitser („Oficer dyp-lomovany”). Väejuhtide staabid kui niisugused on sama vanad kui sõjakunst ise; nad on vaid muutnud oma välist vormi vastavalt aja nõuetele. Tänapäeva kuu staabid on omandanud Prantsuse revolutsiooni sõdades. Samast ajast alates sõjakunsti ajalugu on hakanud ühes juhtide tegevusega ka hindama staapide tööd. See on ka loomulik ning arusaadav, sest sisuliselt võttes ei saa olla häid juhte ja halbu staape või ümberpöörduvalt, kuna tegelikult juht ongi see, kes ise omale valib staabitöölisi, neid valmistab ette ning suunib nende tööd.

Vahekord väejuhtide ja nende staapide vahel on kõikide tähtsamate riikide sõjavägedes enam-vähem ühesugune ja üldiselt kujunenud niisuguseks, et juht otsustab ja võtab oma õlgadele vastutuse, kuna staabi ülesandeks on juhi otsuse kehastamine ja selle täideviimise jälgimine.

Põhja-Am. Ühendriigid.

Ameeriklaste vaadete järele on mehhaniseerimise ja motoriseerimise ülesanne soodustada mitmesugustel relvaliikidel ja teenistustel neile määratud ülesandeid täita.

Tanke kasutatakse kõige lähemas koostöös jalaväega, kuna aga koostööl ratsaväega on neil laiem taktikaline tegevusevabadus. Nii kui prantsusmaal, on ka Ameerikas tulevõimsusel peamine tähtsus.

Suurtükivägi: Pool 75 mm suurtükiväge varustatakse kummiratastel ja autodega veetavate suurtükidega; motoriseeritakse kogu keskmise- ja raske suurtükivägi, 6 õhukaitserügementi, 3 liikuvat ranna suurtükiväerügementi ja suur osa Rahvusliku Kaardiväe suurtükiväge.

Ratsavägi: 15 rügemendist on 1 täielikult mehhaniseeritud ja teine rügement mehhaniseerimisel; 1 kergesuurtükiväegrupp on kohandatud mehhaniseeritud brigaadi nõuete kohaselt; brigaadide ja rügementide staabid ja voorid on osaliselt motoriseeritud.

Soomusautosid on 2 eskadroni, seega kummalegi ratsadiviisile 1 eskadron.

Tankid: 2 tankirügementi, 7 -diviisi ja 14 Rahvusliku Kaardiväe tankikompanit.

Jalavägi: on kavatsusel motoriseerida osa staape, kuulipildujate- ja mortii-rideüksusi ja rügementide voore.

Peale toodud riikide märgib autor veel terve rea riike, kus on olemas mitmesugusel määral tanke, soomusautosid ja teisi soomusmasinaid, mille kõigi loendus siin oleks vähe huvi pakkuv.

Kuidas sealjuures kujuneb koostöötaimene juhi ja staabi vahel, oleneb suurel määral juhi ja staabi tööliste intellektide ja iseloomude sobivusest. Sõjavägedes, kus väejuhil — vastavalt kujunenud traditsioonide põhjal — on rohkesti individuaalset kaalu, staabid harilikult on kujunenud lihtsateks täidesaatvateks organiteks ja tavaliselt jäävad täiesti juhi isiku varju, kuna sellevastu jälle teistes kohtades nad etendavad silmapaisvat osa, eriti just mis puutub kõrgematesse staapidesse, sest kui alamate astmete väekoondiste (brigaad, diviis) ülematel veel on võimalik isiklikult näha ning juhtida alluvate üksuste tegevust lahingus, siis kõrgematel astmetel (väekorpus, armee) on see tublisti raskendatud ning „isiklik” juhtimine tegelikult muutub võimatuks. Siin on tarvilik staabi, eriti aga temas töötavate kõrgema sõjalise haridusega ohvitseride asjatundlikku ja intensiivset kaastööd.

Diplomeeritud ohvitser on staabi — selle vägede peajuhi ning närvikava integraalseks osaks. Olles juhtimisorgani elavaks kehastuseks, tal peab olema küllaldasel määral iseseisvust, algatusvõimet ja arusaamist asjast, et pal-

judest üksikasjadest eraldada sisulist ning tähtsamat ja küsimused esitada juhile niivõrd selgetes joontes, et nende otsustamine ei tekitaks mingisuguseid raskusi. See nõuab staabi ohvitserilt põhjalikku ettevalmistust eriala tööks ja — peale tugeva iseloomu ja terava mõistuse — veel erilisi iseloomu omadusi, millistest on tähtsamateks: endasalgamine, täielik andumus tööle ja absoluutne lojaalsus oma ülemuse suhtes.

Eriti tähtsad on diplomeeritud staabiohvitseri ülesanded sõjaajal, kus ta mitte ainult ei ole juhi tahte väljendajaks ja selle edasiandjaks, vaid tihti esineb vahelülina juhi ja võitlevate väeosade vahel. Sellistel kordadel omab esmajärgu tähtsuse, kuidas diplomeeritud ohvitser oskab esineda juhi asemikuna, tema käskude ja korralduste edasiandjana ning tõlgitsejana lahinguväljal. Staabiohvitseri ülesastumise järele juhitavad tihti otsustavad juhtide üle; milliseks kujuneb tähendatud otsus, sellel võib olla koguni määrav tähendus sõjaliste operatsioonide läbiviimisel. Et siin oleks võimalik esineda kõigiti väärikalt, peab diplomeeritud ohvitseril olema külmaverd, optimismi, väga palju takti ja oskust alati püsida asjalikkuse piirides. Diplomeeritud ohvitseride kaadri kujundamisel rahuajal peab seda arvesse võtma, kasvatades nende iseloomu, arendades mõistust ja mõjutades nende tundeilma vastavas suunas.

Kolonelleitnant dipl. I. Džugay („P. Z.” nr. 5, 5. jaan. 1935. a.), täiendades sama ajakirja veergudel neid mõtteid, leiab, et kõrgema sõjalise haridusega ohvitser tegelikus elus ei või piirduda ainult oma erialaga, vaid ta peab lähemalt tundma ka kõiki teisi eluvaldusi väljaspool sõjaväge, eriti aga rahvamajanduslikke küsimusi. Kaasaja sõjavägi on väga tihedalt seotud oma rahva ning riigiga ja tema ülalpidamine nõuab suuri kulusid. Nende sidemete lähem tundmine ja selge ettekujutus allikate kohta, kust sõjavägi ammutab endale materjalset jõudu, on diplomeeritud ohvitserile paratamatult tarvilik, sest muidu ei suudaks ta edukalt teosteda oma tööalal ja abiks olla oma ülemale juhtimise funktsioonide täitmisel.

*

R. Leroch Orlot. Kui kõneldakse ohvitseride ja allohvitseride kasiinodest, sõdurite kodudest ja teistest sellitaolistest asutistest, siis tavaliselt selle all mõistetakse kõigepealt einelauda ühes söögisaaliga ja juba teises järjekorras klubiruumi, lugemistuba, raamatukogu ja koosolekute saali. Selline arusaamine asjast ei ole õige. Kasiino taotleb eeskätt kultuur-kasvatustöö eesmärgi, omades ülesandeks arendada oma kogu liikmeid ja neid kes teda külastavad, tihendades nende vahel sõprusühendusi. Nimetatud sihtide jälgimisel on loomulikult ka söögisaalidel täita oma kindel ja küllalt tähtis ülesanne, eriti kui neid, näiteks, kasutatakse ühisteks traditsioonilisteks istumisteks lõunalauas või jälle kollektiivseteks õhtusöömisteks, kus ei puudu ka kõrgemad juhid. Sellistel sõbralikkudel koosviibimistel tutvunetakse üksteisega lähemalt ja vanematelt ohvitseridelt osavasti ningi sihikindlalt juhitud kõnelustega valitud teemadele on võimalik vaimselt arendada ja kasvatustöö mõjutada nooremaid kogu liikmeid.

Kuid einelaua ja söögitoa ruumid on määratud alaliseks kasutamiseks siiski ainult piiratud meesseltskonnale ja eeskätt materjalsete tarvete rahuldamiseks. Sellevastu teised kasiino ruumid, kus sünnivad kokkupuuted laiemas mees- ja naiseltskonnaga, kuhu hulka kuuluvad, peale ohvitseride perekondade, ka veel külalised, kes ei ole seotud kasarmutega ning sõjaväeluga, omavad hoopis suurema tähtsuse kasiinole ülesastavate eesmärkide taotlemise alal. Siin ohvitserid, esinedes peremehe osas, sõlmivad sidemeid seltskonnaga, ühtlasi harjutades ennast külalislahkuses, viisakas ülesastumises ehk lühidalt kõiges selles, mida loetakse heaks tooniks ja kuulub seltskondlike vooruste hulka. Need ruumid, olles vaimse puhkuse paigaks pärast väsitavat teenistust, omavaheliseks vestluseks ja sõbralikuks ajaviiteks kujunenud traditsioonide kohaselt tegelikult annavadki kasiinole kui niisugusele selle kultuur-kasvatustöö institutsiooni ilme, mida ta tööpoolest peab omama.

*

Dr. J. Mauersberger. Sõduri moraalne kasvatamine. Elus ühed inimesed mõjutavad teisi. Kodu, kool, seltskond endavad selle mõjutamise protsessis tähtsat osa, arendades inimest täiuse suunas või — halvemal juhul — teda viies moraalsele ning kehalisele langusele. Seda ümbruskonna positiivset ja negatiivset mõju tuleb kasvatustööl teravasti silmas pidada. Hõlpsam on kasvatustöö mõjutada last kui täiskasvanud inimest. Sõdurid, kuuludes viimaste hulka, on pärit väga mitmesugustest seltskondlikest kihistustest. Pealegi nad harilikult jäävad teenistusse võrdlemisi lühikeseks ajaks, millest vaevalt jätkub neile tarviliste sõjaliste oskuste andmiseks. Sellekohased õppused, samuti kui kogu teenistus iseendast juba mõjuvad sõdurile kui isendile kasvatavalt, arendades temas mehisust, kiiret otsustamisvõimet, distsipliinitunnet, korraarmastust ja karastades ühtlasi ka kehaliselt. Kuid sellest on veel vähe: sõduris tuleb peale selle arendada isamaa-armastust, auja kohusetunnet, millised on sõduri peamiseks voorusteks. Selleks tuleb luua soodne psüühiline alus, paralüüserides sealjuures negatiivseid iseloomu omadusi, nagu laiskus, valelikkus jne. ja soodustades kõike seda, mis sõduris on head. Niisugusel sõdurite kasvatustöö mõjutamisel omab erilise tähtsuse usk, mis võib anda suurt moraalist tuge teenistuskohuste täitmisel raskele silmapilkudel. Usk näitab inimesele kätte elu kõrgema eesmärgi ja ideaali kõikidele arusaadaval kujul ja toetab nii erakordsetes kui ka igapäevastes eluraskustes. Kuid seda saavutatakse ainult siis, kui usulis-moraalne kasvatamine ei jää surnud täheks, vaid elava sõnana suudab huvitada ning kaasa kiskuda sõdureid. See paneb rasked ülesanded sõjaväe kaplanile (poola sõjaväes on väeosadel oma vaimulikud), kelle peamiseks tegevuseks on sõdurite moraalne kasvatamine. Kuidas seda teha, selleks autor annab mõningaid praktilisi näpunäiteid, põhjendades poola rahvuslasele omapärale ja kohalikkudele usulistele tööspidamistele.

*

Noore ohvitseri eraelu kohta kirjutab üks n.-leitnant järgmist: Pärast sõjakooli lõpetamist väeosas teenistusse ilmunud noore ohvitseri elu pole eriti sisukas: teenistus, enese-

harimise töö, kasiino, kino, kui selline leidub garnisonis, kohvik, restoran (kui on), jalutamine tänavatel või linna ümbruses, sekka mõni väike „seiklus“ ja see on ka kõik. Enamasti kasvanud üles vanematemaja koduses õhkkonnas, õppinud sõprade ja seltsimeeste keskel sõjakoolis, noor ohvitser peab nüüd asuma elama iseseisvalt, üksikult oma toakesse, kus peale nelja seina leidub veel voodi, laud, paar tooli ja ahi nurgas, mis mitte alati pole soe. Need eluta asjad ei saa muidugi asendada armstavaid omakeseid või koolisõpru. Sõlmida tutvusi perekondadega pole tihti võimalik: on majas meheleminemisealine tütar, tädi- või onutütar, siis hakatakse noort ohvitseri varsti kohtlema kosilaseks, vaatamata sellele, et maksvad eeskirjad, samuti väga sageli ka majanduslik seisukord ei luba temale mõeldagi abiellumisele. Perekonnad, kus pole nooremat generatsiooni ning kust ei vaata vastu abiellumisele hädaoht, enamasti ei suuda pakkuda huvi noorele ohvitserile. Vanemate kaasteenijate perekonnad tavaliselt käivad läbi ainult omavahel, moodustades mingi kinnise ringi, kuhu ei pääse noorem ohvitser. Otsida mõnel muul viisil sooja, kodust õhkkonda, seda võidakse tihti lugeda moraalivastaseks...

Need noore ohvitseri mõttemõlgutused on leidnud sama ajakirja veergudel elavat vastukaja. Ühed arvavad, et noort oma tööd ja elu alles algajat ohvitseri ei tohi niiviisi jätta saatuse hooleks. Enam kui 50% ohvitserkonnast koosneb noortest ja vanemate kohus on kanda hoolt nende kasvatuse eest mitte ainult teenistuses, vaid ka vabal ajal, väljaspool töötunde. Selle tähtsa ja vastutusrikka ülesande täitmisest ei tohiks ükski vanem ohvitser kõrvale hoida või suhtuda temale vormiliselt. Väeosäilem peab olema oma noorte „hooldajaks“ selle sõna otseses mõttes ja — kasvatuslikke eesmärke taotledes — korraldama nende ajaviidet väljaspool teenistust. Tema kohus on neid viia seltskonda, aegajalt koguda oma juurde teetoomisele („herbatka“), hoolitsedes sealjuures sobiva seltskonna ja sisurikka omavahelise sõbraliku vestluse eest teenistusliikudele ja üldistele teemadele, püüda huvitada neid spordist, tehes sellel alal võimalust mõõda ise kaasa. Väeosa ülem ei tohiks piirduda tavaliste ametliku iseloomuga visiitidega, vaid külastama noori kaasvõitlejaid nende korterites eraviisil, et tundma õppida olusid, millistes nad elavad; selline külastamine on eriti tarvilik haigete ohvitseride juurde, hoidudes sealjuures, et need visiidid ei omandaks inspitseerimise või mingisuguse kontrolli iseloomu. Kui näiteks väeosa vanematest ohvitseridest igaüks kuus üks kord vastu võtaks omas majas, siis oleks noortel juba küllalt võimalusi mõistlikuks ning huvitavaks ajaviiteks ja poleks põhjust kaebada, et nad on jäetud isenda hooleks.

Kuid teisest küljest on ka neid, kes leiavad, et noored ohvitserid on tihti ise süüdlased oma üksilduses. Nad sageli ei oskavat eraldada teenistusasju vahetustest eraelus, armastavat peksa keelt, segades end kaasteenijate perekonnaga ja teenistusasjadesse, ei olevat küllalt kasvatatud eriti läbikäimises daamidega ja paljudel juhtudel hoidvat kõrvale oma vanemate kolleegide perekondadest, eelistades saata mõõda aega mujal. Kuid ka sellistel juhtudel saavat asja parandada: olevat ainult vaja noort oh-

vitseri väeossa ilmumisel võtta vastu sõbralikult ja lojaalselt aidata temale orinteeruda uues olukorras, tutvustades kohalikkude traditsioonidega, elu-oluga ja delikaatselt parandades tema väärsamme. Siis hakkavat ülalnimetatud noorte ohvitseride kasvatuse küsimus lahenema isendast.

*

Vladislav Dec. Moraalne kasvatus rumeenia sõjaväes. Sellele küsimusele pühendatavat seal erilist tähelepanu, kusjuures eesmärgiks on: a) patriotismi ja distsipliinitunde arendamine sõdureis selliselt, et nad alati oleksid valmis ohverdama oma elu isamaa, rahva ja kuninga eest; b) kasvatada sõdureid kodanikke, kes oleksid teadlikud oma õigustes ja kohustes ja võiksid olla kasulikud mitte ainult sõjaväele, vaid ka seltskonnale. Tähendatud kasvatustöö, mille tähtsamaks momendiks on n-n. „juhtide kultuse“ („kult wodzow“) arendamine, teostatakse kõikide astmete juhtidelt, sõjaväe vaimulikkude ja väeosaarstide osavõtul selleks määratud erilistel õppetundidel, peamiselt aga sõduri igapäevase kavakindla moraalse mõjutamisega nii teenistuse kui ka vabal ajal, kusjuures antakse erilist tähtsust kasvataja-juhi isiklikule eeskujule.

Kultuur-selgitustööks kulutatakse iga päev vähemalt üks tund, selgitades nimetatud alal ettetulevaid küsimusi mõttevahetuse korras õpetajate ja õpilaste vahel ja illustreerides ettekandeid näidetega ajaloo, skeemidega, joonistega, piltidega jne. Ainestik sisaldab järgmisi küsimusi: a) sõduri kasvatus kitsamas mõttes; b) truuduse sisendamine valitseva kuningasoo vastu; c) rahvus-patriootiline kasvatus, mille ülesandeks on kodumaa-ajaloo ja geograafia lähemalt tundmaõppimisega süvendada sõdureis truudust isamaale, kellega nad on seotud moraalselt ja materjalselt; d) kodanline kasvatus — eesmärgiga valmistada sõdureid ette tööks ja eluks seltskonnas pärast lahkumist sõjaväest; e) usuline kasvatus; g) eetilise kasvatus (mitmesugused pühalikud tseremoniid, sõdurite laulukoorid jne.).

Abinõudeks sõdurite kasvatustöö on: a) väeosa ajalugu ühes selles leiduvate vägitegude ja üksikute isikute sõjaliste vooruste esiletõstmisega; b) pildid, joonised, fotod jne., vanasti ja Maailmasõjas kuulsaks saanud ja kangelastena langenud rumeenlaste kohta; c) meelelahutusliku või populaar-teadusliku iseloomuga muusika ja raadioõhtud (rumeenia raadio saatkava sisaldavat erilisi ettekandeid ka sõdurite tarvis); d) sõdurite kodud ühes raamatukogudega, sportimise ja muu mõistliku ajaviite võimalustega; e) kinotendused sõdureile vastavalt valitud eeskavadega; f) rahvus- ja sõjaväepühad; g) mitmesugused, eriti aga rahvus- ja sõjaväemuuseumide külastamine. Peale selle on koostatud erilised käsiraamatud allohvitseridele ja reameestele, millised, peale sõjatehnilise osa, sisaldavad ka andmeid moraalse kasvatamise alal — käsitlemiseks igapäevases elus.

*

Reichswehr ja rahvussotsialistlik erakond. Möödunud aasta nov.-kuus major Foertsch'ilt Halberstadt'is sama teema peale tehtud ettekande refereerimine. Reichswehr'i seisundi kohta praegusel Saksamaal ole-

vat mitmesuguseid arvamusi ja see küsimus polevat veel küllalt selge isegi paljudele sakslastele. Ühed lugevat teda rahvussotsialismi vaenlaseks, kuna teised jälle arvavat, et ta on selle poliitilise erakonna pimedaks tööriistaks. Mõlemad väited ei olewat õiged: reichswehr asuvat väljaspool poliitilisi erakondi. Kuna nn. Veimari vabariik ei olevat suutnud anda ideelist alust reichswehr'ile, siis olevat ta pidanud ise endale looma vaimse baasi, kuigi see viimane ei sobinud hästi vabariiklikkude töökspidamistega. Ka rahvussotsialistliku erakonnaga olevat reichswehr'il olnud arusaamatusi, kuid selle liikumise sihid ja eesmärgid olid talle üldiselt siiski vastuvõetavad, eriti mis puutub võitlusse Versaille' rahulepingu vastu ja Saksamaa sõjalise jõu ning võimu uuesti jalule seadmisse. Seepärast reichswehr olevat toetanud rahvussotsialistlikku revolutsiooni niipalju kui seda võimaldas tema kui sõjaväe erapooletu seisund. Et siin reichswehri arvamus oli kaaluva tähtsusega, seda tõendavat Hitler ise, olles lausunud: „Kui revolutsiooni päevadel sõjavägi ei oleks asunud meie poole, siis ei istuks meie praegu siin.“ Võidak küsida, mispärast reichswehr, tundes oma võimu, ise ei teinud revolutsiooni, et läbi viia oma tahtmist? Revolutsioneerivad armeed kaotavad oma lahinguväärtuse ja hävinevad, arvab selle peale major Foertsch. Saksa riigile poleks see aga olnud kasulik. Rahvussotsialistlik liikumine ole-

vat saksa rahvale andnud tagasi usu enda võimetesse. Reichswehr olevat praegu selle võimu kehastajaks, mispärast ei saavat olla ka olulisi lahkkelisid rahvussotsialismiga. Seda enam on see reichswehri seisukoht arusaadav veel nüüd, kus — nagu oli lugeda ajakirjandusest — Hitler avalikult tunnistas, et kindral Schleicher — kes oli vanemaid reichswehri juhte — tapeti süütult.

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRI

Nr. 35.

Tallinnas, 29. jaanuaril 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

Viin üle teenistuse huvides major Michail-Johann Müllerstein'i kaitsevägede staabist — 1. jalaväerügementi, määramiseks staabi ülema kohustetäitjaks, arvates 1. veebruarist s. a.

Alus: O.T.S. § 101 ja 133 p. 1.

J. Laidoner,

kindral-leitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Juriidilised küsimused.

1. küsimus. Kapten N. oli läkitatud linnast A. linna B. ajutiseks teenimiseks. Pärast 3-kuist viibimist läkitusel viidi ta üle teenistusse linnas B. asuvasse väeossa, olles saanud paigutustasu läkituse puhul $\frac{1}{2}$ kuupalga suurus. Kas kapten N. on õigustatud saama teistkordselt paigutustasu üleviimise puhul?

Vastus. Ohvitseril, kes pärast pike-maajalist (üle kahe kuu kestvat) läkitust ühest asulast teise üle viidi samasse asulasse, kuhu ta oli läkitatud, tekib paigutustasu saamise õigus kahel alusel: 1) Ametsõitute tasu seaduse ja määruse (RT 30 ja 96 — 1932) järgi — läkituse puhul ning 2) Kaitseväelaste paigutustasude seadluse (RT 34 — 1934) järgi — üleviimise puhul. Paigutustasu maksmise otstarb mõlemal juhul on üks ja sama. Seepärast võib ohvitseril tekkida paigutustasu saamise õigus ainult ühel alusel ja nimelt selle järgi, kumb õigustab suurema tasu. Mõlema järgi paigutustasu saamine oleks põhjendamatu rikastumine. Neil kaalutlustel tuleb arvata, et küsimuses tähendatud juhul kapten N. on õigustatud saama üleviimise puhuks ettenähtud paigutustasu, s. o. Kaitseväelaste paigutustasude seadluse alusel — ühe kuu

palga suurus. Kuna tema aga samasse linna läkitamise puhul paigutustasu juba on saanud Ametsõitute tasude määramises ettenähtud suuruses ($\frac{1}{2}$ kuupalga), siis ta on õigustatud veel juurde saada summa, mis võrdub Kaitseväelaste paigutustasude seadluses ning Ametsõitute tasude seaduses ja määramises ettenähtud paigutustasu määrade vahele, s. o. $\frac{7}{8}$ kuupalgast.

2. küsimus. Kas kaitseväelased ja riigiteenijad on õigustatud nõudma eritasu üle hariliku tööaja tehtud töö eest asutuse likvideerimise puhul, kui tööaeg on kindlaks määratud kirjaliku käsuga ja kestab üle 2 kuu?

Vastus. Eitav. Vabariigi Valitsuse otsusega 19. okt. 1932. a. (RT 84 — 1932, art. 643) on riigiteenijate kohustavaks tehtud oma otsuste ülesannete alal juhuslikkude tähtajaliste kui ka jooksvate tööde lõpetamiseks, kui seda nõuavad ametasutuse huvid, töötama üle Vabariigi Valitsuse poolt määratud tööaja ilma erilise tasuta. Seepärast ei ole ka asutuse likvideerimisega ühenduses olevate üle hariliku tööaja tehtud tööde eest riigiteenijad ega kaitseväelased õigustatud erilist tasu saama, olgugi, et see tööaeg on määratud ülemuse poolt. Era-

korralistel juhtudel võib säärast eritasu (ületunnitatu) maksta üksnes Vabariigi Valitsuse eriloal.

3. küsimus. Kas eksternina sõjakooli lõpetanud üleajateenija, kes on ülendatud nooremaks leitnandiks kaadriohvitseri õigustega ja jäetud tegelikku kaitseväeteenistusse ohvitserina, on õigustatud saama 100 krooni suurust lisatasu?

Vastus. Jaatav. Sv. sdl. k. XV r. § 731 (RT 19 — 1926) järgi kõik Vabariigi sõjakooli lõpetajad, kes kaitseväge ohvitserina teenima jäävad, on õigustatud saama ühekordset abiraha 100 krooni suuruses. Kuna seadlus ei piira nimetatud abiraha saamise õigust kadetina sõjakooli lõpetajatega, tuleb järeldada, et seda abiraha on õigustatud saama ka eksternina sõjakooli lõpetanud üleajateenijad, kui nad pärast sõjakooli lõpetamist ohvitserina tegelikku kaitseväeteenistusse jäeti.

4. küsimus. Kas üleajateenijale võib 1935. a. anda korralist puhkust 1930. a. saamata jäänud puhkuse arvel, neid kahte puhkust koostades, kui tema 1931.—1934. a. korralisel puhkusel on olnud?

Vastus. Üleajateenijate teenistuse seadluse (RT 19 — 1928) § 20 ja Ohvitseride teenistuskäigu sdl. (RT 85 — 1931) § 180 põhjal tuleb küsimusele vastata jaatavalt (Vt. ka „Sõdur“ 1932. a. nr. 5/6, lhk. 134).

—el.

*

Trükivea õiendus: „Sõdurisse“ nr. 4 — 1935. a. lhk. 98, 2. küsimuses on sattunud eksitav trükiviga. Teisel veerul 14. real alt tuleb lugeda sõna „Nõmmele“ asemel „Männikule“. Nõmmele läkitamine RT 55 — 1934, art. 481 põhjal ei õigusta päevaraha saamist.

—el.

Sõdur rindelt jutustab.

Mustjõe silla vallutamine 17. veebr. 1919. a.

Katke Scouts pataljoni ajaloost.

Lõunarinde juhataja direktiiviga 11. veebr. 1919. a. suunati meie väed pealetungile. Selle direktiivi kohaselt Valga—Marienburgi raudtee suunas tungisid peale Põhja-Poegade rügemendi osad ja meie kitsarööpalised soomusrongid, kelle ülesandeks oli vallutada Hopa jaam Riia—Pihkva kivitee läheduses. Kitsarööpaliste soomusrongide dessantmeeskonnana toimusid scoudid.

Pärast Adselakoiküla mõisa ja jaama vallutamist võtsid soomlased oma liikumissuuna Taivola jaama peale, liikudes vaskul pool raudteed.

Soomusrongid nr. 2 ja nr. 3, purustatud raudtee ja sildade pärast, jõudsid edasi väga aeglaselt; raudtee ja sildade parandamiseks olid nad sagedasti sunnitud peatuma. 16. veebruari kella 10-ks jõudsid srongid Taivola jaama, mille juba olid varemalt vallutanud soomlased. Jaamast toimetasid scoudid luuret Taivola ms. suunas — lõunapool raudteed, umbes 5 km jaamast. Viimase juures oli punastega kokkupõrge.

Taivola jaamast srongid 16. veebruaril ei sõitnud edasi. Kohalikest raudtee ametnikelt saadi andmeid, et raudteesild üle Mustjõe on punaste poolt mineeritud ja

silla kaitset teostab tugev valvesalk kuulipildujaga. Peale selle asuvat punastel üle Mustjõe asuvas Alakülas kompanist suurem üksus, kes tarviduse korral pidavat toetama silla kaitsesalka.

Arvestades eelnimetatud asjaolusid, otsustati loobuda päevasest pealetungist, sest see olnuks punastele nähtav. Seega muutunuks küsitavaks silla tervena vallutamine. Mustjõe sild oli aga tarvis tingimata vallutada tervena, sest sellest olenes täielikult soomusrongide edaspidine tegevus. Purustavad punased 55 m pikkuse raudteesilla, on takistatud srongide tegevus üle silla Marienburgi poole. Teiste sõnadega: srongid ei saanuks toetada soomlaste pealetungi ja kaitsta nende lahtiseksjäänud seljatagust.

Tähendab: Mustjõe silla purustamine sundinuks jääma srongid tegevusetu Mustjõe taha. Seega jäänuks soomlased toetuse ja küsitavaks muutunuks Marienburgi vallutamine.

Arvestades Mustjõe silla suure tähtsusega, alustas kapten Peters Taivola jaamas kohe eeltöid silla tervena vallutamiseks. Kõigepealt astus ta läbirääkimistesse soomlastega, paludes neilt abi silla vallutamiseks.

Soomlased lubasid anda kindla vastuse 16. veebruari õhtuks. Määratud ajaks soomlasilt vastust ei saanud. Nüüd saatis kapten Peters alkaptent P. Laamanni soomlaste juure, et nendega veel kord läbi rääkida ja siis tuua kindel vastus. Seekord lubasid soomlased lõpliku vastuse anda 17. veebruari kella 0200-ks.

Säärane soomlaste vastuse andmise edasilükkamine tekitas umbusku ja kahtlust soomlaste abisse. Staabivagunis arutati koos seda küsimust, mis alguses ei paistnud kuigi lootustäratavana. Siiski koostati kava silla vallutamiseks, mis otsustati teostada igal juhul, ka siis, kui soomlased üldse ei abista. Koostatud kava kohaselt taheti sild vallutada ootamatu löögiga nii kiiresti, et punased ei jõuaks enam silda õhku lasta. Silla vallutamine selle kava kohaselt nõudis vallutajailt suurt julgust ja ettevaatlikkust. Siin ei olnud tegemist niivõrd oma jõuga, kui just julgusega. Seepärast oleneb edu väga palju isikust, kes asub juhutama kava teostamist.

Kava üksikasjalikult koostatud, tuli leida mees, kes selle teostab, vaatamata ülesande kardetavusele. Vabatahtlikult võttis ülesande täitmise enesele leitnant Herbert Pinka. Ta otsustas ülesande läbi viia 20 scoudiga. Vabatahtlikult sooviavaldanud scoutidest moodustas leitnant Pinka tähendatud meeskonna — kaks kk. jagu.

17. veebruari kella 0200-ks ei saanud soomlastelt mingit vastust. Sellest järeldati, et soomlased s.ronges Mustjõe silla vallutamisel ei abista. Nüüd andis kapten Peters leitnant Pinkale käsu: asuda koostatud kava kohaselt ülesande täitmisele.

17. veebruaril kell 0425 väljus Taivola jaamast kuuest küüdist koosnev voor 21 scoudiga Mõniste suunas, juhitud ümbrust hästi tundjast kohalikust elanikust. Lahkumise saadeti teele parimate õnnistustega.

Samal hommikul kell 0515 sõitis ka s.rong nr. 3 kapten Petersi juhatusel Mustjõe silla poole, et vaenlase vastukallaletungi puhul abistada leitnant Pinkat.

Taivola jaamast Mustjõe raudteesillani on umbes 9 km. Tee lähenemiseks on varjatud — Hargla kirikust alates metsavaheline tee. Paks mets lõpeb Mustjõe sillast umbes 400 m läänepool, jättes metsa ja silla vahele lageda luha.

Lähenenud sillast paari km kaugusele, tulid scoudid regedelt maha ja jätkasid teekonda teejuhi saatel jalgsi. Umbes poole km kaugusel sillapoolsest metsaservast jagas leitnant Pinka scoutide salga kahte ossa. 10

scouti leitnant Pinka juhatusel suundus vasakult poolt raudteed mööda metsa raudteesillast 200 m põhjapool oleva popsi hüti peale, kus andmete järele pidi asuma silla kaitsesalk. Teine grupp scout Johan Animägi juhatusel liikus ettevaatlikult paremalt poolt raudteed metsa servale, kust oli hästi näha raudteesild.

Tasa ja ettevaatlikult pidid mõlemad grupid punastele märkamatu liikuma määratud kohale, seal tegema kõik ettevalmistused tulistamiseks ja siis vasakpoolse grupijuhi märguande paukude peale järsu ja kiire löögiga hävitama silla kaitsesalga. Pärast kaitsesalga hävitamist pidi võetama sild oma valdamisele ja kuulipildujast laskmise ja käsigranaatide paugutamise demonstreeritava tugevat pealetungi, et seega tekitada paanikat Alakülas asuvas punaste väeosas. Samal ajal pidi jõudma sillale ka soomusrong, et abistada silla kaitsmist.

„Oli õige pakane hommik. Lumi krudises valjult raskete saabaste all, kstes kõrvu otse müristamisena. Näis, et kogu mets on täis meie sammude kaja. Peas mõlkus mõte, kui punastel eelvahid metsas, siis ei näe meie silda kui oma kõrvu. Ei peaks neid ometi ees olema!... Kõhuli, et lumi nii hirmus valjusti ei krudiseks, roomasime metsa servale. Sild avanes meie ees umbes 400 sammu kaugusel. Aimduseta, rahulikult jalutas sillal kaks vahti. Külma oli meestel, tagusid käsi vaheldi üle rinna. Pistid vahel ninad kokku, et vahetada mõni sõna juttu. Haruldane vaikus ümberringi. Ei mingi liikumist, ei ühtki häält kuskil. Hakkas koitma, taevaseri löi punetama...“

Kaks parimat laskurit võttis sillavahid kirbule, automaatpüss sihtis vahiputka peale ja kuulipildur sai käsu tulistada sillaalust nõnda, et ükski elav hing sinna ei pääseks. Tasane komando piki ahelikku — püssid palgel! Vasakult, kus opereeris leitnant Pinka, löi vaikusse paar heledat püssipauku... Signaal käega — tuld! Vahid veeresid koonlatena silla otsadel teisele poole tammil. Vahiputkast põgenes üksik mees, hüpates jänesena risti-rästi. Silla avause kohal vilkus mööda paartositat põgenevaid jalgu. Üks mees jooksis silla alla, sirutas käe, kuid langes ja roomas minema. Tormasime silla juure — taevale tänu, süütenöör oli puutumata!... Nii kirjeldab sündmust parempoolse grupi juht scout Johan Animägi.

Kiire ja julge löögiga vallutati sild kell 0630. Sild oli tõelikult mineeritud. Minöör, kes jooksis süütenööri süütama, lamas ha-

vatuna silla juures. Vaid scoutide julge löök päästis silla tervena, mis mõne sekundi pärast võinud lennata rusudena laiali.

Antud löök tuli punastele niivõrd ootamatult, et nad üldse unustasid kõik muu ja püüdsid vaid endid päästa.

Scoudid said saagina ühe täiesti korras „Maximi“, 10 lindikasti täis lintidega, 8 vintpüssi ja hulga käsigranaate. Vaenlasel jäi silla juure maha 12 haavatut. Silla samba alt võeti pärast välja üle 50 kg tugevajõulist lõhkeainet.

Punastel olnud silla juures 15meheline vahisalk, mis hävitati peagu täielikult. Sillast üks km eemal olnud kaks roodu mehi, kes aga ka sarnasest ootamatusest sattusid paanikasse ja taganesid ühegi vastupanu katseta.

Scoutide grupp liikus ahelikus edasi Mõniste jaama suunas, kuid punaseid ei märgatud enam kusagil.

Sõrong, mis kuulipilduja ja püssiragina kostes sõitis metsaservale, lõi täisauru peale ja kihutas silla juure. Suur olnud kapten Petersi rõõm, nähes oma ees tervet silda, mille purunemise kargatust oodanud ta rongis hinge kinni pidades. Rong sõitis üle terve silla dessandile järele Mõniste poole. Mõniste jaamas asusid kangelased scoudid kõik tervetena ja rõõmsatena oma rongile. Seal oli nende saagiks langenud punaste staap, kaks kaubavagunit, petrooleumi ja muud kraami.

A.-ing.

Sport kaitseväes.

Spordist Scouts pataljonis.

23. ja 24. jaan. s. a. peeti pataljoni spordi- ja meelelahutuse komisjoni korraldusel üksustevaheline võrkpallivõistlus. Iga üksust esindas üks meeskond. Võistlus peeti kahemiinuse süsteemis ja viidi läbi pataljoni võimlas.

Esimesel õhtul mängiti eelvõistlusena kolm mängu.

2. komp. võitis 3. komp. tagajärjega 2:0 (15:8, 15:10); 2. komp. võitis tööko-do ja staabi tagajärjega 2:1 (18:16, 5:15, 15:4); 3. komp. võitis tööko-do ja staabi tagajärjega 2:1 (15:13, 11:15, 15:11).

Teisel õhtul peetud lõppvõistlusel 2. komp. võitis 3. komp. tagajärjega 2:0 (15:12, 15:10).

2. komp. meeskonnas mängisid: n.-leitn. R. Oja, veltv. E. Rull, v.a.o. V. Kokk, v.a.o. M. Tomson, noor H. Kuulbas ja noor E. Paisuots.

Vahekohtunikuna juhtis mõlemal õhtul võistlust leitnant A. Vainlo 10. üks. jalav. pataljoni, kes sellal viibis pataljoni juures noorte laskekatsete komisjoni liikmena.

Võitja üksus omandas pataljoni ülemalt kilbi.

A. -ing.

Male.

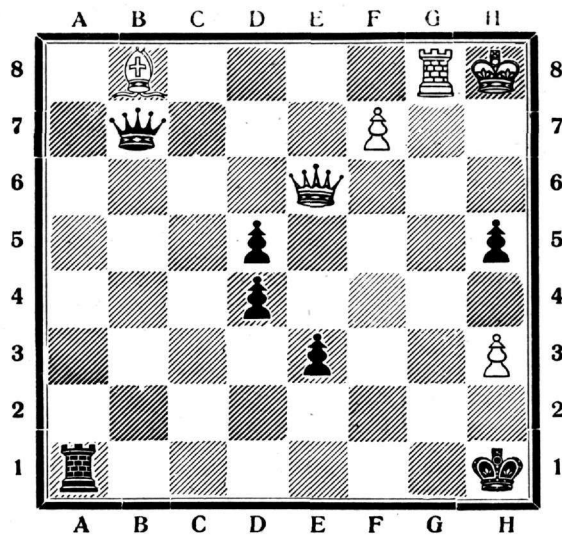
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t 29.

ÜLESANNE.

Kokku seadnud E. Brunner.

Mustad.

Valged.

Valged: Kh8, Le6, Vg8, Ob8, Ef7 ja h3.

Mustad: Kh1, Lb7, VA1, Ed4, d5, e3 ja h5.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

Sõtt ja nalja.

„Halloo! H-ra leitnant, kannan ette, et lugeda näien ülihästi, kuid edasiandmisega hakkama ei saa...“

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja major J. Kõrge.

Teateid.

Mereväe tagavaraväe ohvitseride sektsiooni juhatus teatab, et korraline koosolek peetakse 21. veebr. 1935. a. kell 1930 sektsiooni ruumes, V. Sadama t. 19 järgmise päevakorraga:

1. Koosoleku juh. ja protok. kirjutaja valimine.
2. tegevusearuanne.
3. Kassaaruanne.
4. Tegevuse kava.
5. Eelarve.
6. Juhatuse esimehe valimine.
7. Juhatuse abiesimehe valimine.
8. Juhatuse liigete valimine.
9. Majavanema valimine.
10. Koosolekul ülestõstetud küsimused.

Kui määratud ajaks ei ole nõutav arv liikmeid kokku tulnud, on ½ tunni pärast koosolek otsusvõimeline, kokkutulnud liikmete arvu peale vaatamata.

Vabadussõja piltpostkaardid müügil.

Vabadussõja muuseumi väljaandel ilmusid müügile trükitud postkaardid 8-st pildist. Neist värvitrükis: Paju lahing, Utria dessant, soomusrongide edasitung Petserimaal ja kuperjanovlased Krasnaja Gorka all. Ühetooniõlised: Kaitseliin Holoholnaja mäel, Landesväeri purustajad Riia all, positsioon Luuga kaldal ja Kehra lahing. Postkaardid on trükitud parimal kriidikartongil ja varustatud pealkirjaga. Väeosad võivad neid muuseumist saada suurmüügi hinnaga: värvilised á 8 ja ühetooniõlised á 5 senti.

Toimetusele saadetud kirjandus.

„Eestimaa rootsiaegse kindralkubernerari arhiivi kataloog I“ — „Katalog des Estländischen Generalgouverneursarchivs aus der schwedischen Zeit I“ (Eesti Riigi Keskarhiivi toimetised — Acta Archivi Generalis Estoniae nr. 3 (1:2). Tartu 1935, Riigi Keskarhiivi väljaanne. VIII + 193 lk.

Käesoleva Riigi Keskarhiivi toimetistega nr. 3 (1:2) on ilmunud esimene sissejuhatav osa Eestimaa rootsiaegse kindralkubernerari

neri arhiivi kataloogist. Sisaldab Riigi Keskarhiivi juhataja O. Liivi eessõna eesti ja inglise keeles, sama autori artikli Das estländische Generalgouverneursarchiv aus der schwedischen Zeit und die geschichtliche Erforschung des damaligen Estlands, milles vaadeldakse Eestimaa rootsiaegset kindralkubernerari arhiivi seoses tolleaegse Eesti ajaloolise uurimusega. Sellele järgneb A. Perandi artikkel Die Aufgaben und Funktionen der Estländischen Generalgouvernementsregierung während der schwedischen Zeit, milles käsitatakse Eestimaa rootsiaegse kindralkubermanguvalitsuse ja Tallinna linnusekohtu ülesandeid ja funktsioone peamiselt allikmaterjali põhjal, andes ühtlasi ka lühida ülevaate Eestimaa rootsiaegsest halduskorraldusest ja on mõeldud abistamiseks uurijatele kataloogi enese kasutamisel, ära näidates probleeme, millega rootsiaegne kindralkubermanguvalitsus Eestimaal tegutses. Ülevaate arhiivi saatsusest ja selle korraldamisest alates juba Rootsi ajast kuni kataloogi trükki toimetamiseni annab mag. N. Loone artikkel Die Geschichte des Estländischen Generalgouverneursarchivs aus der schwedischen Zeit.

Kataloogi teine osa, mis sisaldab Eestimaa rootsiaegse kindralkubernerari, Tallinna linnusekohtu arhiivide ja Eestimaa rootsiaegse kaartide kogu nimistud, ilmub lähemal ajal.

Eestimaa rootsiaegse kindralkubernerari arhiivi kasutamine on selle rikkalikkude materjalide tõttu vältimatu igale uurijale, kes tahab ükskõik mis suunas teostada ajaloolisi uurimusi rootsi aja kohta. Eestis senini oli selle arhiivi kasutamine uurimise otstarbeks raskendatud, kuna puudus ülevaade arhiivis sisalduvaist materjalidest. Seda puudust kõrvaldada ja meie mineviku uurimise seisukohalt väga väärtuslikku arhiivist kättesaadavaks teha tahabki Riigi Keskarhiivi poolt väljaantav kataloog, mille kasutamine märgatavalt on hõlbustatud äsja ilmunud kataloogi põhjaliku sissejuhatava osaga.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÕDURIT“

AKT S I A S E L T S

ÜHISELU TRÜKIKODA

TALLINNAS, PIKK 42
KÕNETRAAT 442-04
POSTI JOOKSEVARVE 408

Rotatsioonitrükk

VALMISTAB MAITSEKALT JA
PARAJATE HINDADEGA

IGASUGUSEID TRÜKITÖID

Nooditrükk

Trükikoja laos alati saadaval:
vallavalitsuste ja vallakohtute kant-
seleiraamatud, kutsed, teatelehed,
maksukviitungid jne. Notaritele
volikirja planketid, advokaati-
dele kohtuotsuste planketid jne.

Raamatuköitmine

Töö korralikule ja täpsele valmis-
tamisele pannakse erilist rõhku.